

Mezigenerační přenos postojů k rodinnému životu

Hana Rozsypalová

Bakalářská práce
2007

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2006/2007

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Hana ROZSYPALOVÁ**

Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Mezigenerační přenos postojů k rodinnému životu.**

Zásady pro vypracování:

Zpracování teoretické části : teoretická analýza problému, vymezení pojmů vztahujících se k výzkumu.

Zpracování praktické části : kvalitativní výzkum provedený pomocí explorativních metod, analýza a shrnutí výzkumu.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

FAFEJTA, M. Úvod do sociologie pohlaví a sexuality. 1. vyd. Věrovany : Nakladatelství Jan Piskiewicz, 2004. 159 s. ISBN 80-86768-06-6.

GIDDENS, A. Sociologie. Překlad Jan Jařab. 1. vyd. Praha : Argo, 1999. 595 s. ISBN 80-7203-124-4.

MOŽNÝ, I. Sociologie rodiny. 2. vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 2002. 250 s. ISBN 80-86429-05-9.

PONĚŠICKÝ, J. Fenomén ženství a mužství : psychologie ženy a muže, rozdíly a vztahy. 1. vyd. Praha : Nakladatelství TRION, 2003. 200 s. ISBN 80-7254-350-4.

RENZETTI, C. M., CURRAN, D. J. Ženy, muži a společnost. Překlad Petr Pavlík. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2003. 642 s. ISBN 80-246-0525-2.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Soňa Vávrová

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

23. února 2007

Termín odevzdání bakalářské práce:

25. května 2007

Ve Zlíně dne 23. února 2007

Ing. Jitka Chudarová
pověřená děkanka

L.S.

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
ředitel ústavu

ABSTRAKT

V této práci se zabývám mezigeneračním přenosem postojů k rodinnému životu. Teoretická část je zaměřena především na problematiku mužských a ženských rolí, pozornost je také věnována procesu osvojování si těchto rolí jedincem v průběhu jeho života. Jedna kapitola teoretické části práce je dále věnována postojům, další rodině a domácnosti. Na teoretickou část navazuje část praktická, kterou tvoří výzkum. Hlavním cílem výzkumu je najít odpověď na otázku, zda existuje přenos postojů k rodinnému životu u matek a jejich dcer.

Klíčová slova: role, gender, mužská role, ženská role, socializace, postoj, rodina.

ABSTRACT

This thesis is focused on the intergenerational transfer of attitudes towards domesticity.

The theoretical part is mainly focused on questions of men's and women's roles, also attention is paid to the process of adoption of these roles in life. One chapter of the theoretical part is also concerned on attitudes, the other one on family and household. The practical part of the thesis is followed by the research work. The main point of the research is to discover the answer of the question, if the intergenerational transfer of attitudes towards domesticity by mothers and their daughters exist.

Keywords: role, gender, men's role, women's role, socialization, attitude, family.

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji Mgr. Soňi Vávrové za rady a podněty, které mi poskytovala při psaní této práce.

Děkuji všem, kteří se podíleli na mém výzkumném projektu.

Své rodině děkuji za podporu, kterou mi poskytovala během studia.

Motto: „ Žijeme dále ve svých dětech.“ EURIPIDES

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 MUŽI A ŽENY	11
1.1 POHLAVÍ A GENDER	11
1.1.1 Pohlaví.....	12
1.1.2 Biologické rozdíly mezi mužským a ženským pohlavím.....	12
1.1.3 Gender	13
1.1.4 Očekávání společnosti spojená s příslušností k pohlaví.....	14
1.1.5 Biologické kontra sociální.....	16
1.2 ROLE MUŽE A ŽENY	17
1.2.1 Socializace.....	18
1.2.2 Jak se učíme rolím.....	19
1.2.2.1 Psychoanalytické teorie.....	20
1.2.2.2 Teorie sociálního učení.....	22
1.2.2.3 Kognitivní teorie	24
2 POSTOJE	26
2.1 FUNKCE A STRUKTURA POSTOJŮ	27
2.2 UTVÁŘENÍ POSTOJŮ	28
2.3 VZTAH POSTOJŮ A CHOVÁNÍ.....	29
3 RODINA	31
3.1 DEFINICE RODINY A JEJÍ FUNKCE	31
3.2 MATRIARCHÁT A PATRIARCHÁT	32
3.3 SOUČASNÁ RODINA	33
3.4 VÝZNAM RODIČŮ PŘI FORMOVÁNÍ MUŽSKÉ A ŽENSKÉ ROLE	35
3.5 RODINNÉ MODELY	37
3.5.1 Model rodičovský.....	38
3.5.2 Model sourozenecký.....	38
3.6 DOMÁCNOST A DOMÁCÍ PRÁCE.....	39
3.6.1 Muž a žena v domácnosti.....	40
3.6.2 Zaměstnání a práce v domácnosti	41

II	PRAKTICKÁ ČÁST	44
4	PŘÍPRAVA VÝZKUMU	45
4.1	CÍL VÝZKUMU A VÝZKUMNÝ PROBLÉM	45
4.2	DRUH VÝZKUMU	45
4.3	PROMĚNNÉ	46
4.4	VÝZKUMNÝ VZOREK	46
4.5	METODY VÝZKUMU	47
4.5.1	Dotazník pro matku a dceru	47
4.5.2	Rozhovory	48
4.5.2.1	Rozhovory s matkou a dcerou.....	48
4.5.2.2	Rozhovory s otcem a partnerem dívky.....	49
4.5.3	Kartičky mužských a ženských činností.....	49
4.6	ORGANIZACE VÝZKUMU	49
4.7	ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT.....	50
5	VÝSLEDKY VÝZKUMU	52
5.1	RODINA NOVÁKOVA	52
5.1.1	Dotazník pro matku a dceru	52
5.1.1.1	Shodnost odpovědí matky a dcery	52
5.1.1.2	Názory matky a dcery k jednotlivým tématům	53
5.1.1.3	Závěrečné zhodnocení dotazníku.....	54
5.1.2	Vyhodnocení rozhovoru s dcerou a matkou.....	56
5.1.3	Vyhodnocení rozhovorů s otcem a partnerem dívky.....	57
5.1.4	Kartičky ženských a mužských činností.....	59
5.1.5	Závěrečná analýza a shrnutí výsledků výzkumu	60
5.2	RODINA ŠIMKOVA	62
5.2.1	Dotazník pro matku a dceru	62
5.2.1.1	Shodnost odpovědí matky a dcery	62
5.2.1.2	Názory matky a dcery k jednotlivým tématům	63
5.2.1.3	Závěrečné zhodnocení dotazníku.....	65
5.2.2	Vyhodnocení rozhovorů s dcerou a matkou.....	66
5.2.3	Vyhodnocení rozhovorů s otcem a partnerem dívky.....	69
5.2.4	Kartičky ženských a mužských činností.....	70
5.2.5	Závěrečná analýza a shrnutí výsledků výzkumu	72
5.3	RODINA ZLÁMALOVA	73
5.3.1	Dotazník pro matku a dceru	73
5.3.1.1	Shodnost odpovědí matky a dcery	73
5.3.1.2	Názory matky a dcery k jednotlivým tématům	74
5.3.1.3	Závěrečné zhodnocení dotazníku.....	76
5.3.2	Vyhodnocení rozhovorů s matkou a dcerou.....	78
5.3.3	Vyhodnocení rozhovorů s otcem a partnerem dívky.....	80
5.3.4	Kartičky ženských a mužských činností.....	82
5.3.5	Závěrečná analýza a shrnutí výsledků výzkumu	83

5.4	ZÁVĚR VÝZKUMU	84
ZÁVĚR		87
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY		88
SEZNAM PŘÍLOH		91

ÚVOD

Témata spojená s problematikou rozdílů mezi muži a ženami se v posledních letech stala značně populárními. Má práce je zaměřena na mužské a ženské role, které zastávají muži a ženy v rámci svého rodinného života. Ve své práci se budu zabývat mezigeneračním přenosem postojů k rodinnému životu mezi matkami a jejich dcerami.

K volbě tématu práce mě přivedla osobní zkušenost. Bylo to tvrzení mého otce, že se v určitých situacích chová jako moje matka. Začala jsem přemýšlet o tom, jak velkou roli hrají matky v životech svých dcer, jak silně ovlivňují jejich pohled na svět a jejich vnímání mužské a ženské role. Výzkumná část práce je tedy sondou do života mladých žen a jejich matek s cílem zachytit jejich postoje a představy o tom, jaké role by měl v rodině zastávat muž a jaké žena. Cílem je také zjistit, zda u matek a dcer dochází k transferu postojů a zda si tento mezigenerační přenos uvědomují a jak ho vnímají. Aby byl výzkum kompletní, jsou do něj zařazení i otcové a partneři mladých žen.

Část teoretická je pojata jako úvod do problematiky otázky mužských a ženských rolí. Obsahuje základní informace, které se o mužích a ženách a rozdílech mezi nimi můžeme dovědět. Pojednává o základních pojmech pohlaví a gender, o rolích muže a ženy, o učení se pohlavním rolím, také o rodině a jejím významu při přejímání genderových stereotypů.

Otázka mužských a ženských rolí je otázkou, která nás provází celý život. Začíná našim narozením a končí smrtí. „Do genderové role se rodíme a nikdo nepředpokládá, že bychom měli hrát někdy opačnou roli – žena mužskou a muž ženskou.“ (Fafejta, 2004, s.32)

Je to role, která je stabilní. Role žáka/žákyně trvá jen po dobu studia, role přítele/přítelkyně po dobu přátelství, ale role muže a ženy trvá nejen neustále, ale je také nadřazena těmto rolím – i v roli žáka/žákyně nás společnost pořád vnímá jako ženu či muže. I samotné role matek a dcer, na které je primárně zaměřena tato práce, jsou spojeny s rolí ženy. Tak jako jsou důležité naše mužské a ženské role, tak významná je naše rodina. Je to prostředí, kde se poprvé seznamujeme se světem, společenskými normami, kde získáváme svoji identitu, a také místo, kde poprvé vidíme vystupovat své rodiče ve svých mužských a ženských rolích.

Přála bych si, aby práce byla přínosem pro každého, kdo ji bude číst. Chtěla bych, aby každého čtenáře přivedla k zamyšlení se nad svou pohlavní rolí a významem rodičů v jeho životě.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 MUŽI A ŽENY

Označení muž a žena nás provází celý život. Už naše narození začíná slovy – je to chlapeček nebo holčička. Jsou to první slova, která o nás slyší naše matka, první slova, která slyšíme my a první slova, která o nás říkají ostatní. Po narození to pokračuje dále – dívčí a chlapecké oblečení, modrá barva a autíčka pro kluky, růžová barva a panenky pro holky. „Nálepka“ muže a ženy nás potom provází celý život. Máme ji v občanském průkaze, pase, rodném listě, ve všech možných formulářích a přihláškách. Spolu se jménem a datem narození patří příslušnost k pohlaví k našim identifikačním znakům. Tak jako jsou podle data narození vytvořeny horoskopy, které říkají jaký člověk je a co se od něj dá očekávat, tak i v případě příslušnosti k pohlaví jsou ve společnosti vytvořena určitá očekávání a předsudky.

Tato kapitola se bude zabývat muži a ženami, jejich vzájemnými rozdíly, jak biologickými, tak sociálními. Dále bude zaměřena na mužské a ženské role a teorie, které vysvětlují, jak se těmto rolím během života učíme.

K problematice mužství a ženství by se toho dalo napsat velmi mnoho, tato práce je ale zaměřena na konkrétní oblast, proto je její první kapitola pojata pouze jako úvod do problematiky a věnuje se tedy jen těm nezákladnějším otázkám týkajících se mužských a ženských rolí.

1.1 Pohlaví a gender

Člověk bývá charakterizován jako bytost bio-psycho-sociální. Znamená to, že lidská bytost je dána prvky biologickými, psychickými i sociálními. V osobnosti člověka dochází během jeho života k prolínání všech těchto prvků. V poslední době se stále častěji setkáváme se slovem gender. Především díky feministickému hnutí se stal tento pojem známým pro celou širokou veřejnost. Gender je úzce spjat s pojmem pohlaví, ale není to to samé. Jeden je dán biologicky a druhý sociálně a kulturně. Biologicky jsou dány určité somatické rozdíly mezi muži a ženami, sociálně potom očekávání a předsudky společnosti.

Následující odstavce jsou zaměřeny jednak na problematiku pohlaví a s tím spojenými biologickými danostmi, a také na gender a k němu náležícímu očekávání společnosti.

1.1.1 Pohlaví

„Pohlaví je jedna ze dvou základních biologicko – sociálních charakteristik každého jedince. Biologicky se pohlaví jedince určuje podle přítomnosti pohlavních chromozomů.“ (Velký sociologický slovník, 1996)

„Pojem pohlaví se týká biologických rozdílů mezi samcem a samicí druhu, týká se viditelných rozdílů v pohlavních orgánech, a z toho vyplývajících rozdílů v reprodukční funkci.“ (Oakley, 2000, s. 20)

Naše pohlaví je tedy dáno biologicky, je vrozené. Rozhoduje o něm jediná sada chromozomů XX nebo XY, na základě které se během nitroděložního vývoje začnou utvářet pohlavní orgány. Po narození nás potom na základě těchto vnějších tělesných znaků společnost zařadí k mužskému nebo ženskému rodu. Přičemž teď ponechávám stranou všechny abnormality, hormonální poruchy a z nich plynoucí intersexualitu. Na základě příslušnosti k rodu od nás společnost očekává vystupování v mužských a ženských rolích.

1.1.2 Biologické rozdíly mezi mužským a ženským pohlavím

Pohlaví je tedy biologická danost. Z hlediska biologického existují mezi pohlavími určité rozdíly. Důležité pro obě pohlaví a jejich specifičnost jsou pohlavní hormony. Hormony hrají klíčovou roli už při nitroděložní diferenciaci pohlavních orgánů a jejich vliv se uplatňuje celý život. Mužské hormony androgeny a ženské estrogeny způsobují rozdílnou tělesnou stavbu mužů a žen a také rozdílně tělesné pochody.

Na základě hormonálních rozdílů jsou mužům a ženám přisuzovány různé vlastnosti. Především je tak vysvětlován vyšší výskyt agresivity u mužů – je uváděno, že mužská agresivita vzniká jako důsledek vyšší hladiny hormonu testosteronu. (Oakley, 2000, s.40)

U žen bývá pomocí hormonálních rozdílů vysvětlován premenstruační syndrom a s tím spojené změny chování a deprese. (Renzetti, Curran, 2003, s. 84)

K tomu je ale nutné dodat, že ani jedna tato teorie o mužských a ženských hormonech nebyla jednoznačně potvrzena. (Renzetti, Curran, 2003, s. 85)

Také když se podíváme na tělesnou stavbu muže a ženy, vidíme, že v této oblasti existují určité rozdíly – ženy mají méně svalové hmoty než muži, liší se i poměrná velikost hlavy, trupu a končetin. (Oakley, 2000, s. 31)

Často bývají uváděny i rozdíly mezi mužským a ženským mozkiem. Dřívější teorie o rozdílné velikosti mozku - konkrétně menším ženském mozku a s tím spojenou nižší inteligenci, jsou dnes již dávno překonané. V současnosti jsou aktuální studie, které se zabývají rozdílností mužských a ženských mozků. V testech, které měly zjistit, jak se liší muži a ženy při řešení různých typů úloh, bylo zjištěno, že ženy jsou v průměru lepší než muži v úlohách, které se týkají rychlosti vnímání, zapamatování vjemů, vybavování myšlenek a slov, koordinace jemné motoriky a v jednoduchých početních testech. Muži uspěli lépe než ženy v těchto úlohách – v testech prostorové představivosti a mentální rotace, testech motorických dovedností zaměřených na cíl, testech rozeznávání jednoduchých struktur ve složitých útvarech, testech matematického úsudku. V praxi se rozdílnost mužských a ženských mentálních postupů projevuje například při orientaci v cizím městě. Ženy se orientují spíše podle konkrétních znaků – např. budovy, náměstí, muži podle abstraktnějších znaků - např. světové strany, hlavní ulice. (Karsten, 2006, s. 20-21)

Jako další příklad biologické rozdílnosti obou pohlaví bývají uváděny rozdílné dispozice k onemocněním u žen a mužů. Podle těchto výzkumů jsou muži náchylnější k infekčním nemocím. Existují i rozdíly z hlediska forem duševních nemocí – bipolární afektivní porucha postihuje častěji ženy, schizofrenie je častější u mužů, muži více trpí psychotickými poruchami způsobenými alkoholem, ženy častěji neurotickými poruchami. (Oakley, 2000, s. 36-38)

Ze všech uvedených informací tedy vyplývá, že ženy a muži jsou z biologického hlediska rozdílní. Rozdíly dané přírodou jsou patrné na první pohled, především rozdíly tělesné. Když se narodí dítě, hned na základě pohlavních tělesných znaků poznáme, zda se jedná o dívku nebo chlapce. Bylo by ale nesprávné tvrdit, že jsou rozdíly mezi pohlavími dány výlučně biologicky, protože svou roli hraje určitě i prostředí, ve kterém jedinec žije.

1.1.3 Gender

Internetový slovníček pojmů na webových stránkách Feminismus.cz definuje **gender** jako „sociální konstrukt, společenskou kategorii, která vyjadřuje, že vlastnosti a chování spojované s obrazem muže a ženy jsou formovány kulturou a společností. Na rozdíl od pohlaví, které je univerzální kategorií a nemění se podle času či místa, působení gender ukazuje, že určení rolí, chování a norem vztahujících se k ženám a mužům je v různých

společnostech, v různých obdobích či různých sociálních skupinách rozdílné. Jejich závaznost či determinace není tedy přirozeným, neměnným stavem, ale dočasným stupněm vývoje sociálních vztahů mezi muži a ženami.“

Gender je způsob jakým společnost vnímá muže a ženy, jaké jim přisuzuje vlastnosti a role, a také to, co od nich očekává.

V reálném životě vlastně vůbec nerozlišujeme lidi podle pohlaví – měřítkem je pro nás gender. Naprosto automaticky si spojujeme sociální znaky s pohlavím. Jako děti rozeznáváme druhé pohlaví především podle vnějších znaků. (Fafejta, 2004, s. 34)

Sama si vzpomínám, jak jsem jako dítě na otázku: „Jak se pozná chlapec a dívka?“ odpověděla: „Podle toho, že holky nosí náušnice.“ Má reakce na tuto otázku byla dána tím, co mě už od raného dětství učilo moje okolí. Není to ale jen otázka dětství. Celý život rozeznáváme rodovou příslušnost druhých především podle vnějších znaků. Rozhodující je pro nás oblečení, účes, vystupování.

Jak uvádí Fafejta (2004, s.34) - „V každodenním sociálním kontaktu nejsou podstatné pohlavní, ale genderové znaky. Uplatňuje se tzv. očekávání genitálií – určujeme pohlaví druhého podle vnějších znaků, i když jej nevidíme nahého. Tyto znaky se musíme naučit rozeznávat u druhých, ale také je dávat najevo na nás samotných.“

Důležité je to, co nás společnost učí. Rodíme se jako chlapec nebo dívka jen se základními tělesnými rozdíly. Ale už s naším narozením začíná očekávání okolí spojeně s našim pohlavím. Postupně se dovídáme, že existují hračky a oblečky pro kluky a pro holky, že kluci jsou silnější a nebrečí, že ženy jsou emocionálnější než muži...a spoustu dalších informací. Je těžké představit si, že by nám během života nikdo neříkal, jak se chovají ženy a jak muži, co je typicky ženské a co mužské. Dala by se použít známá věta feministky Simone de Beauvoir : „Ženou se člověk nerodí, ženou se člověk stává.“ Narodíme se tedy jako člověk s ženskými pohlavními znaky, ale „opravdovou“ ženou se staneme až během života.

1.1.4 Očekávání společnosti spojená s příslušností k pohlaví

K genderu se váží i určitá očekávání společnosti. Ve společnosti dochází k tzv. **stereotypizaci** – jedná se o klasifikaci lidí podle předem daných kritérií na základě povrchních charakteristik. (Hayes, 2003, s. 74)

Na základě vytvořených stereotypů si nevšímáme toho, jaký člověk ve skutečnosti je, ale automaticky mu přiřazujeme určité vlastnosti.

Stereotypizace se projevuje i v případě pohlavních rolí, kdy jsou vytvořeny stereotypy mužských a ženských vlastností.

Kratochvíl (2000, s. 106) popisuje typické vlastnosti mužů a žen. K vlastnostem mužů řadí průbojnost, bojovnost až agresivitu, dominanci, soupeřivost, racionálnost a sníženou citlivost. Ženy jsou podle něj citlivější, vstřícnější, pečující, pomáhající, obětavé, častěji dbají o svůj vzhled, jsou výřečnější a pohotovější v komunikaci.

Karsten (2006, s. 24-25) jako typické ženské vlastnosti, které společnost ženskému pohlaví nejčastěji přisuzuje, uvádí - bezmocnost, jemnost, empatii, pečlivost, poslušnost, emocionálnost, náladovost, nelogičnost, soucitnost, zaměřenost na rodinu. Za typicky mužské vlastnosti jsou ve společnosti považovány agresivita, bojovnost, autoritativnost, podnikavost, ctižádostivost, objektivita, racionalita, nezávislost.

Oakley (2000, s. 45) jako typicky ženské vlastnosti uvádí citlivost, vnímavost ve vztahu k druhým, emoční labilitu, orientovanost na domov, závislost. K typicky mužským vlastnostem řadí útočnost, nezávislost, statečnost, otevřenost, větší míru sebevědomí.

Ve výčtu seznamu typických mužských a ženských vlastností bychom mohli pokračovat do nekonečna. Každý má jiný názor na to, co je typicky mužské a co typicky ženské. Pro někoho je hlavním charakteristickým mužským znakem průbojnost, pro jiného racionálnost. Vlastnosti, které vnímáme jako typicky mužské a ženské, ukazují jednak na to, co od daného pohlaví očekáváme, ale také na to, jak sami vnímáme svou příslušnost k pohlaví.

Podle mého názoru neexistuje „typický“ muž a „typická“ žena. Vlastnosti, které byly výše uvedeny se podle mě mohou prolínat a můžeme je objevit u obou pohlaví. Je ale velmi těžké zbavit se očekávání, která spojujeme s mužskou a ženskou rolí. Jsme vychováni v tom, že muž má být silný, bojovný, sebevědomý, žena citlivá, pečlivá, žijící pro rodinu. Jako ženy se chováme tak, abychom naplnily očekávání okolí a byly dobrými ženami. Jako muži vystupujeme v rolích silných jedinců, abychom pro své okolí, byli těmi správnými muži. Když očekávání společnosti nenaplníme, jsme za své „odklonění se“ od normy potrestáni. V očích ostatních potom působíme příliš zženštile nebo mužsky.

1.1.5 Biologické kontra sociální

Mužům i ženám tedy bývají připisovány různé vlastnosti a charakteristiky. Nabízí se nám otázka - čím jsou dány tyto typicky mužské a ženské vlastnosti?

Jak uvádí Giddens (1999, s. 112) vědci se neshodují v tom, zda jsou různé sexuální identity vrozené a do jaké míry na ně má vliv učení. Jisté ale je, že učení hraje v tomto procesu osvojování si mužské a ženské role významnou úlohu.

Podle Fafejty (2004, s. 36) jen těžko určíme, zda jsou rozdíly mezi muži a ženami dány biologicky nebo sociálně, tedy výlučně pohlavím nebo genderem. Za velmi pravděpodobný považuje vzájemný vztah mezi nimi. Jako jisté uvádí to, že „biologické rozdíly jsou zvýrazňovány socializací a rozdíly mezi pohlavími jsou tak umocňovány genderovými rozdíly.“

Karsten (2006, s. 28) zdůrazňuje vliv mužských a ženských pohlavních hormonů na psychiku mužů a žen. K tomu ale dodává, že se jedná pouze o pravděpodobnost existence vztahu mezi těmito biologickými prvky a typickými vlastnostmi mužů a žen.

Nakonečný (1995, s. 39) uvádí, že se při utváření osobnosti uplatňuje interakce vrozených biologických činitelů a zkušeností, které jedinec získává v rámci svého sociálního prostředí. Zdůrazňuje, že s přibývajícím věkem narůstá vliv osobních zkušeností.

Na otázku, zda je „typicky ženské a mužské“ dáno pohlavím nebo genderem, nelze jednoznačně odpovědět. Osobně se domnívám, že biologické a sociální je ve vzájemném vztahu. Jak jsem již na začátku této kapitoly uvedla, člověk je definován jako bytost bio-psycho-sociální. V případě pohlaví a genderu dochází podle mého názoru ke vzájemnému ovlivňování biologických i sociálních prvků osobnosti a jen těžko lze definovat, které vlastnosti mužů a žen jsou dány výlučně biologicky, a které společensky. Vzájemnou provázanost mezi genderem a pohlavím podle mého názoru dobře charakterizuje Fafejta(2004, s.35) : „Biologické pohlaví je sice něčím, z čeho sociální konstrukce genderu vychází, ale zároveň gender musí neustále stvrzovat naše pohlaví.“

1.2 Role muže a ženy

„Všichni hrajeme divadlo“ je známá věta od Ervinga Goffmana. Během našeho života vystupujeme na jevišti společnosti v různých rolích. Tak jako divadelní představení má svůj scénář a role, tak i jeviště života je spojeno s hraním rolí. Tato kapitola se věnuje rolím a především procesům jejich učení.

Role je obecně definována jako „chování, které je pro jedince v určitém postavení vhodné a žádoucí, je to předpokládaný způsob chování jedince v určité sociální situaci, pro kterou je dána konkrétní společenská norma.“ (Hartl, Hartlová, 2000, s. 512)

Role mají velký vliv na utváření osobnosti, díky nim se ukazuje působení sociokulturních vlivů na jedince. (Nakonečný, 1995, s. 28)

Ke každé roli tedy patří určité společenské normy. K dodržování těchto norem nás vedou především sankce ze strany společnosti, které následují za jejich nedodržování.

Důležitost rolí v našem životě vyjadřuje Fafejta (2004, s.16) – „jedinec získává svou identitu díky rolím, které jsou mu přisouzeny. Rolí pak prezentuje sám sebe i sociální svět, do kterého jeho role patří. Jako nositel role musí jednat srozumitelně a předvídatelně.“

K roli se vztahuje i pojem **identifikace**. Identifikace je ztotožnění se s vlastní rolí. (Hartl, Hartlová, 2000, s. 221)

Identifikace s rolí je velmi důležitá, znamená, že roli přijmeme a chováme se podle stanovených norem. U role je důležitá míra ztotožnění se s rolí, a také odměňování vystupování v dané roli. (Nakonečný, 1995, s. 18)

Role genderová (sexuální) je potom druhem společenské role, která je předepisována členům společnosti na základě jejich pohlaví. (Renzetti, Curran, 2003, s. 24)

V případě identifikace se sexuální rolí jedinec získá pohlavní identitu, což je „výchovou osvojené pojetí sebe sama jako muže nebo ženy.“ Jedinec se v rámci své pohlavní identity může ztotožňovat se svým biologickým pohlavím, nemusí však nutně přebírat všechny role s daným pohlavím spojené. (Hartl, Hartlová, 2000, s. 222)

Jak uvádí Poněšický (2003, s. 17), dítě si kolem 18. měsíce života vybírá z prostředí určité podněty, které potvrzují jeho mužskou nebo ženskou identitu. K tomu ale dodává, že tyto podněty jsou mu také poskytovány rozdílně jeho okolím na základě jeho pohlaví.

Všechna společenství mají předeepsané formální i neformální normy, které určují, jak se muž a žena mají chovat, co je pro ně přiměřené chování. (Hartl, Hartlová, 2000, s. 513)

Důležité je také to, že konkrétní role jsou vždy spjaty s konkrétní společností, kulturou. V oblasti mužských a ženských rolí najdeme v různých kulturách velké odlišnosti. Margaret Medová při zkoumání pohlavních rolí u kmenů na Nové Guineji zjistila, že pojetí mužské a ženské role se u některých kmenů výrazně liší od evropského pojetí. Jiné pojetí pohlavních rolí zdokumentovala i Phyllis Kaberryová, když zveřejnila větu, kterou slyšela od mužů jednoho guinejského kmene, pro který je typické, že ženy dělají veškerou práci v zemědělství : „On pracuje opravdu těžce, skoro jako žena.“ (In: Oakley, 2000, s. 51)

Během svého života vystupujeme v různých rolích – roli dítěte, dospělého, žáka, otce, matky, atd. Role muže a ženy nás ale provází celý život. Společnost od nás jako od žen a od mužů očekává určité vystupování, chování, přístup k životu a rodině. S našim narozením začíná naše role muže a ženy, společnost nám ji hned na počátku přisoudí a my ji během svého vývoje poznáváme a přijímáme, a také dále předáváme.

Následující kapitoly se věnují tomu, jak se svým generovým rolím učíme.

1.2.1 Socializace

Socializace znamená „postupné začleňování jedince do společnosti prostřednictvím nápodoby a identifikace.“ (Hartl, Hartlová, 2000, s. 548)

Podle Giddense (1999, s. 39) je to „ proces vývoje od stádia bezmocného novorozence až po osobu, která si dobře uvědomuje sebe samu a orientuje se ve své vlastní kultuře.“

Socializace probíhá v několika stupních:

1. primární socializace – je to období, kdy dochází k socializaci dítěte především v rodině. Je to doba, kdy je dítě doma s rodinou - matkou či otcem. Období než začne navštěvovat nějaká vzdělávací zařízení – jesle, školku, školu.

Během této etapy socializace dochází k vytváření vazeb ke konkrétním jedincům. Primární vztah vzniká obvykle mezi matkou a dítětem, na jeho základě se pak začínají rozvíjet složité procesy sociálního učení.

2. sekundární socializace – období, kdy je dítě ve vzdělávacích zařízeních a vliv na něj nemá jen jeho rodina, ale také jeho vychovatelé, kamarádi, média. (Giddens, 1999, s. 45)

Socializace je podle Nakonečného (1995, s.27) „proces sociálního učení, které probíhá v sociálních situacích, a při kterém je nutné osvojení rolí.“

V průběhu socializace dochází k identifikaci jedince s pohlavní rolí. Na otázku, ve kterém věku dochází k této identifikaci, odpovídá řada autorů různě.

V Psychologickém slovníku najdeme informaci, že pohlavní identita se utváří v období mezi druhým a třetím rokem – dítě si uvědomuje svoji příslušnost k pohlaví a projevuje se v souladu s ním, ke stabilizaci pohlavní identity dochází kolem sedmého roku dítěte a k dozrání pohlavní identity ve středním školním věku. (Hartl, Hartlová , 2000, s. 222)

V knize Sociologie se dočteme, že dítě už ve věku dvou let dokáže správně zařadit sebe sama a většinou i ostatní lidi. Až do věku pěti nebo šesti let si ale neuvědomuje, že se příslušnost k mužskému nebo ženskému pohlaví nemění. (Giddens, 1999, s. 115)

V jiné literatuře najdeme tvrzení, že dítě už ve věku tří let chápe, že mužství nebo ženství je trvalým biologickým faktem, který se nemění. (Atkinson aj., 1995, s. 110)

Pláňava zkoumal utváření pohlavní identity a povědomí rodové identity u dětí předškolního věku. Na základě uskutečněného výzkumu konstatoval, že u dětí kolem čtvrtého roku věku se objevuje jakási tendence k tradičnímu rozlišování mužské a ženské role. Ale až těsně před nástupem do školy je rozlišování osob na základě rodové příslušnosti zcela jasné. (Pláňava, 2000, s. 116-117)

S jistotou tedy může konstatovat, že k první identifikaci s pohlavní rolí dochází v rámci primární socializace, dále je tento proces dokončován v rámci socializace sekundární.

1.2.2 Jak se učíme rolím

„Každý novorozenec je nejen okamžitě klasifikován podle pohlaví, nýbrž je mu okamžitě taky připsán i určitý gender.“ (Oakley, 2000, s.131)

Už od narození se chovají matky jinak k chlapcům a dívkám.

Vnímání rozdílů mezi pohlavími začíná už u velmi malých dětí a je téměř určitě nevědomé. Podle Giddense dítě už od narození dostává řadu neverbálních signálů, které jsou typické pro muže a ženy. Je to například odlišnost v oblékání, používání jiných vůní u mužů a žen. Rozdíly mezi muži a ženami také zdůrazňují hračky, knížky a televizní programy. Je obecně známo, že děvčatům rodiče kupují spíše panenky než autíčka a naopak. Tradiční rozdělení mužských a ženských rolí také podporují pohádky - ve většině pohádek dívka čeká na prince, je spíše pasivní a citlivá a chlapec vystupuje jako hrdina, který zachraňuje svou dívku. (Giddens, 1999, s. 114)

Už od raného věku dítěte se projevují očekávání rodičů, rodiče svým dětem signalizují, jaká další očekávání se na ně budou vztahovat, až budou dospělou ženou nebo dospělým mužem. Tímto u dětí rozvíjejí stereotypy ženského nebo mužského chování. (Možný, 2006, s. 167)

Existují různé teorie, které vysvětlují učení se ženským a mužským rolím. V následujících odstavcích se zaměřím na tři významné psychologické teorie - teorii psychoanalytickou, teorii sociálního učení a teorii kognitivní.

1.2.2.1 Psychoanalytické teorie

Představitelem tohoto směru je **Sigmund Freud** se svou teorií identifikace. Freud rozděluje lidský vývoj do pěti stádií, z hlediska identifikace s pohlavím je podle něj nejdůležitější třetí vývojové stádium, stádium falické. Právě v tomto období (ve věku čtyř let) si děti začínají být vědomy vlastních genitálií a jejich odlišností od genitálií opačného pohlaví. Dítě si nevědomky utváří své chování podle vzoru rodiče stejného pohlaví. U chlapců podle Freuda dochází k tzv. kastroční úzkosti – chlapec se domnívá, že dívky musely být kastrovány, když nemají penis a začne se bát, že se to samé může stát i jemu. Chlapec vnímá otcovu sílu a moc a má strach, že jej vykastruje a proto se s ním nesnaží soupeřit, ale snaží se mu připodobnit, ztotožňuje se s ním. U dívek dochází k tzv. závislosti penisu. Dívka má pocit, že byla kastrována, protože nemá penis jako chlapec. Zažívá pocit nedokonalosti, žárlivosti vůči chlapcům a snaží se připodobnit matce, aby získala otce, vlastníka penisu. Ženu podle Freuda celý život provází pocit méněcennosti a závist. Děti tedy ve falické fázi

vývoje získávají genderové specifické vzorce chování, které jsou podle Freuda neměnné. (In: Drapela, 1997, s. 26)

Sigmund Freud není jediným zástupcem psychoanalýzy. Další představitelkou je **Karen Horneyová**, která přichází s jinou hypotézou identifikace s pohlavím, s teorií závislosti dělohy. Muži podle ní naopak chovají závist k ženám a jejich schopnosti rodit děti. Dalším zástupcem je **Erik Erikson**. Ten tvrdí, že rozhodujícím faktorem je stavba ženského a mužského těla, respektive genitálií. To, že mají ženy dělohu, jakýsi vnitřní prostor, ve kterém mohou nosit dítě je předurčuje k tomu, aby se duševně angažovali v péči o druhé. Mužské pohlavní orgány jsou vnější a činné, muži se tedy více zaměřují na vnější svět. (In: Renzetti, Curran, 2003, s. 96-98)

Mezi zástupce psychoanalytické teorie patří také **Nancy Chodorow**, která hledá odpověď na otázku, proč si ženy vytváří větší citové pouto k dětem a stávají se jejich pečovatelnkami. Podle Nancy Chodorow je proces identifikace obtížnější pro chlapce. A to z toho důvodu, že se v první řadě musí odpoutat od matky a dále utvářet svou osobnost podle vzoru svých otců, se kterými tráví méně času než s matkou. Tak se chlapci stávají odtažitější a citově chladnější než dívky. Dívky tedy mají proces identifikace daleko jednodušší – prožívají s matkou neustále silný citový vztah. To je podle Chodorowové důvodem ženské predispozice pečovat o děti. Podle Chodorowové je vazba na matku trvalejší u dívek než u chlapců. (In: Renzetti, Curran, 2003, s. 98)

Psychoanalytické teorii bývá často vyčítáno, že se neopírá o empirická fakta. Identifikace s pohlavím se děje v podvědomí, tedy uvnitř duše člověka a není možné ji nijak důkazně prokázat. Psychoanalytici vycházejí z interpretací výpovědí svých klientů, jejich hodnocení je tedy značně subjektivní. Nemůžeme tedy nijak objektivně ověřit platnost této teorie. **Freud** bývá kritizován především za to, že klade proces identifikace s pohlavím do období věku čtyř let, přičemž výzkumy prokázaly, že tato identifikace probíhá daleko dříve. (Giddens, 1999, s. 118)

Osobně jsem k psychoanalytické teorii kritická. Nepamatuji si, že by u mě v dětství proběhlo období závidění penisu, také si nepřipadám vůči mužům nijak méněcenná. Pokud ale připustím, že mám tuto zkušenost uloženou někde hluboko v podvědomí a proto si ji neuvědomuji, a přikloním se k jeho teorii, znamená to, že uznám fakt, že genderové

stereotypy ve společnosti jsou jednou pro vždy dané a nemůžeme je žádným způsobem změnit ani ovlivnit. Vše je dáno biologicky, stavbou pohlavních orgánů. Nabízí se mi ale otázka, jak se bude chovat chlapec narozený jako chlapec, který přišel o svůj pohlavní orgán, jaké genderové stereotypy přijme, bude procházet obdobím kastroční úzkosti nebo závidí penisu? Čistě teoreticky, pokud se budeme držet Freudovy teorie, dospějeme k závěru, že by chlapec musel procházet fází závidění penisu a pociťoval by tedy méněcennost a závist vůči mužům, což jsou podle Freuda typicky ženské vlastnosti. S podobným problémem se setkáme i v teorii *Horneyové*, která vytváří jakýsi protipól vůči teorii Freudově. V její teorii jde také o závist, ale opačnou – muži závidí ženám dělohu a schopnost rodit děti. Nejsem muž, takže těžko mohu posoudit, zda příslušníci opačného pohlaví opravdu takovou závist cítí. Přesto si myslím, že i její teorie nevysvětluje přesně otázku přijetí pohlavní role. Z oblasti psychoanalytických teorií bych nejvíce souhlasila s *Eriksonem* a jeho pojetím rozdílu mezi mužskými a ženskými genitáliemi. Ženy podle mě mají opravdu větší tendence pečovat o druhé, protože jsou dávkyně života. I teorie *Chodorowové* se zabývá problematikou mateřského citu u žen. S jejími názory ale nemohu úplně souhlasit. Především nemohu potvrdit, že bych v dětství měla větší a intenzivnější citové pouto s matkou než můj bratr.

Chodorowové bývá také vyčítáno, že se její teorie dá aplikovat pouze na typickou bělošskou středostavovskou rodinu. (Giddens, 1999, s.120). Neřeší tedy otázku, jak bude probíhat učení se rolím v rodinách bez otce.

1.2.2.2 Teorie sociálního učení

Tato teorie vychází z principů behaviorismu. Základem je učení jako forma získávání nových zkušeností.

Učení lze definovat jako „veškeré behaviorální a mentální změny, které jsou důsledkem životních zkušeností.“ (Plháková, 2004, s.159)

Obecně jsou rozlišovány dva druhy sociálního učení:

1. imitační učení – učení se podle modelů. Je to učení se pozorovaným vzorům. Vede k přijímání vzorců chování, které jsou okolím odměňované. Jedinec se snaží napodobit chování vzoru a tím získat odměnu, kterou na základě svého chování získal i vzor. Děti

nejčastěji napodobují lidí, kteří je odměňují nebo trestají za jejich chování. Jedná se nejčastěji o osoby stejného pohlaví, starší sourozence, vrstevníky. (Nakonečný, 1995, s. 53)

Vývojoví psychologové upozornili na to, že u dětí se po narození projevuje tendence napodobovat chování ostatních. Toto napodobování bývá označováno jako kopírování a probíhá často i bez odměny – Michel a Mooreová uvádí jako příklad to, že se dítě snaží napodobit vyplazování jazyka, které mu dělá dospělý „tváří v tvář“. (In: Plháková, 2004, s.189)

2. instrumentální učení – učení se důsledkům vlastního chování. Zde se prosazuje princip odměny a trestu. Podle Skinnera existují dva důsledky chování – posílení (zpevnění) a trest. (In: Plháková, 2004, s.176)

Základní myšlenkou je posilování – „následuje-li po určitém chování odměna, zvyšuje se pravděpodobnost, že se takové chování bude opakovat.“ (Renzetti, Curran, 2003, s.99)

Děti tedy vytváří svou genderovou identitu na základě toho, že jsou odměňovány za chování, které odpovídá jejich pohlaví a naopak trestány chovají-li se jinak.

Rodiče diferencovaně trestají a odměňují chování svých dětí, podle toho, jak jejich chování odpovídá sexuální roli. (Atkinson aj., 1995, s. 111)

Teorie sociálního učení stojí na opačném pólu k teorii psychoanalytické. Podle ní není nejdůležitější pohlaví člověka, ale výchova. To, zda se staneme mužem či ženou je ovlivněno především tím, jak se chová a jak nás vychovává naše okolí. I v tomto případě si musím položit podobnou otázku jako u teorie Sigmunda Freuda – bude chlapec, ke kterému se jeho okolí bude chovat jako k dívce, kterému budou vštěpovány ženské stereotypy, opravdu ženou? Podle teorie sociálního učení by jí musel být.

V rámci této teorie souhlasím s tím, že děti se mnoho učí napodobováním lidí kolem sebe. Výzkumy ale nepotvrdily, že by děti napodobovaly spíše vzory stejného pohlaví než opačného. Zdá se, že větší roli v napodobování hraje moc napodobované osoby než její pohlaví. (Renzetti, Curran, 2003, s.100)

1.2.2.3 Kognitivní teorie

Tato teorie vychází z děl *Jeana Piageta* a *Lawrence Kohlberga*. Vychází z tvrzení, že děti se učí genderu v rámci svých rozumových snah nalézt řád v sociálním světě, který je obklopuje. (Renzetti, Curran, 2003, s.101)

Děti objevují ve světě vzorce, na základě kterých si utvářejí schémata. Jedním ze schémat je i pohlaví. Porozumění okolnímu světu souvisí s mentální vyspělostí. V raném věku má dětské myšlení podle *Piageta* sklon ke konkrétnosti. Ženy a muži v naší společnosti vypadají odlišně – mají jiné oblečení, účesy, atd. Pohlaví je tedy snadno rozpoznatelné na základě vnějších odlišností mužů a žen. Děti tyto vzorce vztahují na sebe a vymezují se, utváří svou identitu. Poté je vztahují na lidi kolem sebe a třídí lidské chování do skupin mužské a ženské a hodnotí chování jako genderově správné či nesprávné. (In: Renzetti, Curran, 2003, s.101)

S novou teorií v rámci kognitivní teorie přišla psychologka *Sandra Bem* - tzv. teorie pohlavního schématu. Bem vychází z tvrzení, že kultura každé společnosti sestává ze souboru skrytých předpokladů ohledně toho, jak by členové dané společnosti měli vypadat, uvažovat, cítit se a jednat. Tyto předpoklady nazývá optickými skly. Z hlediska genderu existují v kultuře tři optická skla – genderová polarizace (muži a ženy jsou odlišné bytosti), androcentrismus (muži jsou nadřazeni ženám, muži a jejich prožívání světa jsou jakýmsi standardem, vůči němuž jsou ženy poměřovány) a biologický esencialismus, který vysvětluje předchozí dvě kategorie jako přirozený a nutný produkt vrozených biologických rozdílů mezi pohlavími. Během socializace si děti uvědomují rozdílnost mezi pohlavími především na základě sociokulturních rozdílů (vzhled muže a ženy) než biologických (rozdílnost genitálií). Děti se během socializace dovídají, že muži a ženy se liší, ale i to, že muži mají vyšší hodnotu a vše co dělají představuje standard. Významnou roli tedy hraje androcentrismus. Podle Bemové je nutné, aby byl ze společnosti odstraněn androcentrismus a děti se učily, že jediné rozdíly mezi pohlavími jsou dány anatomicky a reprodukčně. (In: Renzetti, Curran, 2003, s.103-106)

Kognitivní teorie učení se generovým rolím je středním proudem mezi oběma zmíněnými teoriemi. Podle mého názoru nejlépe vysvětluje otázku učení se rolím muže a ženy. Souhlasím s teorií optických skel psychologky *Sandry Bem*. Její teorie je podle mého

názoru jakýmsi kompromisem mezi dvěma předcházejícími teoriemi. Z psychoanalýzy si bere biologickou rozdílnost mezi pohlavími, z teorie sociálního učení napodobování a modelování osobnosti a k těmto faktorům dále přidává schopnosti člověka přijímat vzorce chování a vytvářet mentální schémata. Svou roli tedy hrají jednak biologické rozdíly mezi pohlavími, ale také společnost a její prezentování rozdílů mezi muži a ženami. Souhlasím s jejím tvrzením, že při socializaci a přijímání genderových stereotypů hraje významnou roli androcentrismus. Už od dětství se podle mého názoru setkáváme s tím, že mužské jednání je jakýmsi standardem a do povědomí se nám tak dostává patriarchální obraz společnosti. Jak ale androcentrismus ze společnosti odstranit, jak zabránit tomu, aby nebyly genderové stereotypy předávány z generace na generaci, jak odstranit patriarchální rysy společnosti? Podle Bem je nejdůležitější, aby rodiče dětem zdůrazňovali rozdílnost mezi pohlavími čistě na základě biologických rozdílů. Otázkou ale je, jak přimět rodiče, kteří byli vychováni v patriarchální společnosti, aby zapomněli na naučené stereotypy. Myslím si, že tato změna není dost dobře možná. Jsem skeptická k tomu, že by z naší společnosti zmizel androcentrismus a naše děti žily ve společnosti založené na rovnosti pohlaví. Myslím si, že genderové stereotypy jsou v nás tak silně zakořeněny a v průběhu života ještě více posilovány, že se od nich prostě nedokážeme odpoutat.

2 POSTOJE

Postoj je „sklon ustáleným způsobem reagovat na předměty, osoby, situace a na sebe sama. Postoje jsou součástí osobnosti, souvisí se sklony a zájmy osobnosti, předurčují poznání, chápání, myšlení a cítění, jsou získávány v průběhu života sociálními vlivy.“ (Hartl, Hartlová, 2000, s. 442)

Podobně Kern aj. (2000, s. 250) definují postoje jako „relativně stabilní připravenost jedince reagovat určitým způsobem na osoby, skupiny, situace, způsoby chování, předměty nebo názory.“

„Postoje jsou chápány jako pravděpodobnost výskytu speciálního chování ve speciální situaci. Postoj můžeme vymezit jako relativně stálou tendenci projevat relativně podobnou aktivitu vůči podobným objektům v podobné situaci na základě zkušenosti a vztahů individua k faktorům vnějšího i vnitřního prostředí.“ Postoj má určitou strukturu a vzniká na základě zkušenosti, významný vliv má socializace. (Geist, 1992, s. 284)

Nakonečný (1995, s. 118) definuje postoje jako „vztah k hodnotám“. Pojem postoje může být podle něj definován jako hodnotící vztah. Postoj k něčemu vyjadřuje hodnocení objektu subjektem.

Každý jedinec si vytváří individuální systém postojů. V rámci tohoto systému rozlišujeme postoje *centrální* a *okrajové*. Centrální se týkají významných objektů – např. rodiny, okrajové postoje jsou méně významné. Důležité jsou především funkce centrálních postojů - mají integrativní funkci, utvrzují jedince ve vztazích, které jsou pro něj psychologicky významné. Postoje upevňují sebevědomí, přispívají k sebevyjádření, sebeospravedlňování, mohou překonávat nejistotu a úzkost. Postoje, které mají osobní význam, jsou odolné vůči změnám. (Nakonečný, 1995, s. 119)

Rita Atkinson (1995, s. 727) postojem rozumí sympatii nebo nesympatii k objektům, osobám, situacím.

Zvláštním druhem postojů jsou **předsudky a stereotypy**. *Předsudky* jsou obvykle „převzaté, tradicí udržované iracionální postoje, které se udržují u jedince jako afektogenní vztahy podporované často racionalizací.“ (Nakonečný, 1995, s. 121)

Jahodová (1965) charakterizuje *stereotypy* jako mínění o třídách individuů, ale i o skupinách a objektech. Tato mínění jsou předávána jako jakési šablonovité způsoby

vnímání a posuzování toho, k čemu se vztahují. Jako takové mohou být stereotypy produktem přímé zkušenosti nebo jsou přebírány a udržovány tradicí. (In : Nakonečný, 1997, s. 223)

Stereotypy vztahujícími se k pohlaví jsem zabývala již v kapitole 1.1.4.

2.1 Funkce a struktura postojů

Postoje, které jedinec zastává mají své funkce. Podle Atkinsonové aj. (1995, s.731- 734) plní postoje následujících pět funkcí:

1. *Instrumentální funkce* – týká se postojů, které lidé zastávají z praktických důvodů.
2. *Kognitivní funkce* – postoje, které pomáhají v utváření názoru na svět, jsou to schémata, která nám umožňují účinně uspořádat a zpracovávat informace.
3. *Hodnotová funkce* – postoje, které vyjadřují naše hodnoty nebo odrážejí naše sebepojetí.
4. *Ego- obranná funkce* – postoje, které nás chrání před ohrožením naší sebeúcty.
5. *Sociálně adjustační funkce* – postoje, které nám pomáhají, abychom se cítili součástí sociálního společenství. Jsou to postoje, které zastáváme, protože je zastává naše rodina, přátelé.

Struktura postojů je vysvětlována tříložkovým modelem –

- *afektivní složka*, což znamená ustálený afektivní hodnotící přístup k objektu,
- *kognitivní složka*, kterou představují stabilizované názory, mínění a znalosti o objektu,
- *konativní složka*, konstantní forma reagování na objekt.

Směrovost a kvalitu postoje však určuje vždy především jeho afektivní složka. (Čačka, 1997, s. 117)

Postoje mají také **určité znaky**. Patří k nim *komplexnost* (souhrn kognitivní, emotivní a snahové komponenty postoje), *konzistence* (pevnost, stálost, soudržnost postoje),

konsonance (souzvuk) trsu postojů v určité oblasti, *intenzita*, *extrémnost*, *rezistence vůči změně*, *centrálnost/perifernost*.

Míra projevu jednotlivých znaků v rámci postoje závisí na celkové úrovni a zralosti osobnosti jedince. (Čačka, 1997, s.118)

Postoje jsou potom děleny podle různých kritérií například na citové, poznávací, kladné, záporné, vědomé, nevědomé, verbální, neverbální, silné, slabé, individuální, skupinové, stálé, proměnlivé. (Hartl, Hartlová, 2000, s. 442)

2.2 Utváření postojů

Sociální psychologie chápe postoje jako produkty učení – zdrojem jejich formování jsou individuální zkušenosti, předsudky jsou jako takové převzaté. Postoje vznikají jako důsledky individuálních kontaktů a interakcí, ale současně už hotové postoje tyto interakce ovlivňují. Postoje vyplývají z bezprostředních zkušeností, z přijatých informací, i z převzatých poznatků. Na formování postojů mají vliv i modely (napodobování) a ideje kultury, se kterou se jedinec ztotožňuje. (Nakonečný, 1995, s. 121)

Zpočátku vývoje jsou postoje formovány spíše výchovou než osobní zkušeností, zahrnují nejen aktuálně obecně přijímaná, ale tradiční stanoviska daná kulturně. (Čačka, 1997, s.120)
Postoje tedy přejímáme nejdříve od rodičů a osob, které jsou v naší výchově důležité, později také od členů skupiny. K přejímání postojů dochází na základě pozorování a osobní zkušeností, ale také odměňováním a trestáním představitelů určitého postoje. (Kern aj., 2000, s.250)

Teorie formování postojů

Existuje více teorií, které vysvětlují formování postojů. Základní teorií je teorie **G. W. Allporta** z roku 1935. Allport popsal následující mechanismy formování postojů. Podle něj postoje vznikají na základě zkušeností jedince s jednotlivými objekty, kdy dochází k *integraci* těchto zkušeností v jeden postoj. Dále je to proces *diferenciace*, při kterém dochází k dalšímu specifikování a obohacování již existujícího postoje. Podle Allporta existuje také *jednorázový vznik* postoje v důsledku jediné traumatizující zkušenosti. K osvojení postoje může dojít i *imitací*.

Pozitivní a negativní postoje pak podle Allporta vznikají na základě *zkušenosti s uspokojováním potřeb*, na základě *bezděčné sugesce* (nekritické přejímání myšlenek), *sympatie* (nekritické převzetí citových vztahů), *nápodoby* (neúmyslné kopírování projevu), ale také *imaginativní výchovou* (pohádky, mýty), *vědomou identifikací se vzory*, i *verbálním poučováním*, postoje vznikají i na základě různých *návodů* postupů. (In: Čačka, 1997, s.123)

Při formování postojů hrají tedy velkou roli individuální zkušenosti jednotlivce, ale i jeho okolí. V našem životě nás nejdříve ovlivňují rodiče svými myšlenkami, vlastními postoji, svými projevy, radami, často jsou pro nás vzorem. Během života se projevuje i vliv širšího okolí. Na jedince tedy působí i jeho vrstevnické skupiny, společenské instituce (např. církev) a kultura dané společnosti.

2.3 Vztah postojů a chování

Jak uvádí Kern aj. (2000, s. 251) mezi postoji a chováním neexistuje přímá souvislost. Chování jako takové je jen částečně určováno postoji, významné je i sebehodnocení, strach a sociální normy.

Chování je determinováno i jinými faktory než postoji. Jedním faktorem je míra zdrženlivosti v situaci – někdy musíme jednat způsobem, který není konzistentní s tím, co cítíme nebo o čem jsme přesvědčeni. Vliv na chování může mít tlak vrstevníků. Postoje mají tendenci nejlépe předurčovat chování za těchto podmínek – v případě, že jsou silné a konzistentní, jsou založené na přímé osobní zkušenosti a specificky se vztahují k predikovanému chování. (Atkinson aj., 1995, s. 735)

Na vztah mezi postoji a chováním se můžeme podívat i z opačné strany. Musíme si tedy položit otázku – jak samotné chování ovlivňuje postoje jedince.

V souvislosti s tímto problémem je nejznámější teorie kognitivní disonance **Leona Festingera**. Festinger na základě své teorie tvrdí, že chování, které je v rozporu s postoji člověka, vytváří disonanční tlak na změnu postojů, aby byly konzistentní s chováním. (In:Atkinson aj., 1995, s. 736)

Postoje tedy vyjadřují naše názory, náš pohled na svět. Z hlediska mužských a ženských rolí ukazují, jak se k této problematice stavíme - zda přijímáme stereotypy dané společností nebo si vytváříme vlastní názor. Na základě zjištění těchto postojů se můžeme dovědět, zda jedinec zastává tradiční rozdělení mužských a ženských rolí, nebo prosazuje rovnost mezi pohlavími a tím i rovnocenné dělení prací a povinností v domácnosti.

Výzkumná část práce je zaměřena právě na postoje matek a dcer, i jejich partnerů k rozdělení rolí v rodině. Výzkum nám poskytne odpověď na otázku, zda jsou postoje matek a dcer v tomto směru podobné, ale také nám ukáže jaký je vztah mezi jejich postoji a chováním.

3 RODINA

Rodina je pro většinu z nás místem, na kterém nacházíme své útočiště. Je to okruh našich nejbližších a prostředí, ve kterém se cítíme dobře. Naši rodiče jsou po velkou část života lidmi, kteří nás ochraňují, pomáhají nám a radí.

Osobně zastávám názor, že rodina hraje v našem životě klíčovou roli. Ať už jedinec žije v rodině úplné, neúplné, nebo v zařízení poskytující náhradní rodinnou péči, vždy se to v průběhu jeho života projeví, ať už kladně nebo záporně.

Téma mé práce se vztahuje k rodinnému životu, poslední kapitola teoretické části práce je tedy věnována rodině a domácnosti, a to opět s důrazem na roli muže a ženy.

3.1 Definice rodiny a její funkce

Existuje spousta definic rodiny a mnoho jejich charakteristik. Jako příklad uvádím některé z nich.

Možný (2002, s. 99) hovoří rodině jako o „institucionálním zajištění lidské reprodukce, které je legitimní v dané společnosti.“

Giddens (1999, s. 156) definuje rodinu jako „skupinu osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí.“ Manželství definuje jako „sociálně akceptovaný a posvěcený sexuální svazek mezi dvěma dospělými jedinci.“

Během svého života má jedinec obvykle dvě rodiny. Rodinu *orientační* (někdy označována i jako původní, primární), v které se narodil a vyrůstal, a rodinu *prokreační*, ve které vychovává své děti. (Možný, 2006, s. 285)

„Rodina ve svém intimním prostředí umožňuje jedinci vytvořit pevné sociální vazby. V rodině se formují modely chování, přijímají se regulační činitelé těchto forem chování, dochází k předávání a interiorizaci norem, k seznamování se s různými druhy sankcí. V rodině dochází k procesu identifikace a k seznamování se s identifikačními vzory odpovídajícími vlastní pohlavní roli.“ (Výrost, Slaměník, 1998, s. 303)

Základní funkce rodiny (Výrost, Slaměník, 1998, s. 325-327) :

- a) *Reprodukční* - zajištění reprodukce společnosti.
- b) *Materiální* - materiální zabezpečení všech členů rodiny.

- c) *Výchovná* - rodina poskytuje dítěti základní orientaci v okolním světě a poskytuje mu vše potřebné pro plynulé zařazení do společnosti. Rodina je ideálním prostředím, ve kterém dochází k formování postojů ke světu, k sobě samému, vytváření hodnotových orientací, tvoří základ formování vlastního Já.
- d) *Emocionální* – rodina pokrývá potřebu zázemí, bezvýhradného přijímání, podpory a pomoci, potřeby sdílení zážitků, společných rituálů, důvěrnosti.

3.2 Matriarchát a patriarchát

Rodina prošla svým vývojem ruku v ruce s vývojem celospolečenským. Za nejstarší funkci rodiny považujeme funkci reprodukční. Na počátku historie rodiny tedy byla volná skupinová sdružení, jejímž cílem bylo plození dětí a péče o potomstvo. Později se formují rody a následně vzniká párová rodina, jak ji známe dnes. V raných obdobích rodiny převažovala matriarchální forma manželství. Matriarchát představoval vysoce vážené postavení žen ve společnosti i v rodině, domácnost vedla žena a původ jedince byl určován podle matky. S rozvojem zemědělství začíná upadat význam ženy-matky v rodině a matriarchát je postupně nahrazen patriarchátem. V rané otrokářské společnosti se patriarchální rodina stává právní institucí. (Výrost, Slaměník, 1998, s. 320-321)

Až v období po druhé světové válce dochází k emancipaci ženy a rozkládání patriarchální rodiny. (Barša, 2002, s. 291)

Pojem *matriarchát* bývá vysvětlován jako „vágní termín označující dominantní roli žen v nejrůznějších oblastech, zejména autoritu v domácnosti“. Pojem *patriarchát* je definován jako „vágní termín označující mužskou dominanci v nejrůznějších oblastech, zejména autoritu v domácnosti.“ (Goody, 2006, s. 209)

Samotný vznik patriarchátu bývá vysvětlován různě. Pavel Barša chápe pojem patriarchální panství mužů jako výsledek jejich závidi mateřské plodnosti. Jak sám uvádí : „Psychologickým základem patriarchální civilizace je tedy závist plodivých mocí matky-přírody a touha si je přivlastnit nebo je alespoň napodobit.“ „Muž si místo vděčnosti za stvoření chce sám přivlastnit veškeré tvůrčí moci.“ (Barša, 2002, s. 293)

Jeho tezi dále rozvíjí Jan Poněšický ve své přednášce o Generové závidi a identitě (2005). Poněšický poukazuje na skutečnost, že muži odmítají se do žen vcíťovat, aby se nezviklala

jejich identita. Jak sám říká : „Zároveň se však snaží onu ženskou „animu“ nepozorovaným způsobem získat, ať již panstvím nad ženami, jejich vlastněním, či necháváním se doma hýčkat.“

Osobně zastávám názor, že společnost je opravdu na cestě směřující k odstranění patriarchy a nadvlády mužů. Rodina by se podle mého názoru postupně měla stát místem, kde není patrná nadvláda ani jednoho pohlaví. To, jak by se k sobě měli muži a ženy ve svých vztazích chovat, vystihuje ve své přednášce Jan Poněšický slovy : „Moudrý muž ženě naslouchá, avšak nenechá se jí zviklat. Moudrá žena se nesnaží svého muže kontrolovat či ho dostat pod pantofel a raději naváže na jeho obvykle jednoznačně silný vztah k matce, poskytne mu svobodu a uznání. Samozřejmě je třeba dbát na to, aby tyto zralé postoje nebyly partnerem zneužívány.“

Nezbývá nám tedy nic jiného než doufat, že v naší společnosti bude hodně takových moudrých mužů a žen.

3.3 Současná rodina

Goody ve své knize *Proměny rodiny v evropské historii* uvádí obecné charakteristiky rodiny. Prvním znakem je fakt, že v historii lidstva nevíme o žádné společnosti v níž by nebyla rodina důležitá, k dalšímu znaku patří to, že i tam, kde není rodina z právního hlediska monogamní, v praxi taková často bývá. Jako základní jednotka reprodukce je vždy relativně malá. Další důležitou charakteristikou rodiny je to, že v žádné společnosti nejsou pouta mezi matkou a dítětem (většinou i mezi otcem a dítětem) zcela bez významu. (Goody, 2006, s. 12)

V knize *Ženy, muži a společnost* najdeme definici současné rodiny podle Parsonse : „Současná rodina má jen dvě funkce – jednak zajišťuje primární socializaci dětí, na jejímž základě se děti teprve stávají skutečnými členy společnosti, do které se narodily, a jednak stabilizuje osobnosti jedinců, kteří tvoří společnost.“ (In: Renzetti, Curran, 2003, s. 213)

Rodina a manželství v západní společnosti mají tyto vlastnosti:

1. rodina je monogamní,
2. manželství vychází z představy romantické lásky, dominuje citový individualismus. Předpokládá se, že podmínkou sňatku je vzájemná osobní přitažlivost a kompatibilita partnerů,
3. rodina je obvykle patrilinéární, děti tedy dostávají jméno po otci a majetek většinou dědí v mužské linii, rodina je také neolokální, tedy nový manželský pár se stěhuje do své nové domácnosti,
4. rodina má nukleární charakter, tedy rodina složená z biologických rodičů a jejich dětí. (Giddens, 1999, s.160)

Také výzkum provedený v roce 2005 Sociologickým ústavem AV ČR (zahrnoval 5510 respondentů ve věku 25–54 let vybraných metodou kvótního výběru) potvrdil, že **úplná nukleární rodina** je stále nejpreferovanějším způsobem organizace intimity – tři čtvrtiny české populace ji hodnotí pozitivně a považují takovéto uspořádání intimity za ideální. (In: Dudová, 2006)

Charakteristické znaky současné české rodiny

Každá společnost má svoje znaky, je něčím odlišná od ostatních společností, má svou kulturu i svou historii. Rodina jako základní společenská jednotka a primární skupina společnosti má také své charakteristické znaky, které se mohou lišit od znaků rodin v jiných společnostech.

K charakteristickým znakům současné české rodiny patří:

- výrazná zaměřenost na zájem jednotlivce,
- chybí očekávání trvalosti vztahu (objevuje se řada alternativ společného soužití – např. nesezdané soužití),
- odsouvání rodičovství na pozdější období,
- předmanželské zkušenosti v oblasti sexu,
- specifčnost mužské a ženské role je stále více stírána,

- dochází k omezování bezprostředních kontaktů mezi partnery i mezi dětmi a rodiči,
- přímé výchovné působení rodičů je nahrazováno institucemi. (Výrost, Slaměník, 1998, s. 305-308)

Možný ve své knize *Rodina a společnost* uvádí tyto *trendy současné české rodiny* : více jednočlenných a neúplných rodin, nesezdaná soužití a pokles sňatečnosti, změny v reprodukčním chování, změny hodnot, dlouhodobý pokles stability rodiny, stárnoucí populace. (Možný, 2006, s. 253-269)

Charakteristiku současné české rodiny najdeme i v Národní zprávě o rodině, kterou vydalo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR v roce 2004. Podle této zprávy došlo v české společnosti ke snížení sňatečnosti u svobodných jedinců, i sňatečnosti opakované. Dále je typickým rysem současné společnosti odkládání vstupu do manželství i rození dětí do vyššího věku. Typická pro českou rodinu je také zvýšená rozvodovost – intenzita rozvodovosti v České republice se pohybuje kolem 48%. Roste také potřeba harmonizace rodiny a zaměstnání. Hlavně u žen se projevuje potřeba efektivního sladění rodinných a profesních rolí. Z hlediska mezigeneračního soužití je patrná tendence k nezávislosti jednotlivých generací. (Národní zpráva o rodině, 2004, s. 10-12)

3.4 Význam rodičů při formování mužské a ženské role

„První a nejdůležitější vztah, který si člověk v životě vytváří, je vztah k matce“. (Capponi, 1996, s. 51)

Věra Capponi ve své knize *Co by i moje dcera měla vědět o manželství* (1996) dále uvádí, že matka je především žena, takže pro dítě představuje i model chování ženy a pro dívku je to návod, jak by se měla jako dospělá žena chovat.

Význam matky jako ženy v životě dcery zdůrazňuje i Carol Gilligan ve své knize *Jiným hlasem* (2001, s. 36), když říká : „K utváření ženské identity dochází v kontextu nepřerušného vztahu, protože matky své dcery často vnímají jako sobě podobné a mají u nich větší pocit kontinuity než u chlapců. A když se dívky identifikují jako ženy, vnímají se jako podobné svým matkám.“

Podle Možného „rodiče mohou ovlivnit kulturou tradované rysy maskulinity a feminity.“ (Možný, 2002, s. 147)

Možný (2006, s. 167) dále zdůrazňuje, že děvčata jsou vychovávána jinak než chlapci – od raného věku očekávání rodičů dítěti signalizují, jaká jiná očekávání se na ně budou vztahovat podle toho, zda dospějí v muže či ženu, a tím v něm rozvíjí mužský nebo ženský stereotyp chování.

Ve výchově dětí je důležitá míra **rodičovské autonomie**. Rodiče ovlivňují své děti svou výchovou a mírou předávání svých vlastních hodnot a postojů, týkajících se různých oblastí života. Mají tedy vliv také na to, jaké hodnoty a představy spojené s rolí muže a ženy svým dětem předají.

Existují různé pohledy na to, nakolik jsou rodiče oprávněni vyžadovat, aby jejich dítě od nich převzalo koncepci dobra a dobrého života a jaké prostředky mohou rodiče používat, aby toho dosáhli. Obecně je rozlišována tradiční a liberální koncepce rodičovské autonomie. V případě **tradiční koncepce** mají rodiče právo přenášet na dítě svůj hodnotový systém a představu o dobrém životě. Pro přenos těchto hodnot mohou volit různé prostředky na základě svého uvážení, mohou také omezovat možnost dítě seznámit se postoji, které sami neschvalují. Rodiče, kteří zastávají **liberální koncepci** rodičovské autonomie, nebudou pokud možno vůbec nijak ovlivňovat dítě ve volbě hodnot, nechají ho samo ať si vybere. V rámci této koncepce existuje i umírněná forma liberální koncepce, který přiznává rodičům právo usilovat o předání své vlastní představy dobra a zla dětem, s tím, že v přiměřeném věku podporují rodiče dítě, aby se seznámilo s jinými hodnotovými koncepcemi. Ke znakům tradiční koncepce patří to, že posiluje rodinnou soudržnost a vede k silnému mezigenerační přenosu, liberální koncepce naopak otevírá sociální dynamiku, rozvolňuje rodinu a zeslabuje porozumění mezi generacemi. (Možný, 2006, s. 152-154)

Osobně se domnívám, že rodiče by měli ve své výchově prosazovat spíše liberální koncepci své autonomie, nejlépe umírněnou formu této koncepce. V oblasti předávání svých názorů a postojů, týkajících se mužství a ženství, by pro své děti rodiče neměli být jediným možným a ideálním vzorem pro rozdělení mužských a ženských rolí v rodině, ale měli by jim dát vlastní prostor pro jejich názory.

3.5 Rodinné modely

Rodina je pro dítě místem prvních sociálních kontaktů, rodiče se o dítě starají, vychovávají ho, pomáhají mu se začleněním se do společnosti. Tím, že dítě doroste v dospělou dívku nebo chlapce, ale vliv rodičů nekončí a je patrný i ve vlastních manželstvích a prokreačních rodinách jejich dětí.

Jak uvádí Říčan : „Možná je mladý muž ke svému otci velmi kritický, má úplně jiné názory a životní plány než on – ale pravděpodobně za pětadvacet let bude vypadat, mluvit a jednat v mnohém tak, jak teď vypadá, mluví a jedná jeho otec. Totéž platí o nastávající tchýni.“ (Říčan, 2004, s. 252)

Možný (2002, s. 110) hovoří o vlivu rodičů na děti, který se projevuje při výběru partnera: „Rodiče mají na výběrové chování svého potomka vliv i nepřímo, hodnotami a postoji, jež mu vštěpovali v socializaci od batoleného věku, tento vliv je snad ze všech vlivů nejsilnější.“ Singly (1999, s. 58) zdůrazňuje vazbu mezi rodiči a dětmi i po jejich vstupu do manželství, především poukazuje na silnou vazbu matky a dcery : „Už od začátku je novomanželský pár definován vztahem ke své původní rodině. Sňatek narušuje poměrně málo vazby mezi dospělými dětmi a jejich rodiči, především vztahy matky a dcery.“

Na význam primární rodiny v rodině prokreační upozorňuje i Pláňava (2000, s. 194). Pláňava sestavil seznam faktorů, které zvyšují rizika soužití v manželství a způsobují adaptační potíže páru. K těmto faktorům mimo jiné patří odlišné prostředí původních rodin partnerů (v úrovni vzdělání, životního stylu, socioekonomického statutu, víry), a také neslučitelné modely rodových rolí v primárních rodinách partnerů (např. jeden partner je z rodiny s patriarchálním rozdělení rolí, druhý partner je ze své původní rodiny zvyklý na matriarchální rozdělení rolí).

Jak uvádí Kratochvíl (2000, s. 15) mnoho autorů poukazuje na to, že v manželství se projevuje nevědomá tendence opakovat model své primární rodiny. Manželství může být hodně ovlivněno tím, zda jsou primární modely, které si manželé přinášejí ze své primární rodiny, shodné nebo rozdílné.

V rámci těchto modelů bývají různými autory rozlišovány dva druhy modelů – rodičovský a sourozenecký.

3.5.1 Model rodičovský

Jak uvádí Kratochvíl v knize *Manželská terapie* (2000, s. 16-17) - podle **Budy** (1977) se jedinec učí své manželské roli na základě identifikace s rodičem, který je stejného pohlaví. Do tohoto vztahu je zabudována i komplementární role druhého pohlaví. Takto naučená forma vztahu se pro daného jedince stává ideální normou. V manželství se potom oba partneři snaží svůj vztah přizpůsobit vnitřním schématům. Jedinec se roli vlastního pohlaví naučil od rodiče stejného pohlaví, kromě toho také přijal program celkového chování rodičů v manželském vztahu. Pro stabilní manželství by si jedinec měl vybrat partnera na základě jeho povahové podobnosti s rodičem opačného pohlaví.

Kratochvíl také interpretuje výsledky šetření manželských dvojic pomocí Learyho testu interpersonálních vztahů, které provedla **Šípová** (1977). Podle Šípové se dítě učí od rodiče stejného pohlaví své mužské nebo ženské roli, kterou bude v dospělosti zastávat. Podle Šípové je výhodné, když tuto roli může jedinec bez výhrad přijmout. „Odmítnutím této role se jedinec zbavuje jistoty a disponuje se k neuróze.“ Dále má podle Šípové vliv i obraz rodiče opačného pohlaví na výběr manželského partnera. Model rodiny rodičů určuje model rodiny, kterou dítě vytvoří. Je-li dítě z patriarchální rodiny, bude mít tendenci opakovat patriarchální model, je-li z rodiny matriarchální, bude mít tendenci opakovat matriarchální model. Podle Šípové je pravděpodobnost harmonického soužití tím větší, čím bližší jsou modely primárních rodin obou partnerů, v opačném případě dochází ke konfliktům. (In: Kratochvíl, 2000, s.16)

Podle Věry Capponi (1996, s. 66) máme v dospělosti opravdu tendenci opakovat model soužití našich rodičů. Jak sama říká : „To, že někdo kritizuje nebo zavrhně způsoby vzájemného jednání svých rodičů, vůbec neznamená, že v dospělosti podvědomě mnohé nekopíruje.“ Podle ní v zátěžových situacích jedinec reaguje stejně jako jeho rodiče.

3.5.2 Model sourozenecký

Podle **Tomana** (1976) dochází k přenosu vztahů mezi sourozenci do vztahu k manželskému partnerovi. Vztah je tím úspěšnější a trvalejší, čím více se u obou partnerů blíží jejich dřívějším vztahům v primární rodině. Toto pravidlo nazývá Toman **duplikační teorém**. Pro stabilitu manželství má rozhodující význam, zda se v něm opakuje pozice,

kteřou každý z manželů zaujímal, pokud jde o pořadí a pohlaví mezi sourozenci. Například starší bratr, který měl mladší sestru, si může nejlepší a nejstabilnější vztah vytvořit se ženou, která měla v původní rodině staršího bratra. Podle Tomana se partneři, kteří měli stejné pořadí mezi sourozenci, do sebe dokáží lépe vžít a pochopit. Zdůrazňuje i to, že vztah manželů by měl být komplementární, tedy, že každý z partnerů by měl chtít dělat věci, které druhý spíše dělat nechce. Jeden z nich by měl plánovat, druhý by měl plány provádět. Partneři by se tak měli vzájemně doplňovat. (In: Kratochvíl, 2000, s. 17-18)

To, zda se v prokreačních rodinách uplatňuje model rodičovský či sourozenecký převzatý z rodin primárních, nelze podle mého názoru jednoznačně určit. Rozhodně souhlasím s tím, že vzor mužské a ženské role rodičů hraje v životě dítěte významnou roli, tak jako pořadí a pohlaví sourozenců. V tomto směru souhlasím s Kratochvílem, který k tomu dodává, že oba přístupy jsou příliš jednostranné. Podle něj musíme při posuzování manželského páru zvážit jak vliv rodičů, tak model sourozenecký, dále vnější vlivy, které pochází z oblasti mimo rodinu (kolektiv vrstevníků, škola, obecné postoje společnosti), a vrozené povahové vlastnosti každého z manželů. (Kratochvíl, 2000, s.17)

Otázkou rodičovských modelů se zabývá i výzkumná část práce. Konkrétně tím, jak dívky a jejich partneři vnímají role rodičů dívky v rodině a domácnosti, a zda by chtěli tento model uplatnit i ve své budoucí rodině, i tím, zda by rodiče chtěli, aby se jejich dcera držela v tomto směru jejich modelu.

3.6 Domácnost a domácí práce

Domácnost je „rezidenční a ekonomická jednotka tvořená společně bydlícími a hospodařícími osobami.“ (Goody, 2006, s. 20)

V souvislosti s domácností mluvíme o **domácích pracích** a jejich dělbě mezi muže a ženu.

V širokém vymezení je domácí práce chápána jako neplacená práce vykonávaná v domácnosti, která produkuje služby pro potřeby jejích členů a slouží k zajištění provozu domácnosti. Jedná se tedy o všechny práce související s hospodařením v domácnosti, tedy o práce žen i mužů. Podle užšího pojetí jsou za domácí práce považovány činnosti rutinní a

nejčastěji vykonávané v rámci domácnosti, neodkladné a časově náročné, tedy ty, které bývají označovány za ženské. (Maříková, 2004)

Často bývá zdůrazňováno, že domácí práce je sociálně stejně významná a individuálně stejně náročná jako práce v zaměstnání, ačkoliv je neplacená. (Možný, 2006, s. 175)

Maříková (2004) ve stejném článku také uvádí běžně rozšířený názor, kdy je výkon domácích prací spojován s rozdílnými předpoklady, schopnostmi a dovednostmi mužů a žen – „obvykle se tedy zdůvodňuje, že muži a ženy mají od přírody dány rozdílné předpoklady, mají rozdílné schopnosti pro výkon určitých činností, a proto dělba domácích prací má tuto danou (přirozenou) podobu.“

3.6.1 Muž a žena v domácnosti

Většina výzkumů shodně ukazuje, že manželky tráví více času činnostmi související s chodem domácnosti než jejich manželé. (Renzetti, Curran, 2003, s. 231)

Jak uvádí Lenka Formánková ve svém článku Rovné příležitosti a diskriminace v rodině(2006) – „Tím z partnerů, který přebírá hlavní zodpovědnost za chod rodiny a domácnosti, bývá v naprosté většině českých rodin opět žena. Pouze v polovině rodin je péče o rodinu a domácnost do určité míry sdílána oběma partnery, zatímco v další více než třetině rodin(41%) je naprostá většina rodinné zátěže přenechána na bedrech ženy.“ Ženy tedy stráví péčí o domácnosti a starostí o děti dvojnásobek času ve srovnání s muži.

Existuje tedy rozdíl v množství času, který muži a ženy tráví domácími pracemi. Dále jsou rozlišovány i určité typy domácích prací, které jsou převážně mužskou nebo ženskou záležitostmi.

K *ženským domácím pracím* patří hlavně úklid a vaření, a péče o děti, *muži* mají na starosti méně pravidelné a méně se opakující činnosti – například opravy v domě. (Renzetti, Curran, 2003, s. 232)

Jak uvádí Maříková (2004) dělba domácích prací byla zjišťována i v rámci mezinárodního komparativního výzkumu ISSP (International Social Survey Programme) v roce 2002. Z toho výzkumu vyplývá, že mezi převážně ženské činnosti patří *praní, úklid a příprava jídla*, k hlavním mužským domácím pracím patří *drobné opravy v domácnosti*.

V souvislosti rozdělením činností v domácnosti se v poslední době hodně hovoří o proměně *rodičovských rolí* v rodině.

Ke změnám dochází v 90. letech minulého století. Významným přelomem bylo umožnění účasti otce při porodu svého potomka. Zahraniční výzkumy na toto téma prokázaly, že v tomto případě se vazba mezi otcem a dítětem stává těsnější, a tato těsnost vazby obvykle přetrvává i tehdy, když dojde k rozpadu rodiny, rozvodu mezi manžely. (Maříková, 2004)

Od roku 2001 je v České republice na základě tzv. skandinávského modelu změněna mateřská dovolená na dovolenou rodičovskou. Přesto je u nás v současnosti jen jedno procento mužů, kteří možnost rodičovské dovolené využívají. (Možný, 2006, s. 192)

3.6.2 Zaměstnání a práce v domácnosti

Muži a ženy nepracují pouze ve své domácnosti, ale musí také zajišťovat finanční prostředky potřebné pro život rodiny. Dávno už ve většině rodin neplatí, že muž chodí do práce a manželka je ženou v domácnosti. Jak se měnila historie lidstva, měnila se i rodina a domácnost.

Pro současnou českou společnost je příznačný vysoký podíl žen na trhu práce, který dosahuje asi 43 procent pracovní síly. Ženy stráví v průměru 36,3 hodin týdně placenou prací, zatímco muži 41,1 hodin týdně. (Bierzová, 2006)

Existují tři přístupy k zaměstnanosti vdaných žen:

1. **Konzervativní** přístup tvrdí, že vdané ženy a zvláště matky mají pracovat výhradně doma. K těmto rolím (tedy roli matky a ženy) mají být vedena děvčata už od dětství. Chlapci by měli být vedeni k tomu, aby v dospělosti především dokázali materiálně zabezpečit rodinu.
2. **Neokonzervativní** stanovisko považuje za samozřejmou jen práci bezdětných žen. Po narození dítěte mají ženy své zaměstnání opustit a vrátit se do něj, až děti dorůstají (není ale přesně stanoveno, jak dlouho má žena s dítětem zůstat doma).
3. **Egalitární** přístup zdůrazňuje nárok rovnosti šancí ženy a muže. Z toho přístupu vychází hledání kompromisu mezi mateřskou a profesní rolí ženy, vytváření systému sociálních dávek, rodičovských dovolených. (Možný, 2006, s. 178-180)

Z hlediska zaměstnání a péče o děti byly provedeny studie, které vyčlenily tři typy rodin:

1. ***Dvoukariérová rodina*** - rodina, ve které se oba partneři věnují své profesní kariéře. Nejdůležitějším rysem je schopnost zorganizovat chod domácnosti a výkon profese tak, aby se vzájemně nevyklučovaly. V takové rodině opírá žena svoji identitu o svůj osobní úspěch, ale i o fakt partnerství s úspěšným mužem.
2. ***Rodina s modelem dvouosobní kariéry*** – oba partneři v rámci tohoto modelu řeší, jak sloučit úspěšnost v práci a ve výchově dětí. Situaci řeší pomocí podpory kariéry jednoho z nich (většinou muže, ale nemusí to platit vždy).
3. ***Dvoupříjmová rodina*** – tento typ se týká většiny rodin. Oba partneři vykonávají nekariérové povolání. Zaměstnání obou partnerů je především zdrojem příjmů, není ale pro oba primárním zdrojem osobní identity. (Možný, 2006, s. 185-187)

Ve svém článku - Pracující matky a genderové role ve výsledcích mezinárodního longitudinálního výzkumu z roku 2005 - Hana Hašková potvrzuje, že se v české společnosti ustálil model *dvoupříjmové rodiny*. K tomu ale dodává, že přesto mezi názory celé poloviny českých mužů a žen přetrvává jako ideální tradiční (konzervativní) představa o uspořádání genderových rolí, kdy se má o finanční zajištění rodiny postarat především (ale nejen) muž a hlavní zodpovědnost za péči o děti a domácnost má nést žena. Tato představa se pak promítá i do reálného uspořádání genderových rolí v ČR, kdy muž přináší do rodiny zpravidla vyšší výdělek než žena a žena zase přebírá naprostou většinu péče o děti a domácnost. Česká populace se v tomto směru názorově odlišuje od obyvatel západoevropských zemí, a naopak se shoduje s populací středo a východoevropských zemí s obdobnou historickou zkušeností.

Rodina jako skupina osob žije v určitém prostředí, má svůj obytný prostor, svou domácnost. I v této oblasti najdeme velké rozdíly mezi muži a ženami. Tyto odlišnosti se týkají především rozdělení činností v domácnosti mezi muže a ženu, jejich podílu na výchově a starosti o děti, i jejich profesní kariéry.

Každý jedinec má jinou představu o tom, jak by rodina a domácnost měla fungovat. Jak bylo uvedeno v kapitole týkající se rodinných modelů, i na tuto oblast mohou mít velký

vliv naši rodiče jako náš vzor. Proto je i výzkumná část práce zaměřena na témata týkající se domácnosti, rozdělení domácích prací mezi muže a ženu, podíl muže a ženy na výchově dětí, i otázku rodičovské dovolené.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 PŘÍPRAVA VÝZKUMU

4.1 Cíl výzkumu a výzkumný problém

Svůj výzkum jsem zaměřila na problematiku mužských a ženských rolí. Konkrétně jsem se zabývala otázkou postojů žen k rodinnému životu, k partnerskému soužití, k rolím muže a ženy v domácnosti. Cílem výzkumu bylo především zachytit přenos těchto postojů z generace na generaci. Cílem bylo zjistit, jestli dochází k přenosu těchto postojů z matky na dceru, jestli jsou jejich postoje stejné, podobné a v čem a jak se liší. Nešlo mi pouze o to, abych mohla na konci výzkumu konstatovat- ano, přenos existuje nebo neexistuje. Mým cílem bylo nahlédnout do života matek a dcer, zachytit jejich postoje a názory k ženským a mužským rolím v rodině, ale také zjistit názory jejich partnerů k tomuto tématu.

Výzkumný problém jsem definovala jako otázku : **Jaké jsou rozdíly mezi postoji k mužským a ženským rolím v rodinném životě u mladých žen a jejich matek?**

V rámci svého výzkumu jsem kromě odpovědi na výzkumný problém hledala odpovědi i na další otázky, konkrétně se jednalo o tyto otázky:

Jak chápou podobnost svých postojů matky a dcery?

Jak chápou podobnost postojů matek a dcer jejich partneři (otec a partner dívky)?

Jak by podle názoru mužů a žen, kteří se výzkumu účastnili, mělo vypadat upořádání rolí v budoucí rodině mladé dívky?

K volbě toho tématu mě přivedla osobní zkušenost. Zamyslela jsem se nad tím, jak já sama se podobám své matce ve svých postojích a rozhodla jsem se, že by bylo zajímavé zaměřit se na okruh svých známých a udělat tak jakousi sondu do představ o rodinném životě u dcer a jejich matek.

4.2 Druh výzkumu

Pro svou práci jsem zvolila výzkum kvalitativní. Důvodem této volby bylo především to, že můj výzkum byl zaměřen na postoje, názory, a snažil se zachytit výzkumný problém v širších souvislostech. Mým cílem nebylo získat empirická data, ale zachytit názory dcer, jejich matek, otců a partnerů.

4.3 Proměnné

Ve svém výzkumu jsem definovala jedinou proměnnou a to jsou postoje.

Postoje jsou chápány jako pravděpodobnost výskytu speciálního chování ve speciální situaci. Postoj můžeme vymezit jako relativně stálou tendenci projevat relativně podobnou aktivitu vůči podobným objektům v podobné situaci na základě zkušenosti a vztahů individua k faktorům vnějšího i vnitřního prostředí. Postoj má určitou strukturu a vzniká na základě zkušenosti, významný vliv má socializace. (Geist, 1992, s.284)

4.4 Výzkumný vzorek

Základním souborem byly české dcery a jejich matky. Po určení základního vzorku jsem stanovila konkrétní požadavky na výběrový soubor. Určující byly požadavky na mladé dívky, ke kterým byli v rámci výzkumu připojováni jejich matky, otcové a partneři. Do výzkum tedy byly zapojeny mladé ženy, které měly tyto charakteristiky :

- **Mladé ženy ve věku 24 až 25 let.** Tuto věkovou hranici u respondentek jsem zvolila proto, že podle mého názoru mají ženy v tomto věku již ujasněné své postoje k rodinnému životu.
- **Mladé ženy, které pochází z úplné rodiny.** Kritérium úplné rodiny bylo pro výzkum klíčové. Respondentky musely pocházet z rodin, kde je zastoupena mužská (otcovská) i ženská (mateřská) role.
- **Mladé ženy, které mají sourozence – bratra.** Požadavek na sourozence mužského pohlaví jsem zvolila proto, aby v rodinách, se kterými byl prováděn výzkum, byl stejný počet zástupců mužského i ženského pohlaví. Ve všech případech byli také bratři mladší než dívky.
- **Mladé ženy, které mají vztah s partnerem minimálně dva roky.** Dvouletá délka vztahu byla určena proto, aby bylo zabráněno vlivu prvotní zamilovanosti při hodnocení partnerky a rodiny z pohledu partnera dívky.
- **Mladé ženy a jejich partneři jsou studenty vysoké školy.** Požadavek na vysokoškolské studium u mladého páru byl definován proto, aby bylo jasné, že oba partneři v tomto věku zatím nepracují a jsou víceméně pořád závislí na podpoře svých rodičů.

- **Mladé ženy a jejich partneři spolu nežijí a vídají se spíše o víkendech v domovech svých rodičů.** Toto kritérium bylo zvoleno především proto, aby byla zajištěna dobrá znalost rodiny a rodinného prostředí mladé ženy ze strany jejího partnera.

Na základě těchto stanovených prvků, které určovaly požadavky na výzkumný vzorek, byly metodou záměrného výběru vybrány tři mladé ženy. Jednalo se o dívky a jejich rodiny z mého okolí, které dobře znám, a to především z důvodu zajištění objektivitu výzkumu a otevřenosti v odpovědích respondentek a respondentů.

Do výzkumu se také zapojili partneři mladých dívek a jejich otcí, a to opět z důvodu zajištění objektivitu výzkumu.

4.5 Metody výzkumu

Protože jsem si zvolila kvalitativní druh výzkumu, rozhodla jsem se jako hlavní výzkumnou techniku použít rozhovor. Abych získala co nejvíce informací, připojila jsem k rozhovoru ještě jako výzkumný nástroj dotazník a kartičky mužských a ženských činností. Pro svůj výzkum jsem tedy použila *metody explorační* a výzkumné techniky - *rozhovor, dotazník a kartičky činností*. Rozhovory probíhaly se všemi účastníky výzkumu a dotazníky byly vytvořeny pro matky a jejich dcery. Všem respondentům byly v rámci výzkumu předloženy kartičky s domácí pracemi a měli za úkol je rozdělit na mužské, ženské a společné práce.

4.5.1 Dotazník pro matku a dceru

Pro dcery a jejich matky byly vytvořeny dotazníky za účelem zachycení jejich postojů k rolím muže a ženy v rodině. Dotazníky byly vytvořeny na základě tvrzení, která jsem našla v internetových článcích. Respondenty měly možnost volné odpovědi a reakce na tato tvrzení. Celkem byl dotazník složen z deseti tvrzení a respondentky na ně mohly volně reagovat, vždy ale musely uvést, zda s tvrzením souhlasí či nesouhlasí.

Výroky z internetových článků byly zaměřeny na tato témata :

- otázka domácí práce a zaměstnání ženy – v dotazníku otázka č. 1 a 5
- tradiční rozdělení generových rolí v rodině – v dotazníku otázka č. 2

- odpovědnost ženy a muže za chod domácnosti, rodiny a výchovu dětí – v dotazníku otázka č. 3
- otázka zapojení mužů do domácích prací – v dotazníku otázka č. 4, 7, 8
- stereotyp perfektní domácnosti – v dotazníku otázka č. 6
- péče o děti a rodičovská dovolená – v dotazníku otázka č. 9 a 10

Dotazník je přiložen v **příloze PI**.

4.5.2 Rozhovory

Na dotazníkovou formu šetření navazovaly rozhovory. Zvolila jsem rozhovory strukturované s předem danými otázkami a pořadím jejich pokládání. A to především z důvodu toho, aby v průběhu provádění rozhovoru nedocházelo k odklánění od tématu a výzkumného problému.

Otázky do rozhovoru se všemi výzkumnými osobami jsou přiloženy v **příloze PII**.

4.5.2.1 *Rozhovory s matkou a dcerou*

Otázek do rozhovoru pro matky a dcery bylo vytvořeno celkem devět. Pět otázek v rozhovoru bylo stejných pro matky i dcery (tyto otázky byly zařazeny i do rozhovorů s otci a partnery dívek) a týkaly se těchto témat:

- představa muže, který se stará o domácnost a děti,
- ideální rozdělení mužských a ženských rolí – jedna otázka byla zaměřena na to jaká je představa respondentů, druhá se týkala toho, jaké je skutečné rozdělení rolí v rodině,
- trávení volného času partnerů,
- otázka platnosti tvrzení : jaká matka, taková dcera.

Zbylé čtyři otázky se týkaly toho, jak matky a dcery vnímají svoji podobnost – v čem si myslí, že si jsou podobné, zda by matka chtěla, aby dcera měla stejnou domácnost jako ona a zda by si stejnou domácnost přála dcera. Dále na to, jak svůj vliv na dceru vnímá matka a jak vliv matky vnímá dcera. Jedna otázka byla zaměřena na podobnost současné rodiny, ve které dívka žije, s původní rodinou matky.

4.5.2.2 Rozhovory s otcem a partnerem dívky

Do rozhovorů s otci a partnery dívek bylo zařazeno stejných pět otázek jako v případě rozhovorů matek a dcer - jak bylo uvedeno výše v podkapitole 4.5.2.1.

Další **otázky pro partnera** dívky byly zaměřeny na tato témata :

- jak se mu líbí/nelíbí rozdělení mužských a ženských rolí v rodině jeho partnerky,
- zda by chtěl, aby jeho budoucí domácnost fungovala jako domácnost jeho partnerky,
- zda si myslí, že by partnerka zařídila svou domácnost stejně jako její matka,
- zda vidí u matky a dcery nějakou podobnost v otázce rozdělení rolí v rodině.

Další **otázky pro otce** byly zaměřeny na tato témata:

- jak se mu líbí rozdělení mužských a ženských rolí v rodině, zda by chtěl něco
- ^{změnit,} jestli se domnívá, že si jeho dcera zařídí domácnost podle své původní rodiny,
- jak si myslí, že dceru ovlivnila matka, jestli vidí podobnost mezi nimi,
- srovnání domácnosti své ženy a své tchýně.

4.5.3 Kartičky mužských a ženských činností

Pro všechny respondenty byly vytvořeny papírové karty, na kterých byly napsány činnosti týkající se domácnosti a úkolem respondentů bylo rozdělit karty na mužské, ženské a společné práce. Celkem měli respondenti za úkol roztřídit patnáct činností. Seznam činností, které byly respondenty rozčleňovány je uveden v **příloze PIII**.

Výsledek jejich činnosti byl zaznamenán do předem vytvořené tabulky.

4.6 Organizace výzkumu

Výzkum proběhl v měsíci březnu 2007 v časovém rozmezí tří týdnů. Výzkum byl rozdělen na tři části :

- V prvním týdnu byly dcerám a matkám rozdány dotazníky a byl jim dán čas jeden týden na jejich vyplnění.

- V druhém týdnu byly uskutečněny rozhovory s matkou a dcerou, k nim patřilo i seřazení kartiček činností mužů a žen.
- Ve třetím týdnu proběhly rozhovory s otcem dívky a jejím partnerem, k nim patřilo i seřazení kartiček činností mužů a žen.

Všechny techniky výzkumu byly prováděny s každým respondentem/respondentkou zvlášť.

Dotazníky byly rozdány v tištěné formě a rozhovory byly zaznamenávány na diktafon.

Hned na začátku výzkumu byly respondentky i respondenti seznámeni s cílem a organizací výzkumu.

4.7 Způsob zpracování dat

Zpracování dat proběhlo v pěti fázích :

1. po vyplnění dotazníků byly zpracovány dotazníky,
2. po uskutečnění rozhovorů s ženami, byly nahrávky přepsány a vyhodnoceny,
3. po uskutečnění rozhovorů s muži byly nahrávky přepsány a vyhodnoceny,
4. po práci s kartičkami mužských a ženských činností, proběhlo zaznamenání výsledků do tabulek a jejich porovnání,
5. po zpracování všech získaných dat proběhla závěrečná analýza a zhodnocení výsledků výzkumu.

Zpracování dotazníků

U dotazníků bylo v první řadě zachyceno, v kterých otázkách se matky a dcery shodují. Dále byly zachyceny důležité myšlenky a zdůvodnění, které respondentky k tvrzením uvedly.

Jako výsledek dotazníkového šetření byl zaznamenán počet shodných odpovědí matek a dcer, a dále jejich názory k jednotlivým tématům, kterých se dotazník týkal. K jednotlivým tématům byly v rámci vyhodnocení dotazníku uvedeny nejdůležitější myšlenky, přesné znění odpovědí žen bylo zapsáno v uvozovkách.

Zpracování rozhovorů s ženami i muži

Rozhovory byly po provedení přepsány, jejich plné znění je uvedeno v rámci příloh k práci. Na základě prepisů rozhovorů byly zachyceny důležité myšlenky, názory žen a mužů. Přesné znění odpovědí bylo opět zapsáno v uvozovkách. Vyhodnocení rozhovorů bylo zaznamenáno v rámci praktické části vždy u jednotlivých případů. Mezi sebou byly porovnány odpovědi matek a dcer, stejně tak i odpovědi otců a partnerů.

Zpracování kartiček činností mužů a žen

Po seřazení kartiček činností všemi respondenty, byly výsledky zaznamenány do tabulky a následně porovnány. Nejdříve byly porovnány odpovědi žen – matek a dcer, následně odpovědi mužů - otců a partnerů. Poté bylo srovnáno, jak se shodují názory na rozdělení mužských a ženských činností mezi zástupci mužského a ženského pohlaví.

Na základě všech zjištěných informací byla provedena **závěrečná analýza a shrnutí výsledků výzkumu.**

Výsledky výzkumu byly vždy zpracovány v rámci jedné rodiny a jsou zaznamenány jako tři případové studie rodiny. U každé rodiny je uvedena stručná charakteristika – věk respondentů a respondentek, jejich zaměstnání a studium, a délka jejich vztahů.

Z důvodu zachování anonymity a ochrany osobních údajů, byla pozměněna jména účastníků výzkumu a rodinám byla přiřazena fiktivní příjmení – jakákoliv podobnost s rodinami, která mají stejná příjmení je tedy vyloučena.

V konečné fázi byl vytvořen **závěr výzkumu** shrnující veškeré zjištěné výsledky.

5 VÝSLEDKY VÝZKUMU

V následující kapitole jsou zpracována data získaná v rámci výzkumu. Výzkumné šetření, které probíhalo u třech rodin, bylo zpracováno a interpretováno vždy v rámci jedné rodiny. Kapitola má tedy čtyři podkapitoly. První tři podkapitoly jsou věnovány hodnocení výsledků výzkumu u jednotlivých rodin – podkapitoly mají názvy podle příjmení, která byla rodinám v rámci výzkumu přiřazena – Rodina Nováková, Rodina Šimkova, Rodina Zlámalova. Čtvrtá kapitola je závěrečným shrnutím výzkumu.

5.1 Rodina Nováková

Charakteristika rodiny:

Věková charakteristika: Rodinu tvoří matka – paní Alena (48 let), otec – pan Josef (52 let), dcera – slečna Věra (24 let), syn – Tomáš (21 let). Výzkumu se účastnil i přítel slečny Věry – Pavel (25 let).

Zaměstnání a studium : Matka pracuje jako speciální pedagožka, otec je podnikatel. Dcera Věra studuje Vysokou školu ekonomickou v Praze, její bratr Tomáš začal se studiem na Masarykově univerzitě v Brně. Přítel Věry Pavel studuje také ekonomický směr na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně.

Vztah rodičů : Rodiče Věry se znají už od základní školy. Jejich partnerský vztah začal asi před 30 lety. Manželé jsou 28 let.

Vztah Věry a Pavla : Věra a Pavel jsou spolu 3 roky.

5.1.1 Dotazník pro matku a dceru

V dotazníku se odpovědi matky a dcery shodovaly v **devíti** případech, jen v jedné otázce se lišily.

5.1.1.1 Shodnost odpovědí matky a dcery

Matka a dcera se shodly u těchto témat :

- otázka domácí práce a zaměstnání ženy – v dotazníku otázka č. 1 a 5
- tradiční rozdělení generových rolí v rodině – v dotazníku otázka č. 2

- odpovědnost ženy a muže za chod domácnosti, rodiny a výchovu dětí – v dotazníku otázka č. 3
- péče o děti a rodičovská dovolená – v dotazníku otázka č. 9 a 10
- otázka zapojení mužů do domácích prací – v dotazníku otázka č. 4, 7 a 8

Odpovědi matky a dcery se neshodovaly u jednoho tématu:

- stereotyp perfektní domácnosti – v dotazníku otázka č. 6

5.1.1.2 Názory matky a dcery k jednotlivým tématům

A) otázky, ve kterých se respondenty shodly:

❖ Otázka domácí práce a zaměstnání ženy

Matka i dcera uvádí, že domácnost je společná pro oba partnery. Dodávají, že ve skutečnosti je ale většina domácích prací na ženě, ať už je žena zaměstnaná či nezaměstnaná. Podle matky ženám stejně nic jiného nezbyvá než se starat o domácnost a to především kvůli dětem. Dcera by ocenila, kdyby se muži více zapojovali do domácích prací.

❖ Tradiční rozdělení generových rolí v rodině

Matka i dcera nesouhlasí s tím, že existuje tradiční rozdělení generových rolí v rodině- muž se věnuje práci a profesní kariéře, žena jej podporuje a zajišťuje chod rodiny a domácnosti. Podle matky se nejedná o tradiční rozdělení, ale o volbu ženy – „*Některé ženy si zvolí život domácnosti dobrovolně a podporují svého muže v jeho kariéře.*“

❖ Odpovědnost ženy a muže za chod domácnosti, rodiny a výchovu dětí

Matka i dcera souhlasí s tím, že v praktickém životě je za chod rodiny, domácnosti, výchovu dětí odpovědná žena. Podle dcery je to dáno tím, že ženy jsou charakterově jiné, mají jiné vlastnosti než muži a z toho vyplývá i jejich snaha maximálně se věnovat rodině. Podle dcery „*domácnost vedou ženy, ale není to správně*“ – podle ní by situaci změnilo stejné platové ohodnocení mužů a žen.

Matka uvádí, že důvodem proč je především žena odpovědná za chod domácnosti je, že „*Muži mají spoustu koníčků, ze kterých nesleví.*“ - podle matky „*musí domácí práce dělat žena, protože jí nic jiného nezbyvá.*“

❖ Otázka zapojení mužů do domácích prací

U tohoto tématu se matka a dcera shodly v tom, že by do procesu domácích prací měli být zapojováni co nejvíce muži.

Dcera zdůrazňuje, že by rodiče měli být pro děti správným vzorem – měli by učit jak syny, tak dcery – aby muži i ženy zvládli všechny práce bez rozdílu. Podle matky je takové zapojení synů domácích prací těžké – jak uvádí : „*Vyžaduje to spoustu diplomacie.*“

Dcera si není jistá, zda souhlasit s tím, že čeští muži se nezapojují do žehlení a vaření. Spíše ale souhlasí. Situace se podle ní zlepšuje, ale „*není to ještě tak, jak by to mělo být.*“ Podle dcery jde muže těmito činnostem naučit, pokud tak budou vedeni od dětství.

Matka souhlasí s tím, že české muže při žehlení a vaření téměř nevidíme.

Dcera i matka uvádí, že domácí práce jako žehlení a vaření muži odkládají, jak uvádí dcera: „*Košile se nemusí žehlit, protože je dobrá, nádobí se musí umýt, až dojde.*“

Dcera i matka souhlasí s tím, že muž má stejnou odpovědnost za chod rodiny jako žena a to, že by měl ženě v domácnosti jen pomáhat je určitě stereotypní pohled. Podle matky tuto situaci řeší spousta rodin tak, že si najímá hospodyni.

❖ Péče o děti a rodičovská dovolená

Matka i dcera nesouhlasí s tím, že by o dítě měla pečovat především matka. Podle dcery je důležité, aby se o dítě starali oba partneři. Podle dcery i matky se o dítě dokáže postarat muž stejně dobře jako žena. To, zda se rodiče vystřídají na rodičovské dovolené záleží podle matky a dcery na jejich domluvě. Podle dcery je nejlepším řešením, aby se rodiče na rodičovské dovolené vystřídali tak, že žena bude na dovolené na začátku a muž potom. Dcera dále uvádí, že v praxi to tak bohužel nebývá – většinou zůstane doma žena kvůli nižšímu příjmu.

B) Otázky, ve kterých se respondenty neshodly

❖ Stereotyp perfektní domácnosti

Podle dcery úzkostlivá starost o domácnost ženu nemůže uspokojit. Souhlasí s tím, že je to stereotyp převzatý od minulých generací - podle dcery dřívější generace žen hlavně vařily a uklízely a tento zvyk řada žen převzala.

Podle matky může být perfektní domácnost pro ženu uspokojením – pokud si vybrala život v domácnosti, je pro ni velmi důležité, aby „*doma bylo uklizeno a navařeno.*“ Matka uvádí, že takové činnosti dělá a zvykla si na ně, takže jí to nevadí a nemá pocit, že by jí to bránilo v rozvoji.

5.1.1.3 Závěrečné zhodnocení dotazníku

Na základě vyhodnocení dat získaných dotazníkovým šetřením můžu říci, že shodnost v postojích u paní Aleny a slečny Věry je vysoká. Obě ženy se shodly v devíti otázkách dotazníku. Shodly se ve všech tématech s výjimkou tématu stereotypu perfektní domácnosti.

Obě ženy zastávají názor, že domácnost je záležitostí obou partnerů – ať už oba pracují nebo nepracují, ale v praxi tomu tak často nebývá. V praktickém životě je podle nich za domácnost zodpovědná především žena. Dcera zdůrazňuje to, že ženy mají jiné charakterové vlastnosti než muži, a mají tak na domácnost a práce s ní spojené jiný pohled než muži. Podle matky ženám nezbyvá nic jiného než starat se o domácnost, protože muži se do ní nezapojují.

Obě ženy se shodují v tom, že muži by měli být více zapojováni do domácích prací a měli by k tomu být vedeni hlavně rodiči. Muži by také neměli domácí práce brát jako pomoc ženě, ale jako svoje podílení se na chodu domácnost, která je pro oba společná. Obě také souhlasí s tím, že dnešní čeští muži se až na výjimky pracím jako žehlení nebo vaření příliš nevěnují.

V otázce péče o děti se shodly obě ženy v tom, že pro dítě je důležitá matka i otec a měli by se oba podílet na jeho výchově. Podle dcery i matky se muž o dítě dokáže postarat stejně dobře jako žena. Obě si myslí, že by bylo nejlepším řešením, aby se muž a žena na rodičovské dovolené vystřídali.

Obě ženy se neshodly pouze v tom, že starost o uklizenou domácnost a teplou stravu nemůže ženu dlouhodobě uspokojit. Dcera se domnívá, že takové starání se o domácnost ženu určitě v jejím životě uspokojit nemůže, matka připouští, že pokud je to ženina volba, tak starost o domácnost a rodinu může být pro tuto ženu uspokojením.

V rámci dotazníku dcera vícekrát uvedla, že rozdělení rolí v rodině je hodně ovlivněno finanční stránkou. Velkým problémem je podle ní to, že ženy mají nižší platové ohodnocení než muži. Pokud by došlo k zrovnoprávnění postavení mužů a žen na trhu práce, hodně problému by se podle ní vyřešilo.

Matka se v dotazníku hodně odvolává na své zkušenosti, je patrné, že je se svou rolí ženy v rodině smířena – dokazuje to především její tvrzení : „*Domácí práce musí dělat žena, protože jí nic jiného nezbyvá.*“ U dcery je patrný větší optimismus v tom, že věří ve změnu situace.

5.1.2 Vyhodnocení rozhovoru s dcerou a matkou

Na základě uskutečněných rozhovorů mohu říci, že se matka a dcera shodují v těchto bodech :

- Obě si při představě muže, který se stará o děti a domácnost, myslí, že jeho žena se věnuje profesionální kariéře. Obě by toho muže obdivovaly a uznávaly.
- Obě také uvádí, že neexistuje ideální rozdělení rolí v domácnosti. Podle dcery by mělo být základem, aby každý dělal něco a podílel se tak na chodu domácnosti. K otázce rozdělení rolí dcera říká : *„Záleží tedy na domluvě a oba partneři by se měli podílet na domácnosti podobnou mírou - ta je velmi individuální – nemusí to být úplně stejně, ale nemělo by to být taky moc nerovnoměrně.“*
- Obě si také myslí, že partneři by měli mít společné koníčky, i koníčky jen sami pro sebe. Volný čas by měli trávit jednak každý zvlášť, ale také dohromady. Dcera k tomu uvádí : *„Každý člověk – ať muž nebo žena – by měl mít své vlastní zájmy, kterých by se neměl vzdávat a které může vykonávat i bez partnera.“*
- Obě také uznávají, že rozdělení rolí v jejich současné rodině není ideální – práce v domácnosti je záležitostí převážně matky. Jak uvádí matka : *„U nás ale ideální domácnost není – vše je na mě.“*
- Matka i dcera uznávají, že jsou si ve svých názorech na téma mužských a ženských rolí podobné. Podle dcery především v tom, že obě chápou rodinu jako základ svého života a také v tom, že pro ženu jsou nejdůležitější její děti. Podle matky mají stejný názor na to, že muž by se měl zapojovat do domácích prací. Jak k tomu ale matka dodává : *„Ale dcera je více realističtější a vyžaduje to.“*
- Dcera uznává, že ji matka při formování postojů k rolím muže a ženy v rodině ovlivnila pozitivně, matka také vnímá svůj vliv jako pozitivní. Obě ale dodávají, že v určitých názorech jsou odlišné. Jak uvádí matka : *„Určitě jsem ji svými názory ovlivnila, ale ne tak, aby neměla svůj vlastní názor.“*
- Obě uznávají, že domácnosti v jejich rodině a v původní rodině matčině jsou hodně podobné. Matka uznává, že převzala stejnou roli ženy v rámci rodiny jakou měla její matka. Obě uznávají, že tato role spočívá především v tom, že žena se stará o domácnost a muž se věnuje kariéře.

- Obě chtějí, aby se domácnost dcery lišila v tom, že se na ní budou podílet oba partneři a ne jen žena. Matka vyjadřuje své přání, aby dcera : „*nebyla otrokem své domácnosti.*“

Matka a dcera se neshodují pouze v otázce- otázce platnosti tvrzení : jaká matka, taková dcera – podle dcery toto tvrzení částečně platí – důležité je podle ní to, jak silně matka dceru ovlivňuje. Podle matky nelze s tímto tvrzením souhlasit, důležitější je podle ní povaha dcery než výchovné působení matky.

Celkově by se výsledky rozhovoru daly shrnout tak, že matka i dcera si uvědomují, že rozdělení rolí v jejich rodině není ideální. Obě mají stejný názor na to, že na domácnosti by se měli podílet oba partneři. Matka je ale smířena se svou situací – jak sama uvádí: „*Já už jsem s s mířila s tím, že ideální domácnost nemám a nebudu mít.*“ Ale přála by si, aby se dceři podařilo zařídit domácnost jinak – založenou na principu rovnosti rolí muže a ženy. Dcera také moc dobře ví, že by si matka přála, aby její domácnost fungovala jinak.

Z provedeného dotazníkového šetření a uskutečněných rozhovorů vyplývá, že matka a dcera jsou si z větší části názorově podobné. V dotazníku i u rozhovoru se jejich odpovědi lišily jen v jedné otázce. Důležitý je podle mého názoru fakt, že si obě uvědomují, že názory mají stejné, ale situace v současné rodině je jiná. Pozitivní na tom je to, že dcera chce své názory a postoje prosadit, matka už na jejich prosazení rezignovala.

Pozn. Plné znění rozhovorů je zaznamenáno **příloze P IV (část A)**

5.1.3 Vyhodnocení rozhovorů s otcem a partnerem dívky

Na základě odpovědí respondentů v rozhovoru můžeme zachytit, jak problematiku mužských a ženských rolí v rodině vnímá otec a partner dívky. Z jejich výpovědí vyplývá:

- Oba muži si při představě muže, který se stará o děti, nákupy, domácnost, myslí, že je muž na rodičovské dovolené. Žena má podle nich lepší zaměstnání než muž.
- Otec uznává, že je zastáncem konzervativního stanoviska, že muž je hlavně živitel rodiny. Jak sám říká : „*V tomto směru jsem spíše konzervativním zastáncem teorie, že muž je především živitel rodiny. Proto trávím v práci mnohem více času na úkor*

rodiny.“ Podle něj je jiné rozdělení rolí možné tam, kde má žena lepší zaměstnání než muž.

- Podle partnera dívky jsou rozdílné role muže a ženy v rodině dány jednak schopností ženy rodit děti, a následně tím, že žena je tímto v rámci pracovního procesu znevýhodněna. Jeho představa ideálního rozdělení rolí je spojena s představou ženy jako matky a pečovatelky.
- Oba muži si myslí, že partneri by měli mít zájmy společné, i každý své.
- Otec je s fungováním jejich domácnosti spokojen, uznává, že více než jeho manželka. Podle něj je problém v tom, že si na sebe manželka neumí udělat čas. Jak sám říká : „*Manželka totiž vždycky dělala vše pro to, aby bylo doma uklizené, navařené, děti i manžel spokojení a na sebe si neuměla udělat čas. Všímám si, že to neumí ani teď.*“
- Podle partnera má rodina domácnost partnerka určitá negativa i pozitiva – negativní je podle něj to, že role v rodině jsou dány tak, že matka nemá skoro žádné vlastní zájmy, zatímco otec jich má spoustu, vadí mu také přehnaná péče o děti ze strany rodičů a přílišná uzavřenost rodiny k okolí. Na rodině oceňuje především slušnost, ochotu a lásku. Partner dívky v souvislosti s touto otázkou poukazuje také na nevyváženost volného času rodičů partnerky, když říká : „...*až sobecká preference vlastních zájmů ze strany otce, který má spoustu vlastních zájmů, ale matka skoro žádné.*“
- Podle otce by si měla svou domácnost zařídit dcera podle sebe a ze své původní rodiny si odnést to, co sama považuje za dobré.
- Podle partnera má dcera odlišný pohled na svět než matka a svou domácnost si zařídí jinak. „*Myslím si, že moje partnerka má na svět odlišný pohled než její matka, i přesto, že některé vlastnosti mají společné.*“ Partner by nechtěl, aby si jeho partnerka zařídila domácnost stejně jako v její současné rodině.
- Otec souhlasí s tím, že jejich domácnost je podobná s domácností v původní rodině jeho ženy – obě ženy se především staraly o domácnost a muži o finanční zajištění rodiny.
- Podle otce i partnera je mezi matkou a dcerou rozdíl. Oba uvádí, že některé vlastnosti mají podobné, ale v mnohém se liší. Podle otce se dcera bude více

věnovat kariéře než její matka. Partner k tomu dodává : „*Na druhou stranu v některých názorech a v chování je zase partnerka naprosto odlišná od matky, že se tomu až nechce věřit.*“

- Podle otce tvrzení „jaká matka, taková dcera“ v jejich rodině neplatí, podle partnera se najdou společné rysy i odlišné.

Oba muži mají stejný pohled na otázku společných a samostatných zájmů partnerů. Oba také uvádí, že takové rozdělení zájmů v současné rodině nefunguje – podle otce i partnera dívky má matka málo času sama na sebe.

Z hlediska otázky podobnosti matky a dcery se shodují na tom, že jsou si obě ženy v něčem podobné a v něčem odlišné. Z hlediska budoucích rolí v rodině, je to především to, že dívka se bude podle otce více věnovat svému zaměstnání než matka. Partner by si také nepřál, aby jejich budoucí rodina a domácnost fungovala stejně jako současná rodina partnerky. Otec by si přál, aby si dcera zařídila domácnost především podle sebe, ne podle vzoru matky.

Pozn. Plně znění rozhovorů je zaznamenáno **příloze P IV (část B)**.

5.1.4 Kartičky ženských a mužských činností

Odpovědi respondentů jsou zaznamenány v **tabulce č.1, 2, 3 a 4 (příloha P VII)**.

Na základě zjištěných dat můžeme říci, že

- Rozdělení činností na mužské a ženské se u dcery a matky téměř nelišilo – většinu prací označují obě za společné pro muže a ženy. Liší jen v tom, že pro matku je jedinou ženskou činností *šití*, pro dceru je to kromě *šití i utírání prachu*. Pro dceru je jedinou mužskou činností *péče o auto*, pro matku jsou jedinou mužskou činností *drobné opravy v domácnosti*.
- Také u otce a partnera se rozdělení mužských a ženských činností téměř nelišilo, lišilo se pouze v jednom bodě – partner dívky považuje *přípravu denních jídel* za společnou pro oba partnery, zatímco otec ji považuje za ženskou činnost. Za ženské činnosti oba považují *praní, žehlení, šití*. Za mužské činnosti oba považují *drobné opravy v domácnosti, finanční zajištění rodiny, péče o auto*. Ostatní činnosti označují jako společné pro muže i ženy.

- Všichni čtyři respondenti se shodli v tom, že ženskou činností je *šití*. Dále se všichni čtyři respondenti shodly v zařazení těchto činností jako společných pro muže a ženy:
 - vysávání,
 - mytí nádobí,
 - nakupování,
 - starost o děti (např. příprava do školy),
 - vedení rozpočtu domácnosti,
 - péče o starší členy rodiny- prarodiče,
 - péče o zahradu.

Z výše uvedených informací vyplývá, že dcera a matka mají odlišný názor na rozdělení mužských a ženských činností než jejich partneři. Matka a dcera zařadily více činností mezi společné činnosti mužů a žen, otec a partner dívky chápou jako ženské činnosti šití, praní, žehlení, otec i přípravu denních jídel. Za mužské vlastnosti považují otec a partner dívky činnosti týkající se materiálního zajištění rodiny a technické činnosti.

Z výsledků získaných na základě toho výzkumného šetření také vyplývá, že matka a dcera mají téměř stejný postoj k tomu, jaké činnosti by měly být ženské, mužské a společné pro muže i ženy. Toto výzkumné šetření tedy opět poukazuje na podobnost mezi matkou a dcerou.

5.1.5 Závěrečná analýza a shrnutí výsledků výzkumu

Na základě všech získaných a vyhodnocených dat můžeme říct, že v případě slečny Věry a paní Aleny je zřetelná shodnost jejich postojů k mužským a ženským rolí v rodinném životě. Podobnost jejich postojů se ukázala jednak v rámci dotazníku, kdy obě odpověděly shodně u devíti otázek z deseti. Také z provedených rozhovorů vyplynulo, že jsou jejich postoje podobné – i v rámci rozhovoru vypověděly shodně u všech otázek kromě jedné.

Jejich názory se tedy liší jen v otázce přebírání stereotypu perfektní domácnosti a platnosti tvrzení jaká matka, taková dcera.

Také v případě dělení činností na mužské a ženské se u obou žen objevila značná shodnost.

Svoji podobnost vnímají obě pozitivně, obě si také uvědomují, že rozdělení rolí v jejich rodině je jiné, než jsou jejich představy. Matka zde zastává roli ženy, která se maximálně

stará o domácnost a děti, a otec je především živitelem rodiny. Obě ženy si přejí, aby budoucí domácnost dcery byla v tomto směru jiná a na domácích pracích se více podílel její muž.

V rozhovorech a otcem a partnerem dívky muži nepotvrdili, že by existovala shodnost mezi matkou a dcerou, podle nich je mezi ženami rozdíl. Oba sice připouští, že mají některé vlastnosti podobné, ale myslí si, že dívka bude ve své budoucí rodině mít jinou roli než její matka. Názor partnera na to, že jsou matka a dcera spíše odlišné, vychází především z toho, že vidí jaká je skutečná situace rozdělení rolí v jejich rodině. Partner dívky vidí, že ve skutečnosti je role matky spojena především se starostí o domácnost a z toho také vychází při svém názoru na odlišnost postojů obou žen. Jak ale ukázaly dotazníky i rozhovory s matkou a dcerou, obě mají názory podobné, jen matka si na svou roli zvykla a není ochotna ji změnit.

Otec i partner by si přáli, aby si dívka svoji budoucí domácnost zařídila jinak než matka – poukazují na to, že matka nemá své vlastní zájmy a čas sama na sebe.

Jako nejzajímavější fakt, který z výzkumu vyplynul, mi přišla odlišnost postojů matky a opravdové situace v rodině. Matka zastává názor, že na chodu domácnosti se mají podílet oba partneři, ve skutečnosti je ale směřena s tím, že v případě její domácnosti její názor neplatí. Jak sama uvádí, zvykla si na to, že se stará o perfektně uklizenou domácnost a denně o teplou stravu. Nabízí se nám otázka, jaký význam v tom, že je situace taková jaká je, má postavení její matky v původní rodině. Otec, matka i dcera ve výzkumu potvrdili, že v případě matky a babičky dívky došlo k převzetí stejné ženské role v rodině – obě se staraly především o domácnost a děti. Jak vysvětlit to, že situace neodpovídá matčiným představám, je ale otázka do jiného výzkumného šetření. Cílem mého výzkumu bylo zjistit v první řadě to, zda jsou postoje matky a dcery podobné, což se potvrdilo.

5.2 Rodina Šimkova

Charakteristika rodiny:

Věková charakteristika : Rodinu tvoří matka – paní Hana (46 let), otec – pan Jiří (50 let), dcera – slečna Eva (25 let), syn – Marek (23 let). Výzkumu se účastnil i přítel slečny Evy – Petr (25 let).

Zaměstnání a studium : Matka pracuje jako učitelka v mateřské školce, otec je podnikatel. Dcera Eva studuje na Zdravotně sociální fakultě Ostravské univerzity v Ostravě. Syn Marek odjel pracovat do Anglie. Přítel Evy Petr studuje na Fakultě tělesné výchovy Univerzity Palackého v Olomouci.

Vztah rodičů : Rodiče Evy se znají 28 let, manželé jsou 26 let.

Vztah Evy a Petra : Eva a Petr jsou spolu 2,5 roku.

5.2.1 Dotazník pro matku a dceru

V dotazníku se odpovědi matky a dcery shodovaly v **osmi** případech, jen ve dvou otázkách se lišily.

5.2.1.1 Shodnost odpovědí matky a dcery

Matka a dcera se shodly u těchto témat :

- otázka domácí práce a zaměstnání ženy – v dotazníku otázka č. 1 a 5
- tradiční rozdělení generových rolí v rodině – v dotazníku otázka č. 2
- stereotyp perfektní domácnosti – v dotazníku otázka č. 6
- péče o děti a rodičovská dovolená – v dotazníku otázka č. 9 a 10
- otázka zapojení mužů do domácích prací – v dotazníku otázka č. 7 a 8

Odpovědi matky a dcery se neshodovaly u těchto témat:

- odpovědnost ženy a muže za chod domácnosti, rodiny a výchovu dětí – v dotazníku otázka č. 3
- otázka zapojení mužů do domácích prací – v dotazníku otázka č. 4

5.2.1.2 *Názory matky a dcery k jednotlivým tématům*

A) otázky, ve kterých se respondenty shodly:

❖ **Otázka domácí práce a zaměstnání ženy**

Matka i dcera souhlasí s tím, že i v případě, kdy oba partneři pracují, zůstává většina domácích prací na ženě.

Podle dcery je to dáno především představou mužů, že práce v domácnosti jsou údělem ženy – je to podle ní „*dáno od pradávna*.“ Podle dcery je domácnost záležitostí hlavně ženy a muž není ochoten jí pomáhat. Ať je žena zaměstnaná nebo ne, musí se o domácnost starat tak jako tak.

Podle matky je základem představa mužů, že žena se o ně bude starat a zajišťovat chod domácnosti. Muži jsou podle jejího názoru línější než ženy, a také nedokáží skloubit práci v domácnosti s prací v zaměstnání. Muž ženě občas s něčím pomůže, ale většina domácích prací je stejně na ženě.

❖ **Tradiční rozdělení generových rolí v rodině**

Podle matky i dcery existuje tradiční rozdělení generových rolí v rodině. Dcera uvádí, že ví, že takové rozdělení existuje, ale jí osobně by takové rozdělení rolí vadilo. Podle dcery je důležité, aby i žena měla možnost profesně se vyvíjet.

Podle matky je to především představa mužů, kteří potřebují komfort a servis, který jim pak zajišťuje bezproblémový život. Podle matky by měla existovat vzájemná podpora mezi mužem a ženou.

❖ **Stereotyp perfektní domácnosti**

Podle matky je to, zda je pro ženu perfektně uklizená domácnost uspokojením hodně individuální - spíše ale souhlasí s tím, že taková starost o domácnost nemůže ženu uspokojit. Dcera jednoznačně uvádí, že perfektně uklizená domácnost a neustálá starost o domácnost nemůže ženu uspokojit.

Podle dcery je důležité, aby žena nežila jen pro domácnost, ale měla i svou profesionální kariéru – to, že bude jen doma a bude jen uklízet a vařit ji nemůže uspokojit. Podle dcery je to opravdu převzatý stereotyp, který ženu jen svazuje.

Podle matky záleží na povaze a hodnotách ženy – „*Pro některou ženu je největším uspokojením, když má perfektně uklizenou domácnost a spokojeného muže a děti, pro jinou ženu je důležitá i její profesionální dráha*.“ Matka uznává, že v domácnosti se ale žena nějak moc osobně rozvíjet nemůže a souhlasí s tím, že je to převzatý stereotyp.

❖ **Péče o děti a rodičovská dovolená**

Matka i dcera nesouhlasí s tím, že o dítě má pečovat především matka. O dítě by podle obou žen měli pečovat oba rodiče.

Podle dcery už v dnešní době existují otcové, kteří se o dítě dokáží postarat a ženu zastoupit – dodává, že jsou to ale jen výjimky. Podle ní by se na rodičovské dovolené mohli vystřídat oba rodiče – na základě domluvy. K tomu ale dodává: „*Většina mužů na tuto domluvu asi nepřistoupí*.“

Podle matky jsou oba rodiče naprosto rovnocenní. Každý z rodičů má v životě dítěte nezastupitelnou funkci. Rozdělení rodičovské dovolené mezi oba partnery je podle ní závislé především na domluvě mezi partnery. Je podle ní také důležité, aby se na výchovu podíleli oba rodiče – každý z nich by měl dítěti „*dávat lásku, obohacovat jeho vývoj svým osobitým přístupem.*“

❖ **Otázka zapojení mužů do domácích prací**

Matka i dcera souhlasí s tím, že by do domácích prací měli být co nejvíce zapojováni muži. Podle dcery je důležité, aby matky i otcové vedli své syny k domácím pracím, a především to, aby se sami otcové zapojovali do chodu domácnosti a byli tak pro syny dobrým vzorem. Podle dcery by se ale musel nejprve změnit přístup otců a v podstatě i jejich žen, aby děti viděly rovnocenné rozdělení rolí.

Podle matky je důležité, aby synové byli zapojeni do chodu domácnosti. Je to ale podle ní problematické v tom, že pokud syn nevidí svého otce dělat domácí práce, má pocit, že také nic dělat nemusí. Nejprve se podle ní musí změnit rozdělení rolí u rodičů, pak se může změnit pohled syna na tuto problematiku – jinak budou tyto stereotypy předávány dále.

Dcera i matka se v rámci tohoto tématu shodují v tom, že muž má stejnou odpovědnost ze chodu rodiny jako žena. Podle dcery by se na chodu domácnosti měli podílet oba partneři - „*Oba dva mají za rodinu a domácnost stejnou zodpovědnost, ale muži se této odpovědnosti rádi zbavují.*“

Podle matky by měla být domácnost záležitostí obou, bohužel to tak většinou nebývá a muži ženám s domácností spíše občas pomohou než by se dlouhodobě podíleli.

B) Otázky, ve kterých se respondenty neshodly

❖ **Odpovědnost ženy a muže za chod domácnosti, rodiny a výchovu dětí**

Matka nesouhlasí s tím, že v praktickém životě je za chod domácnosti, rodiny a výchovu dětí odpovědná především žena. Podle matky leží více odpovědnosti za provoz domácnosti na ženě hlavně z důvodu toho, že si žena dokáže v domácnosti lépe zorganizovat své činnosti než muž, výchova je ale věcí obou partnerů.

Dcera naopak jednoznačně souhlasí s tím, že za chod domácnosti je odpovědná především žena. Podle ní muž ženě pomáhá opravdu jen v tom případě, když má náladu pomáhat.

❖ **Otázka zapojení mužů do domácích prací**

V tématu zapojení mužů do domácích prací se obě ženy shodly ve dvou otázkách (jak bylo uvedeno výše), jejich odpovědi se ale lišily u otázky týkající se zapojení mužů do prací v kuchyni a žehlení.

Dcera souhlasí s tím, že české muže v kuchyni a u žehlícího prkna takřka nevidíme. Podle ní můžeme muže vidět jen občas v kuchyni – „*maximálně při umývání a utírání nádobí.*“ Matka nesouhlasí s tím, že české muže v kuchyni a při žehlení nevidíme. Podle matky už není výjimkou, že muži vykonávají některé činnosti, které pro ně byly dříve neobvyklé.

5.2.1.3 Závěrečné zhodnocení dotazníku

Na základě vyhodnocení dat získaných dotazníkovým šetřením můžu říci, že shodnost v postojích u paní Hany a slečny Evy je vysoká. Obě ženy se shodly v osmi otázkách dotazníku. Neshodly se pouze u dvou otázek – v otázce odpovědnosti muže a ženy za chod domácnosti, rodiny a výchovu dětí, a v jedné otázce vztahující se k tématu zapojení mužů do domácích prací.

Obě ženy se shodují v tom, že i v případě, kdy oba partneři pracují, zůstává většina domácích prací na ženě. Matka i dcera uvádí, že je to dáno především představou mužů, že práce v domácnosti je údělem ženy. Podle matky jsou muži línější než ženy a nedokáží skloubit zaměstnání a práci v domácnosti.

Podle matky i dcery existuje tradiční rozdělení generových rolí v rodině. Dcera s tímto rozdělením nesouhlasí a osobně by jí takové rozdělení v její rodině vadilo. Matka se opět odvolává na to, že je to pět představa mužů, kteří - jak sama uvádí „ *potřebují komfort a servis, který jim pak zajišťuje bezproblémový život.* “

Obě ženy se také shodly v tom, že starost o uklizenou domácnost a teplou stravu nemůže ženu dlouhodobě uspokojit. Obě se domnívají, že v domácnosti nemá žena mnoho šancí se osobně rozvíjet. Matka připouští, že záleží i na povaze ženy – pro některou ženu může být uklizená domácnost uspokojením.

V otázce péče o děti se shodly obě ženy v tom, že na výchově by se měli podílet oba rodiče. Rodiče by se podle matky i dcery měli na rodičovské dovolené vystřídat. Obě uvádí, že to závisí především na domluvě mezi partnery. Podle dcery ale na tuto domluvu většina mužů nepřistoupí.

Obě ženy se shodují v tom, že muži by měli být více zapojováni do domácích prací a měli by k tomu být vedeni hlavně rodiči. Důležité je podle obou žen správně předávání mužských a ženských vzorů. Děti by měly vidět rovnocenné rozdělení domácích prací u rodičů. Muži by také neměli domácí práce brát jako pomoc ženě, ale jako svoje podílení se na chodu domácnost, která je pro oba společná.

Matka a dcera se neshodly v tom, kdo má v praktickém životě větší zodpovědnost za chod domácnosti, rodiny a výchovu dětí. Dcera s tímto tvrzením souhlasí. Podle matky je větší

odpovědnost za domácnost věcí ženy z důvodu toho, že si žena dokáže domácí práci lépe zorganizovat. Matka zdůrazňuje, že za výchovu jsou odpovědní oba partneři.

Odpovědi obou žen dále lišily v otázce týkající se zapojení mužů do prací v kuchyni a žehlení. Dcera souhlasí s tím, že české muže v kuchyni a u žehlicího prkna takřka nevidíme. Podle matky už dnešní muži dělají činnosti spojené s prací v kuchyni a žehlením, které byly u mužů dříve neobvyklé.

Matka i dcera jsou si ve svých názorech hodně podobné. Což dokazuje nejen vysoká míra shodnosti jejich odpovědí u jednotlivých tvrzení, ale také podobnost jejich názorů, které k jednotlivým otázkám uvedly. Z hlediska rozdílnosti jejich odpovědí je v otázce zapojení mužů do činností jako je vaření a žehlení patrný mírný pesimismus u dcery. Matka uznává, že už je běžnou věcí, že tyto činnosti dělají muži, dcera naopak souhlasí s tím, že muži tyto činnosti nedělají.

5.2.2 Vyhodnocení rozhovorů s dcerou a matkou

Na základě uskutečněných rozhovorů mohu říci, že se matka a dcera shodují v těchto bodech :

- Obě uvádí, že nejideálnější rozdělení rolí v rodině by bylo půl na půl. Jak ale uvádí dcera : „*Myslím si ale, že o tom se nám ženám může jen zdát.*“ Obě uvádí, že existuje typické dělení činností na mužské a ženské. U mužských činností jde především o finanční zajištění rodiny a technické záležitosti v chodu domácnosti, u žen o úklid a starost o domácnost.
- Obě si také myslí, že partneři by měli mít společné koníčky, i koníčky jen sami pro sebe. Měli by mít společné zájmy i přátele. Matka zdůrazňuje, že je důležité, aby si partneři zachovali záliby, které měli před začátkem vztahu. Důležité jsou podle ní i společné činnosti, jak sama uvádí : „*Myslím si, že partnerský život vyžaduje stejný nebo podobný životní styl a neměla by chybět chuť hledat činnosti, které budou vyhovovat oběma.*“
- Obě také uznávají, že rozdělení rolí v jejich současné rodině není ideální. Činnosti v domácnosti by měly být spravedlivě rozděleny mezi partnery, v jejich rodině to tak není. Obě se shodují v tom, že v jejich rodině je role otce spojena převážně s rolí

živitele. Jak uvádí dcera : „*Otec jako živitel se stará se o finanční stránku a tím pádem nedělá doma v uvozovkách téměř nic.*“

- Matka i dcera uznávají, že jsou si ve svých názorech na téma mužských a ženských rolí podobné. Dcera uvádí: „*Jsem si jistá tím, že jsme s matkou stejné.*“ Podle matky jsou obě stejné především v tom, že vidí, že rozdělení rolí v jejich rodině není rovnocenné.
- Obě ženy se shodují v tom, že budoucí domácnost dcery by měla fungovat v něčem stejně v něčem jinak jako jejich současná domácnost. Dcery by si přála, aby bylo stejné fungování v oblasti trávení volného času, jak uvádí : „*Líbí se mi především rozdělení volného času u mých rodičů. Mají čas každý na své zájmy a koníčky, ale mají také společné aktivity a přátele.*“ Podle matky by měla dcera zachovat stejné fungování v oblasti výchovy dětí, která by měla být společná pro oba partnery. Obě také chtějí změnit to, aby se na chodu domácnosti podílel více muž. Z dceřiné výpovědi jsou znát i jisté obavy, když dodává : „*Nejsem si ale jistá, jestli se mi to podaří.*“
- Dcera uznává, že ji matka při formování postojů k rolím muže a ženy v rodině ovlivnila názorem, že všechny činnosti v domácnosti by neměla dělat pouze žena. Matka si také myslí, že dceru v tomto směru pozitivně ovlivnila. Matka si dále myslí, že dceru ovlivnila v přístupu k podílu muže a ženy na výchově dětí.
- Obě chtějí, aby se domácnost dcery lišila v tom, že se na ní budou podílet oba partneři a ne jen žena.
- Obě uznávají, že matka a babička dívky jsou si podobné. Matka i dcera se shodují v tom, že matka i babička dívky zvládají všechny činnosti spojené s domácností. Jak uvádí matka : „*Myslím si, že jsem stejná v tom, že také zvládnou i činnosti, které jsou spíše mužské – třeba opravy.*“ Jak ale matka dodává : „*V naší domácnosti tyto činnosti ale dobrovolně nedělám a nechávám je na muži.*“ Jednoznačnou podobnost mezi domácností babičky a matky dívky tedy ani jedna respondentka nepotvrdila.
- Matka a dcera se shodují také v otázce platnosti tvrzení : jaká matka, taková dcera – podle matky i dcery nelze jednoznačně říct, zda toto tvrzení platí. Dcera zdůrazňuje, že je důležité jaký vzor v matce dcera vidí. Důležitý jsou podle ní i další životní zkušenosti dcery. Jak uvádí : „*Matka může dceři předat své zkušenosti, ale záleží na*

ní samotné, jak je využije.“ Podle matky matka dceru vždy ovlivní, ale je to velmi individuální.

Jednoznačná shodnost odpovědí obou respondentek se neprokázala jen v první otázce rozhovoru, tedy u představy muže, který se stará o děti a domácnost. Z dceřiny výpovědi vyplývá, že situaci bere spíše jako abnormální – jak uvádí ve své první odpovědi : *„Tak napadlo by mě, že mu žena buď zemřela nebo je nemocná.*“ Následně ale připouští i možnost, že muž se stará o domácnost a žena pracuje. Matka připouští dvě možnosti vysvětlení situace. V případě první možnosti je základem jejího vysvětlení manipulace s mužem – *„Bud' tohoto muže jeho žena využívá – ochočila si ho...“* Druhou možností je podle ní to, že to muž dělá z vlastní vůle, protože ho to baví.

Celkově by se výsledky rozhovoru daly shrnout tak, že matka i dcera si uvědomují, že rozdělení rolí v jejich rodině není ideální. Obě mají stejný názor na to, že na domácnosti by se měli podílet oba partneři. Obě ale ví, že takové podílení se na domácnosti v jejich rodině nefunguje. Obě uznávají, že většina domácích prací je záležitostí pouze ženy. Otce obě charakterizují především jako živitele rodiny. Obě ženy by si přály, aby budoucí domácnost dcery byla jiná právě v tom směru, že na jejím chodu by se měli podílet oba partneři, a rozdělení rolí by mělo být rovnocenné. U dcery jsou patné určité pochyby, jestli se jí takové spravedlivé rozdělení rolí v rodině podaří. Jak nám ukazuje její výrok týkající se toho, že na domácnosti by se měl více podílet i muž : *„Nejsem si ale jistá, jestli se mi to podaří.“*

Matka i dcera se také shodují v otázce náplně volného času partnerů. Obě ženy také uznávají, že matka dceru ovlivnila.

Z provedeného dotazníkového šetření a uskutečněných rozhovorů vyplývá, že matka a dcera jsou si z větší části názorově podobné. V provedeném rozhovoru se jejich odpovědi neshodovali jen v jedné otázce. Opět je zde vidět velká názorová podobnost mezi oběma ženami. Obě uvádí ve svých odpovědích velmi podobné myšlenky. Obě si také uvědomují, že jejich názory jsou podobné, ale reálná situace v rodině jim neodpovídá. Osobně se domnívám, že důležité je právě zmíněné uvědomění si rozdílu mezi ideálem a realitou u obou žen.

Pozn. Plné znění rozhovorů je zaznamenáno **příloze P V (část A)**.

5.2.3 Vyhodnocení rozhovorů s otcem a partnerem dívky

Na základě odpovědí respondentů v rozhovoru můžeme zachytit, jak problematiku mužských a ženských rolí v rodině vnímá otec a partner dívky. Z jejich výpovědí vyplývá:

- Otec si při představě muže, který se stará o děti, nákupy, domácnost, myslí, že muž se jednoduše stará o děti, pomáhá své ženě, která pracuje. Jak k tomu dodává : *„Nepřijde mi na tom nic zvláštního...“*
- Partner dívky si při představě muže, který se stará o děti, nákupy, domácnost, myslí, že muž je ve špatné životní situaci. Podle něj žena tohoto muže využívá nebo je zaneprázdněná.
- Otec si ideální rozdělení rolí představuje především jako věc, na které se podílí oba partneři. Sám uvádí : *„Důležité je, aby si oba pomáhali a vycházeli vstříc.“* Uznává, že žena bude asi umět lépe vařit než muž, muž zase bude lépe zvládat opravy v domácnosti. Na základě toho by podle něj mely být role v rodině rozděleny. Výchova by měla být ale záležitostí obou partnerů.
- Podle partnera dívky by se žena měla starat hlavně o děti, muž o technické záležitosti. Oba by se měli podílet na finančním zajištění rodiny.
- Oba muži si myslí, že partneři by měli mít zájmy společné, i každý své.
- Podle partnera dívky je důležité, aby spolu partneři netrávili veškerý volný čas.
- Oba muži jsou s fungováním současné domácnosti spokojeni a neuvádí žádná negativa.
- Oba muži si myslí, že si dcera zařídí domácnost podle vzoru rodičů. Jak uvádí otec: *„Jsem s fungováním naší domácnosti spokojen, myslím si, že dcera by se mohla držet našeho vzoru.“*
- Oba muži uznávají, že mezi matkou a dcerou je určitá podobnost. Otec ale uvádí, že tato podobnost není příliš velká. Partner potvrzuje vliv matky větou : *„Matka moji partnerku určitě ovlivnila.“* Oba muži uvádí, že jsou si obě ženy názorově podobné.
- Otec jednoznačně nesouhlasí s tím, že platí tvrzení : jaká matka, taková dcera.

- Podle partnera dívky tvrzení - jaká matka, taková dcera - platí. Jak sám uvádí :
„Podle mě se dcera matce často podobá a třeba si to ani neuvědomuje.“
- Otec si myslí, že jeho manželka a tchýně jsou si podobné a zastávají stejné role ve svých rodinách.
- Partner dívky by si přál, aby jeho domácnost fungovala jako současná domácnost rodičů partnerky. Jak sám říká : „*Jsem spokojen s rozdělením rolí v jejich rodině a myslím, že by mi to taky tak vyhovovalo.*“ Na rodině své partnerky oceňuje to, že rodiče mají přesně vymezené role, dále se mu líbí způsob trávení volného času rodičů.

Oba muži mají stejný pohled na otázku společných a samostatných zájmů partnerů. Oba muži jsou spokojeni s fungováním současné rodiny, oba by si přáli, aby si dívka zařídila domácnost po vzoru svých rodičů. Oba mají také velmi podobný názor na fungování domácnosti a rozdělení rolí v rodině.

Partner dívky oceňuje na rodině a domácnosti jejich rodičů to, že mají přesně rozdělené role v rodině a líbí se mu také jejich způsob trávení volného času.

Situaci muže, který se stará o děti, nákupy, domácnost si každý muž vysvětluje jinak. Podle otce muž ženě jednoduše pomáhá, podle partnera dívky je muž ve složité životní situaci. U otce je patrné, že tuto situaci nepovažuje za nenormální. Partner dívky naopak uvažuje jen o tom, že žena je zaneprázdněna nebo muže využívá.

Z hlediska otázky podobnosti matky a dcery se otec i partner dívky shodují na tom, že jsou si podobné. Podle obou mužů jsou si obě ženy podobné především názorově.

Pozn. Plné znění rozhovorů je zaznamenáno **příloze P V (část B)**.

5.2.4 Kartičky ženských a mužských činností

Odpovědi respondentů jsou zaznamenány v tabulkách č.5, 6, 7 a 8 (příloha P VIII).

Na základě zjištěných dat můžeme říci, že

- Rozdělení činností na mužské a ženské se u dcery a matky vůbec nelišilo – obě ženy rozdělily činnosti úplně stejně. K ženským činnostem řadí *utírání prachu*,

praní, žehlení, šití. Jako mužské činnosti uvádí *drobné opravy v domácnosti a finanční zajištění rodiny.* Všechny ostatní činnosti označují jako společné pro muže i ženy.

- U otce a partnera dívky se rozdělení mužských a ženských činností lišilo ve třech bodech. Oba řadí k ženským činnostem *praní, žehlení, šití, utírání prachu.* Otec k ženským činnostem přiřazuje i *přípravu denních jídel,* kterou partner řadí do činností společných. Partner k ženským činnostem řadí na rozdíl od otce i *starost o děti a mytí nádobí,* které otec řadí k činnostem společným. Oba se shodují v činnostech mužských – podle obou jsou to *drobné opravy v domácnosti a péče o auto.* Ostatní činnosti považují za společné pro muže i ženu.
- Všichni čtyři respondenti se shodli v tom, že k ženskou činnostem patří *praní, žehlení, šití, utírání prachu.* Jak muži tak ženy se shodují v tom, že k mužským činnostem patří *drobné opravy v domácnosti.* Dále se všichni čtyři respondenti shodly v zařazení těchto činností jako společných pro muže a ženy:
 - vysávání,
 - nakupování,
 - vedení rozpočtu domácnosti,
 - péče o starší členy rodiny- prarodiče,
 - péče o zahradu.

Z výše uvedených informací vyplývá, že dcera a matka mají odlišný názor na rozdělení mužských a ženských činností než jejich partneři. Největší rozdíl v dělení činností mezi muži a ženami v rámci tohoto výzkumu je v tom, že oba muži řadí finanční zabezpečení rodiny k činnostem společným, zatímco ženy jej řadí k činnostem mužským. Muži i ženy se shodly na čtyřech činnostech, které řadí k činnostem ženským. Otec i partner dívky k těmto činnostem přidávají ještě další činnosti.

Z výsledků získaných na základě toho výzkumného šetření také vyplývá, že existuje úplná shodnost mezi postoji matky a dcery k tomu, jaké činnosti by měly být ženské, mužské a společné pro muže i ženy. Toto výzkumné šetření tedy opět poukazuje na podobnost mezi matkou a dcerou.

5.2.5 Závěrečná analýza a shrnutí výsledků výzkumu

Na základě všech získaných a vyhodnocených dat můžeme říct, že v případě slečny Evy a paní Hany je zřetelná shodnost jejich postojů k mužským a ženským rolí v rodinném životě. Podobnost jejich postojů se ukázala jednak v rámci dotazníku, kdy obě odpověděly shodně u osmi otázek z deseti. Také z provedených rozhovorů vyplynulo, že jsou jejich postoje podobné – i v rámci rozhovoru vypověděly shodně u všech otázek kromě jedné.

Jejich názory se tedy liší jen v otázce odpovědnosti muže za chod domácnosti, rodiny a výchovu dětí, v otázce týkající se zapojení mužů do domácích prací, obě také jinak vysvětlují situaci muže, který se stará o domácnost a rodinu.

Také v případě dělení činností na mužské a ženské se u obou žen objevila jednoznačná shodnost. Obě ženy rozdělily činnosti na mužské, ženské a společné úplně stejně.

Svoji podobnost vnímají obě pozitivně, obě si také uvědomují, že rozdělení rolí v jejich rodině je jiné, než jsou jejich představy. Obě uznávají, že v jejich rodině je většina domácích prací záležitostí žen. Obě také charakterizují otce jako živitele rodiny. Obě ženy si přejí, aby budoucí domácnost dcery byla v tomto směru jiná a na domácích pracích se více podílel její muž.

V rozhovorech s otcem a partnerem dívky muži potvrdili, že existuje určitá shodnost mezi matkou a dcerou, podle obou mužů jsou si ženy názorově podobné. Otec sice připouští, že vliv matky není až tak významný, partner ale jejich podobnost jednoznačně potvrzuje. Oba muži uznávají, že jsou s fungováním současné domácnosti spokojeni a přáli by si, aby si dívka zařídila svoji domácnost podobně jako matka. Otec i partner dívky mají také stejné představy o tom, jaké by mělo být rozdělení rolí v rodině. Žena by se podle nich měla starat o chod domácnosti, muž především o opravy a technické záležitosti. Partner ke starostem ženy řadí i starost o děti.

Jako nejzajímavější fakt, který z výzkumu vyplynul, mi přišla rozdílnost postojů mužů a žen, kteří se toho výzkumu účastnili. Obě ženy mají jiné představy o fungování domácnosti a rodiny než oba muži, a představy žen se také liší od skutečného fungování. Oba muži jsou spokojeni s fungováním rodiny, zatímco ženy spokojeny nejsou. Matka i dcera by

chtěly změnit především to, aby se muži více zapojovali do domácích prací. Mužů naopak současné rozdělení činností v domácnosti vyhovuje.

Lze předpokládat, že matka ve své domácnosti už asi nic radikálně měnit nebude, ale dcera svou domácnost teprve plánuje. Už teď ale vidíme, že její a partnerovy představy jsou odlišné. On by souhlasil s tradičním rozdělením rolí, ona by chtěla větší zapojení muže do domácích prací. Z rozhovoru se slečnou Evou jsou patrné i její obavy, že si není jistá, jestli se jí podaří její představy uskutečnit. Nabízí se nám tedy otázka - jak bude vypadat budoucí domácnost slečny Evy a jejího partnera Petra? To je ale opět otázka do dalšího výzkumu.

5.3 Rodina Zlámalova

Charakteristika rodiny:

Věková charakteristika : Rodinu tvoří matka – paní Dana (48 let), otec – pan Jan (51 let), dcera – slečna Zdena (24 let), syn – Martin (20 let). Výzkumu se účastnil i přítel slečny Zdeny– Roman (24 let).

Zaměstnání a studium : Matka pracuje jako prodavačka, otec pracuje ve strojním průmyslu. Dcera Zdena studuje na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Její bratr Martin studuje na jazykové škole. Přítel Zdeny Roman studuje na Strojní fakultě Vysoké školy báňské v Ostravě.

Vztah rodičů : Rodiče Zdeny jsou spolu 26 let, manželé jsou 24 let.

Vztah Zdeny a Romana : Zdena a Roman jsou spolu 4 roky.

5.3.1 Dotazník pro matku a dceru

V dotazníku se odpovědi matky a dcery shodovaly v **osmi** případech, jen ve dvou otázkách se lišily.

5.3.1.1 Shodnost odpovědí matky a dcery

Matka a dcera se shodly u těchto témat :

- otázka domácí práce a zaměstnání ženy – v dotazníku otázka č. 1 a 5
- otázka zapojení mužů do domácích prací – v dotazníku otázka č. 4, 7 a 8
- stereotyp perfektní domácnosti – v dotazníku otázka č. 6

- péče o děti a rodičovská dovolená – v dotazníku otázka č. 9 a 10

Odpovědi matky a dcery se neshodovaly u dvou témat:

- tradiční rozdělení generových rolí v rodině – v dotazníku otázka č. 2
- odpovědnost ženy a muže za chod domácnosti, rodiny a výchovu dětí – v dotazníku otázka č. 3

5.3.1.2 Názory matky a dcery k jednotlivým tématům

A) otázky, ve kterých se respondenty shodly:

❖ Otázka domácí práce a zaměstnání ženy

Matka i dcera s tím, že v případě, kdy oba partneři pracují, zůstává většina domácích prací na ženě.

Podle dcery toto tvrzení neplatí ve všech domácnostech, ale ve většině ano. Žena podle ní většinou provádí veškerý úklid, přípravu jídel, apod. Podle ní některým mužům připadá jako samozřejmost, že nic nedělají a po příchodu z práce jen odpočívají.

Podle matky zmíněné tvrzení platí téměř ve všech domácnostech. Jak sama uvádí, platnost tohoto tvrzení ji potvrdily osobní zkušenosti ze života a také zkušenosti jejího okolí.

Obě ženy také souhlasí s tím, že většinu domácích prací vykonávají ženy, ať jsou zaměstnané či nezaměstnané.

Podle dcery je ve většině domácností jedno, jestli je žena zaměstnaná nebo ne. Vždy se po příchodu z práce musí postarat o domácnost, děti. Muž má po práci více času pro sebe. Ale dodává, že to vždy nemusí platit.

Podle matky je toto tvrzení typické pro většinu rodin. Žena chodí do práce, stará se o děti, domácnost, často i o muže a na sebe má málo času. U mužů je jejich role v rodině většinou spojena jen se zajištěním financí pro rodinu. Jak sama uvádí: „*Když tedy přijdou z práce, mají pocit, že pro rodinu už udělali dost a věnují se svým zálibám.*“

❖ Otázka zapojení mužů do domácích prací

Dcera i matka nesouhlasí s tím, že české muže v kuchyni a při žehlení takřka nevidíme. Podle dcery se situace mění a muže můžeme vidět v kuchyni i u žehlicího prkna. Buď si partneři vzájemně pomáhají nebo mají rozdělené role v rodině tak, že muž dělá dříve typicky ženské domácí práce.

Matka souhlasí především s tím, že muže můžeme občas vidět v kuchyni – jen v případě, že ho vaření baví, žehlení se ale podle ní muži věnují méně než vaření.

Podle matky i dcery je třeba, aby do domácích prací byli co nejvíce zapojováni muži.

Podle dcery je důležitý především otec jako správný vzor pro syna. Podle ní by měly být odstraněny stereotypy jako - perfektně uklizená domácnost je záležitostí ženy. Je důležité,

aby rodiče své dcery učily, že domácnost není jen starostí ženy, a syny vedli k tomu, že se mají na chodu domácnosti podílet.

Podle matky je problém hlavně ve výchově synů. Matka se podle ní musí nejdříve domluvit s otcem na rozdělení rolí v rodině, a pak teprve může ovlivňovat své děti. *„Pokud syn nebude pomáhat v domácnosti a bude vidět, že domácnost je především záležitostí žen, pak nebude s největší pravděpodobností pomáhat ani své manželce a jeho syn se bude také držet jeho vzoru.“*

Podle matky i dcery má muž stejnou zodpovědnost za chod domácnosti jako žena.

Podle dcery jsou oba partneři rodiči, žijí ve společné domácnosti, takže by její chod měli zajišťovat oba. Situace je ale podle ní ovlivněna hodně výchovou mužů a očekáváním společnosti. *„Od mužů je ve společnosti očekáváno jen to, že ženě popřípadě s něčím pomohou.“* Podle dcery se ale situace zlepšuje.

Podle matky si muži opravdu myslí, že by měli ženě občas s něčím pomoci. A když jí pomohou, tak to *„berou jako velký čin, který udělali pro rodinu.“* Podle ní je chyba ve výchově dětí.

❖ Stereotyp perfektní domácnosti

Matka i dcera souhlasí s tím, že starání se o perfektně uklizenou domácnost s teplou stravou nemůže ženu uspokojit.

Podle dcery neustále uklízení a vaření za účelem mít perfektní domácnost nemůže ženu uspokojit. Souhlasí s tím, že je to převzatý stereotyp, a zajištění perfektní domácnosti je ve společnosti očekáváno hlavně od ženy. Podle ní taková starost o domácnost ženě určitě brání v rozvoji – podle ní by se na domácnosti by se měli podílet oba partneři, aby se oba mohli také osobnostně rozvíjet.

Podle matky neustálé starání se o úklid, jídlo, perfektní domácnost ženu spíše ubíjí. Určitě je to podle ní převzatý stereotyp – *„Muži uklizeno a navařeno očekávají, a když to tak není, tak je žena v očích muže (často i okolí) špatnou ženou a matkou.“* Podle ní to také brání ženě v jejím osobním rozvoji, protože se nemůže naplno věnovat své práci a kariéře.

❖ Péče o děti a rodičovská dovolená

Matka i dcera nesouhlasí s tím, že o dítě má pečovat především matka.

Podle dcery se v některých případech o dítě nedokáže matka postarat vůbec a otec ji zastoupí lépe. Podle ní má matka sice většinou k dítěti blíže než otec, ale o dítě by měli pečovat oba rodiče.

Podle matky má k dítěti matka většinou lepší vztah než otec. Matka dítěti rozumí lépe než otec – ale to je podle matky dáno tím, že s ním tráví více času než otec. Na výchovu dítěte by ale neměla být matka sama, ale je potřeba i otec.

Matka i dcera souhlasí s tím, že je nejlepším řešením, aby se na rodičovské dovolené rodiče vystříдали.

Podle dcery je dítě dítětem obou rodičů a neměla by se o něj starat jen matka. Je důležité, aby oba rodiče znali dobře své dítě, a aby dítě bylo vychováno oběma. Prostřídání na rodičovské dovolené je podle ní složitější z hlediska práce, profesionální kariéry a financí.

Podle matky je chyba, že o děti pečují jen matky, protože dítě potřebuje i otce. Podle ní by bylo dobré, kdyby se rodiče na rodičovské dovolené vystřídali, ale spíše tak, že matka by byla s dítětem v prvních letech života a potom by ji teprve zastoupil muž. Podle ní to hodně souvisí s rodinným rozpočtem a tím, kdo vydělává více peněz. A to, jak sama uvádí, bývá většinou muž.

B) Otázky, ve kterých se respondenty neshodly

❖ Tradiční rozdělení generových rolí v rodině

Matka souhlasí s tím, že existuje tradiční rozdělení rolí v rodině, dcera s tímto spíše nesouhlasí.

Podle dcery takové rozdělení rolí existovalo převážně v minulosti. Dnes už se situace zlepšuje a v některých domácnostech se o rodinu stará muž – podle ní je to dáno především profesí – „pokud má žena lepší profesi než muž, tak si buduje svoji kariéru.“

Podle matky toto rozdělení rolí vždy existovalo a vždy existovat bude, existují sice případy, kdy se žena věnuje kariéře, ale to jsou podle ní pouze výjimky.

❖ Odpovědnost ženy a muže za chod domácnosti, rodiny a výchovu dětí

Podle matky je v praktickém životě za chod domácnosti, rodiny a výchovu dětí odpovědná především žena. Dcera s tímto tvrzením nesouhlasí.

Dcera uvádí, že domácnost je věcí obou partnerů. „Muž by měl ženě pomáhat s domácností a měl by to brát jako samozřejmost, ne jako činnost, kterou dělá, když má zrovna chuť.“ Dcera si myslí, že situace se mění a muži se více zapojují do chodu domácnosti

Podle matky je domácnost jen věcí žen. „Muž ženě pomáhá jen když zrovna nemá nic jiného na práci a jen na základě svého rozhodnutí.“

5.3.1.3 Závěrečné zhodnocení dotazníku

Na základě vyhodnocení dat získaných dotazníkovým šetřením můžeme říci, že míra shodnosti v postojích u paní Dany a slečny Zdeny je vysoká. Obě ženy se shodly v osmi otázkách dotazníku. Neshodly se pouze u dvou otázek – v otázce tradičního rozdělení generových rolí a u tématu odpovědnosti muže a ženy za chod domácnosti, rodiny a výchovu dětí.

Obě ženy se shodují v tom, že i v případě, kdy oba partneři pracují, zůstává většina domácích prací na ženě. Podle dcery tomu tak není ve všech domácnostech, ale ve většině ano. Matka se odvolává na své osobní zkušenosti. Obě ženy shodně uvádí, že muži mají po práci více času sami pro sebe.

Matka i dcera nesouhlasí s tvrzením, že české muže při žehlení nebo v kuchyni takřka nevidíme. Matka dodává, že muži se věnují spíše vaření, žehlení jen velmi málo. Podle dcery se situace v rodinách mění a dochází k jinému rozdělení rolí než bylo dříve typické.

Obě ženy se shodují v tom, že muži by měli být více zapojováni do domácích prací. Obě uvádí, že je třeba správný vzor otce. Matka vidí problém především ve výchově synů. Podle dcery by měly být odstraněny předávané stereotypy týkající se toho, že uklizená domácnost je záležitostí ženy.

Obě také uvádí, že domácnost je společná pro oba partnery a měli by se na ní podílet oba. Dcera uvádí, že to, že by muži měli ženě jen pomáhat ne se podílet na chodu domácnosti, je dáno očekáváním společnosti. Podle matky je to dáno očekáváním mužů. Obě shodně uvádí, že problém je ve výchově.

Obě ženy se také shodly v tom, že starost o uklizenou domácnost a teplou stravu nemůže ženu dlouhodobě uspokojit. Obě se domnívají, že v domácnosti nemá žena mnoho šancí se osobně rozvíjet. Podle dcery i matky je to převzatý stereotyp.

V otázce péče o děti se shodly obě ženy v tom, že na výchově by se měli podílet oba rodiče. Rodiče by se podle matky i dcery měli na rodičovské dovolené vystřídat. Obě ženy uvádí, že vystřídání rodičů na rodičovské dovolené hodně souvisí s finanční stránkou.

Matka a dcera se neshodly v otázce tradičního rozdělení rolí v rodině. Matka souhlasí s tím, že existuje tradiční rozdělení rolí v rodině, dcera s tím nesouhlasí. Podle dcery se situace mění a dnes už takové tradiční rozdělení neplatí. Opět se odvolává na to, že záleží na profesionální kariéře. Podle matky takové rozdělení vždy existovalo a existovat bude, v některých domácnostech to může být jinak, ale to jsou podle ní jen výjimky.

Matka a dcera se neshodly i v tom, kdo má v praktickém životě větší zodpovědnost za chod domácnosti, rodiny a výchovu dětí. Matka s tímto tvrzením souhlasí, dcera nesouhlasí. Podle dcery by měl muž pomáhání v domácnosti brát jako samozřejmost. Podle ní se situace mění a muži ženám pomáhají. Podle matky muž pomáhá ženě jen, když na to má čas a chuť.

Matka a dcera se ve svých odpovědích neshodly pouze ve dvou otázkách, což ukazuje na jejich názorovou podobnost. V jejich odpovědích se objevovaly i stejné nebo podobné myšlenky. V tomto případě je patrný mírný pesimismus na straně matky, dcera je

optimističtější v tom, že věří, že situace rozdělení mužských ženských rolí v rodině se mění. Matka je smířena s tím, že většina domácích prací je jen na ženě a to, zda muž v domácnosti ženě s něčím pomůže, záleží na jeho vlastní vůli a chuti. V odpovědích se také vícekrát objevilo téma finančního zajištění rodiny a profesionální kariéry. Podle matky i dcery je rozdělení rolí v rodině hodně spojeno s tím, kdo má lepší profesi a vydělává více peněz.

5.3.2 Vyhodnocení rozhovorů s matkou a dcerou

Na základě uskutečněných rozhovorů mohu říci, že se matka a dcera shodují v těchto bodech :

- Obě uvádí, že v rodině by žena měla dělat spíše ženské činnosti a muž mužské. Podle dcery by ženskou činností mělo být uklízení, vaření, podle matky hlavně starost o malé děti. Muž by měl podle obou zajišťovat především opravy v domácnosti. Ostatní činnosti by měly být společné. Obě uvádí i to, že muž by měl ženě pomáhat, domácnost by měla být pro oba společná. Matka i dcera k tomu dodávají, že záleží především na možnostech párů.
- Obě si také myslí, že partneři by měli trávit volný čas společně i zvlášť. Podle matky by měli partneři trávit volný čas ve větší míře společně.
- Obě také uznávají, že rozdělení rolí v jejich současné rodině není ideální. Obě uvádí, že jejich popis ideální domácnosti je jen představa. Matka i dcera by chtěly, aby se otec více zapojoval do domácích prací, aby více pomáhal. Obě uvádí, že domácnost je spojena spíše s rolí ženy. Jak uvádí dcera : „*U nás je vše hlavně záležitostí žen.*“ A matka : „*Domácnost u nás není až tak moc společná, starám se o ní hlavně já a dcera.*“
- Matka i dcera uznávají, že jsou si v některých názorech na téma rozdělení rolí v rodině a vedení domácnosti podobné. Obě si myslí, že mají stejný názor na zapojení muže do domácích prací. Z výpovědi matky - „*Snad se jí ale podaří do domácích prací zapojit více jejího muže než mě.*“ - je patrné její smíření se situací.
- Obě ženy se shodují v tom, že budoucí domácnost dcery by měla fungovat jinak v tom, že muž by měl ženě více pomáhat s domácností. Dcery by si také přála, aby mohli oba stejně finančně přispívat do rodinného rozpočtu.

- Dcera udává, že ji matka ovlivnila převážně pozitivně. Matka také doufá, že její vliv byl převážně pozitivní. Jak uvádí : „*Doufám, že můj vliv byl převážně pozitivní, snad se také poučila z mých chyb a vyhne se jim.*“ Obě ženy vypovídají, že pozitivní bylo to, že matka naučila dceru postarat se o domácnost.
- Matka i dcera potvrdily, že mezi matkou a babičkou dívky je určitá podobnost. Podle dcery hlavně v tom, že se obě umí postarat o domácnost. Matka vidí podobnost ve stejných rolích v domácnosti. Jak uvádí : „*Obě zastáváme v rodině hlavně roli matky, pečovatelky o děti, obě se staráme o úklid a chod domácnosti.*“
- Matka a dcera se shodují také v otázce platnosti tvrzení - jaká matka, taková dcera – podle matky i dcery toto tvrzení platí jen z části. Jak k tomu udává dcera : „*Určitě má matka na dceru vliv, ale myslím si, že ne zas tak velký, aby se dalo říct – jaká matka, taková dcera.*“ Matka v rozhovoru uvádí : „*Dcera vždy nemusí být jako matka, ale určitě v ní něco z matky je.*“

Jednoznačná shodnost odpovědí obou respondentek se neprokázala jen v první otázce rozhovoru, tedy u představy muže, který se stará o děti a domácnost. Dcera uvádí jako vysvětlení situace fakt, že muž se pro tuto roli buď sám rozhodl, nebo se domluvil s manželkou. Podle dcery je pravděpodobné, že žena má časově náročnější a lépe finančně ohodnocené zaměstnání než muž. Matka uvádí jako jediné vysvětlení situace nemoc nebo smrt manželky. Obě ženy se v rámci této otázky shodly v tom, že s takovou situací se ještě nesetkaly.

Celkově by se výsledky rozhovoru daly shrnout tak, že matka i dcera rozlišují činnosti v domácnosti na ženské a mužské. Podle obou žen by se žena měla starat především o činnosti související s chodem domácnosti, muž by měl v domácnosti zajišťovat hlavně opravy, ostatní činnosti by měly být pro oba společné. Obě ale uvádí, že muž by měl ženě s prací v domácnosti pomáhat. Obě uznávají, že rozdělení činností v rodině neodpovídá jejich představám, podle obou žen otec v rodině pomáhá ženě jen málo a domácnost je záležitostí žen, tedy dcery a matky. Obě ženy by si přály, aby budoucí domácnost dcery byla jiná právě v tom směru, že při domácích pracích by měl ženě více pomáhat muž. Obě mají stejný názor na náplň volného času partnerů. Obě také uvádí, že dcera matku do jisté míry ovlivnila svými názory.

Z provedeného dotazníkového šetření a uskutečněných rozhovorů vyplývá, že matka a dcera jsou si z větší části názorově podobné. V provedeném rozhovoru se jejich odpovědi neshodovaly jen v jedné otázce. Opět je zde vidět velká názorová podobnost mezi oběma ženami. Obě uvádí ve svých odpovědích velmi podobné myšlenky. Obě mají stejný postoj k otázce rozdělení činností v domácnosti mezi muže a ženu. Obě si také uvědomují, že jejich názory jsou podobné, ale situace v rodině jim neodpovídá.

Pozn. Plné znění rozhovorů je zaznamenáno **příloze P VI (část A)**.

5.3.3 Vyhodnocení rozhovorů s otcem a partnerem dívky

Na základě odpovědí respondentů v rozhovoru můžeme zachytit, jak problematiku mužských a ženských rolí v rodině vnímá otec a partner dívky. Z jejich výpovědí vyplývá:

- Oba muži si při představě muže, který se stará o děti, nákupy, domácnost, myslí, že je muž na rodičovské dovolené. Žena má podle nich lepší zaměstnání než muž.
- Podle otce by se na domácnosti měli podílet oba partneři. Jak sám říká : „*Myslím si, že muž by měl zvládnout i typicky ženské práce – jako je vaření, praní, žehlení.*“
- Podle partnera dívky by domácnost měla fungovat na základě domluvy. Důležité je podle něj, aby partneři dělali to, co každý z nich umí. Jak sám uvádí : „*Důležité je, aby oba partneři poznali, co kdo umí a podle toho si domácnost zařídili.*“
- Oba muži si myslí, že partneři by měli mít zájmy společné, i každý své. Partner dívky k tomu dodává : „*Je také důležité, aby se oba partneři ve svých zájmech podporovali.*“
- Oba muži jsou s fungováním současné domácnosti rodiny spokojeni. Otec uvádí, že se snaží manželce pomáhat s domácími pracemi. Podle partnera dívky otec sice pomáhá, ale mohl by se zapojovat do chodu domácnosti víc. Partner dívky také upozorňuje na to, že podle jeho názoru má otec v rodině málo výraznou roli.
- Oba muži si nepřejí, aby si dívka zařídila svoji budoucí domácnost po vzoru domácnosti svých rodičů. Jak k tomu dodává otec : „*Ona sama nejlíp ví, co jí nejvíce vyhovuje.*“ Partner dívky hovoří o rozdělení rolí v jejich budoucí rodině : „*V budoucí rodině budeme mít role rozdělené podobně, ale ne stejně.*“

- Partner dívky by nechtěl, aby jejich budoucí domácnost fungovala stejně jako domácnost rodičů jeho partnerky. Uvádí, které prvky by chtěl zachovat i ve své domácnosti: „*Chtěl bych, aby bylo stejné jen to, že bych své ženě pomáhal s domácími pracemi jako její otec její matce, aby nebylo vše jen na ní.*“ Naopak by chtěl se své rodině mít výraznější roli než má otec v rodině současné.
- Podle otce matka dceru určitě ovlivnila, podle něj má dcera a matka podobné názory. Matka dceru podle otce naučila především tomu, aby se dokázala postarat o rodinu.
- Partner dívky nesouhlasí s tím, že by matka dceru nějak výrazně ovlivnila. Jak sám uvádí : „*Nemyslím si ale, že by vliv matky byl nějak příliš významný. Myslím, že partnerka má své vlastní názory a vlastní očekávání.*“
- Podle otce i partnera dívky nelze jednoznačně souhlasit s tvrzením – jaká matka, taková dcera. Oba uvádí, že je to individuální. Podle otce záleží na situaci : „*Jsou situace, kdy vidím, že dcera se chová jako matka, naopak jsou zase situace, kdy vidím, jak jsou obě odlišné.*“
- Otec souhlasí s tím, že jejich domácnost je podobná s domácností v původní rodině jeho ženy – obě ženy podle něj zastávají v domácnosti podobné role. Rozdíl vidí v tom, že on se do domácích prací zapojuje více než otec jeho manželky.

Z hlediska otázky podobnosti matky a dcery se oba muži neshodují na tom, že jsou si obě ženy podobné. Podle otce matka dceru určitě ovlivnila, partner dívky si myslí, že vliv matky není tak výrazný.

Oba jsou také v podstatě spokojeni s fungováním současné domácnosti. Partnerovi se na něm nelíbí jen to, že otec sice pomáhá, ale ne tolik a že role otce je v rodině málo výrazná. To jsou také důvody, kvůli kterým by nechtěl mít stejně zařízenou domácnost po vzoru rodičů partnerky. Také otec si přeje, aby si dcera zařídila domácnost podle sebe.

Partner by si také nepřál, aby jejich budoucí rodina a domácnost fungovala stejně jako současná rodina partnerky. Otec by si přál, aby si dcera zařídila domácnost především podle sebe, ne podle vzoru matky. Oba se také shodují v otázce rozdělení rolí v rodině a trávení volného času.

Z provedeného rozhovoru také vyplynulo, že otec vnímá svou roli v rodině odlišně než partner dívky. Otec si myslí, že své ženě pomáhá, podílí se na pracích v domácnosti, které jsou typicky ženské. Podle partnera dívky otec sice pomáhá, ale velmi málo. Partner také roli otce v rodině považuje za málo výraznou. Otec je naopak s fungováním rodiny a rozdělením rolí spokojen.

Pozn. Plné znění rozhovorů je zaznamenáno **příloze P VI (část B)**.

5.3.4 Kartičky ženských a mužských činností

Odpovědi respondentů jsou zaznamenány v tabulkách č. **9, 10, 11, 12 (příloha č. IX)**.

Na základě zjištěných dat můžeme říci, že

- Rozdělení činností na mužské a ženské se u dcery a matky lišilo ve dvou bodech – obě ženy přiřadily k ženským činnostem *šití, praní, žehlení*. Dcera k těmto činnostem ještě přiřadila *vysávání a utírání prachu*. Matka zařadila *vysávání* do mužských činností a *utírání prachu* do činností společných. Jako mužské činnosti uvádí obě ženy *drobné opravy v domácnosti*. Všechny ostatní činnosti označují jako společné pro muže i ženy.
- U otce a partnera dívky se rozdělení mužských a ženských činností lišilo ve dvou bodech. Oba muži řadí k ženským činnostem *praní, šití, žehlení*. Otec k těmto činnostem na rozdíl od partnera dívky řadí i *přípravu denních jídel*. Podle obou mužů k typicky mužským činnostem patří *drobné opravy v domácnosti a péče o auto*. Otec k mužským činnostem přiřadil i *finanční zajištění rodiny*. Partner dívky řadí *přípravu domácích jídel i finanční zajištění rodiny* k činnostem společným pro muže i ženy. Zbylé činnosti označují oba shodně za společné pro muže i ženy.
- Všichni čtyři respondenti se shodli na třech ženských činnostech – všichni k nim řadí *praní, šití, žehlení*. Dále se všichni čtyři respondenti shodli v jedné činnosti mužské – *drobné opravy v domácnosti*. Jejich rozřazení činností se shodovalo i v rámci společných činností pro muže a ženy, za společné činnosti označují všichni čtyři respondenti tyto činnosti :
 - mytí nádobí,
 - nakupování,
 - starost o děti (např. příprava do školy),

- vedení rozpočtu domácnosti,
- péče o starší členy rodiny- prarodiče,
- péče o zahradu.

Z výše uvedených informací vyplývá, že dcera a matka mají podobný názor na rozdělení mužských a ženských činností jako jejich partneři. Všichni respondenti se shodli ve třech činnostech ženských, v jedné mužské a šesti činnostech společných.

Z výsledků získaných na základě toho výzkumného šetření také vyplývá, že matka a dcera mají velmi podobný postoj k tomu, jaké činnosti by měly být ženské, mužské a společné pro muže i ženy. Toto výzkumné šetření tedy jednak opět poukazuje na podobnost mezi matkou a dcerou, ale také nám potvrdilo platnost odpovědí žen týkajících se ideálního rozdělení rolí v rodině, které uvedly v rámci rozhovorů.

5.3.5 Závěrečná analýza a shrnutí výsledků výzkumu

Na základě všech získaných a vyhodnocených dat můžeme říct, že v případě slečny Zdeny a paní Dany je zřetelná shodnost jejich postojů k mužským a ženským rolím v rodinném životě. Podobnost jejich postojů se ukázala jednak v rámci dotazníku, kdy obě odpověděly shodně u osmi otázek z deseti. Také z provedených rozhovorů vyplynulo, že jsou jejich postoje podobné – i v rámci rozhovoru vypověděly shodně u všech otázek kromě jedné.

Jejich názory se tedy liší jen v otázce odpovědnosti muže za chod domácnosti, rodiny a výchovu dětí, v otázce tradičního rozdělení generových rolí, obě také jinak vysvětlují situaci muže, který se stará o domácnost a rodinu.

Také v případě dělení činností na mužské a ženské se u obou žen objevila značná shodnost. Obě ženy se neshodly jen ve dvou bodech.

Svoji podobnost vnímají obě ženy pozitivně. Obě uznávají, že mají jiné představy o fungování domácnosti než jaká je skutečnost. Obě ženy mají podobné názory na ideální rozdělení rolí a činností v rodině. Obě rozlišují typické činnosti mužské a ženské s tím, že muž by měl ženě pomáhat. Podle obou žen ale otec v rodině pomáhá jen málo a domácnost je záležitostí žen. Obě ženy si přejí, aby budoucí domácnost dcery byla v tomto směru jiná a na domácích pracích se více podílel její muž.

V rámci rozhovorů s otcem a partnerem dívky se muži neshodli v otázce podobnosti matky a dcery. Podle otce dívky matka dceru určitě ovlivnila, podle partnera není vliv matky nijak výrazně patrný. Oba muži jsou v podstatě s fungováním současné domácnosti spokojeni. Partner má určité výhrady. Především není spokojen s tím, že otec má v rodině nevýraznou roli a pomáhá v domácnosti jen málo. To jsou také důvody toho, proč by nechtěl mít stejně zařízenou domácnost jako mají rodiče jeho partnerky. Otec si na rozdíl od partnera dívky myslí, že své ženě v domácnosti dostatečně pomáhá. Přál by si ale, aby si dcera zařídila domácnost podle sebe.

V případě tohoto výzkumného šetření mi přišla zajímavá skutečnost, jak rozdílně vnímají členové rodiny míru pomáhání v domácnosti. Všichni účastníci výzkumu si myslí, že domácnost je záležitostí obou partnerů a muž a žena by si měli vzájemně pomáhat. Jak ale vyplynulo z výpovědí všech respondentů, otec má pravděpodobně jinou představu o míře pomáhání než ostatní účastníci výzkumu. Matka, dcera i partner dívky uvádí, že otec pomáhá jen v malé míře, otec si myslí, že pomáhá dostatečně.

Z výzkumu je také patrný optimismus dcery a pesimismus matky. Podle dcery se situace v rodinách mění, mění se podle ní rozdělení rolí i činností v domácnosti. Matka je smířena s tím, že většina domácích prací je pořád záležitostí ženy a muž pomáhá jen z vlastní vůle a na základě své chuti pomáhat.

Ve výzkumu se také objevilo téma finančního zajištění. Především dcera poukázala na to, že rozdělení rolí v rodině hodně souvisí s tím, který partner má lepší zaměstnání.

5.4 Závěr výzkumu

Můj výzkum byl zaměřen na téma mezigeneračního přenosu postojů k rodinnému životu. Hlavním cílem výzkumu bylo odpovědět na otázku : Jaké jsou rozdíly mezi postoji k mužským a ženským rolím v rodinném životě u mladých žen a jejich matek? Z dat získaných na základě výzkumu u všech tří rodin mohu říci, že mezi postoji dcer a jejich matek k mužským a ženským rolím v rodinném životě nejsou žádné výrazné rozdíly. Jejich názory na rozdělení rolí v rodině, i dělbu činností v domácnosti mezi muže a ženu, jsou v rámci všech tří případových studií podobné.

Dílejší otázkou výzkumu bylo také to, jak dcery a matky chápou podobnost svých postojů. Ve všech případech se matky a dcery shodly na tom, že svoji podobnost postojů chápou pozitivně. Všechny respondentky se zmiňují o tom, že vliv matky vnímají jako pozitivní.

V případě partnerů žen už bylo chápání podobnosti postojů odlišné. V první případové studii partner dívky vychází především ze skutečné situace rozdělení rolí v rodině. Z tohoto důvodu také nepotvrdil podobnost matky a dcery. V druhé případové studii otec i partner dívky potvrdili podobnost matky a dcery, ve třetí případové studii otec podobnost matky a dcery potvrdil, partner ji jednoznačně nepotvrdil.

Třetí dílejší otázkou výzkumu bylo to, jak by podle názorů mužů a žen, kteří se výzkumu účastnili, mělo vypadat upřádání rolí v budoucí rodině mladé dívky.

V rámci této otázky se také nepotvrdila jednoznačná shodnost názorů ve všech případových studiích. Z první případové studie (rodina Nováková) vyplynulo, že si všichni respondenti přejí, aby budoucí rodina a domácnost dívky vypadala jinak než domácnost současná. I z výsledků třetí případové studie (rodina Zlámalova) je jasné, že všichni účastníci výzkumu si přejí, aby budoucí rodina mladé dívky fungovala jinak než rodina současná. Ze stanovisek respondentů a respondentek v druhé případové studii (rodina Šimkova) je patrný jiný názor - obě ženy si přejí, aby si dcera zařídila domácnost jinak, oba muži si naopak přejí, aby se dcera držela vzoru své původní rodiny a její domácnost fungovala stejně jako domácnost jejich rodičů.

Na základě provedeného výzkumného šetření mohu také říci, že skoro u všech zkoumaných osob (s výjimkou matky a dcery Novákových) se objevilo přiřazení činností - šití, praní, žehlení - k ženským pracím v domácnosti. Také v 11 případech se respondenti/respondentky shodli na tom, že mužskou záležitostí jsou drobné opravy v domácnosti. V rámci těchto případových studií se tak potvrdila tradiční dělba činností v domácnosti na mužské a ženské, kdy žena má na starosti práce související hlavně s úklidem a chodem domácnosti, které jsou vykonávány neustále, a muž se stará spíše o činnosti technické vykonávané nepravidelně. Od tradičního dělení domácích prací (viz. kapitola 3.6.1) se výsledky výzkumu odlišují v tom, že 9 respondentů/respondentek nepovažuje přípravu denních jídel za ženskou činnost, ale řadí ji k činnostem společným pro oba partnery.

Z provedeného výzkumu vyplynula i spousta další zajímavých faktů. Především to, že postoje žen k rolím v rodině, činnostem v domácnosti jsou úplně odlišné od skutečného fungování rodiny. Ukazuje se nám tu jakýsi rozpor mezi opravdovou rolí, kterou matka v rodině zastává a jejím postojem. Toto zjištění nám tedy potvrzuje fakt, že mezi postoji a chováním neexistuje přímá souvislost a chování je určováno postoji jen částečně.

Všechny ženy, které se výzkumu účastnily, si přejí, aby se na domácnosti podíleli stejně oba partneři. Ve skutečnosti, ale přiznávají, že domácnost je záležitostí převážně žen. Toto zjištění je určitě zajímavé především v souvislosti s uváděným faktem, že v manželství se projevuje nevědomá tendence opakovat model své primární rodiny (tomuto tématu byla věnována kapitola 3.5). Víme, že všechny ženy, které se výzkumu zúčastnily, vidí rozdílnost vlastních rolí a postojů. U matek je patné, že jsou se svou rolí v rodině smířeny, u všech dcer vidíme, že jsou s rolí matky v rodině nespokojeny a nechtějí ji jako takovou přijmout. Svoji domácnost a role v rodině chtějí rozdělit jinak než je tomu v rodině primární. Také ve dvou případových studiích se u všech osob objevilo přání, aby prokreační rodina dcery fungovala jinak než rodina primární. Nabízí se nám otázka, jak asi budou vypadat budoucí rodiny mladých dívek? Co se více prosadí – role, kterou viděly u své matky, i když k ní měla výhrady, nebo si domácnost zařídí na základě svých vlastních postojů a budou tak mít roli odlišnou než matka? To teď můžeme jen těžko říci a nebylo by na místě budoucí vývoj odhadovat. Domnívám se, že by bylo zajímavé provést za deset let nový výzkum s těmito mladými dívkami, a zjistit v návaznosti na tento výzkum, jaké role ve svých rodinách a domácnostech ve skutečnosti zastávají. Zda se dívky drží svých postojů a názorů, nebo se smířily se stejnými rolemi jako jejich matky.

Domnívám se, že uskutečněný výzkum nám odkryl ještě jedno téma dalšího možného výzkumného šetření. Bylo by určitě zajímavé zaměřit se na matky, které se výzkumu zúčastnily, s otázkou proč se smířily se svou skutečnou rolí v rodině, když jejich postoje jsou úplně jiné.

Přínosem mého výzkumu by tak podle mého názoru mohlo být především odhalení dalších výzkumných otázek, které souvisí s postavením muže a ženy v rodině.

ZÁVĚR

Jeden rybář vylovil zlatou rybkou, která mu slíbila, že mu za své vysvobození splní jedno přání. Rybář chtěl navštívit svého bratra v Americe, ale bál se létání, přál si tedy vystavění dálničního mostu přes Atlantik. Rybce se ale zdálo hodně těžké splnit jeho přání. Rybář jí na místo toho požádal o to, aby mu dala schopnost pochopit svou ženu, se kterou žil už 40 let. Na to ale rybka odpověděla : „Tak jak jsi to myslel s tím dálničním mostem, má být dvouproutový nebo čtyřproutový ?“

Často slyším stížnosti žen týkající se mužů, ale také stížnosti mužů vztahující se k ženskému pohlaví. I já si občas postesknou nad tím, jací muži jsou. Ženy se často cítí muži nepochopeny, muži mají zase pocit, že nechápu ženy. Přesto je pro většinu z nás životním cílem vytvořit si harmonický vztah s druhým pohlavím. Celý život se pak snažíme opačné pohlaví pochopit a občas se nám to jeví jako úkol těžší než je výstavba mostu přes Atlantik.

Myslím si, že není třeba zdůrazňovat, že mezi muži a ženami existují určité rozdíly. Tyto rozdíly jsou patrné „pouhým“ okem a byly, jsou a budou předmětem mnoha zkoumání. Nemyslím si ale, že by se muži a ženy měli k těmto rozdílům stavět negativně. Domnívám se, že by obě pohlaví měla svých rozdílů spíše využívat. Cílem našeho života by mělo být nalezení komplementárního vztahu s opačným pohlavím. A to tak, aby muži i ženy v rámci svých rodin, co nejlépe využívali svých schopností, vlastností, i rozdílů.

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala právě otázkou rozdílů mezi muži a ženami, zaměřila jsem se také na učení se ženským a mužským rolím. Má práce se týkala také rodiny, domácnosti, domácích prací a významu primární rodiny v našem životě.

Na základě svého výzkumu jsem mohla odpovědět na otázku, jaký je rozdíl mezi postoji u dcer a jejich matek k rolím muže a ženy v rodinném životě, s tím, že velké rozdíly v jejich postojích nejsou. Matky a dcery jsou si ve velké míře podobné. Doufám také, že kromě právě zmíněné odpovědi na výzkumnou otázku, můj výzkum přinesl i další zajímavá fakta jako například zjištění, že představy žen neodpovídají jejich skutečné situaci v rodině. Myslím si, že výzkum nám také umožnil nahlédnout do domácností tří rodin, dále nám zprostředkoval zajímavé názory matek a dcer, ale i jejich partnerů.

V úvodu ke své práci jsem zmínila své přání, aby práce byla pro každého čtenáře přínosem. Doufám, že se mé přání splnilo a má práce, především její výzkumná část, vám přinesla spoustu užitečných informací a zprostředkovala zajímavé myšlenky.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ATKINSON, Rita L. aj. *Psychologie*. Překlad Erik Herman, Miroslav Petržela. 1.vyd. Praha : Victoria Publishing, 1995. 862 s. ISBN 80-85605-35-X.
- [2] BARŠA, P. *Panství člověka a touha ženy : feminismus mezi psychoanalýzou a poststrukturalismem*. 1. vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 2002. 323 s. ISBN 80-86429-06-7.
- [3] CAPPONI, V. *Co by i moje dcera měla vědět o manželství*. 1. vyd. Praha: Motto, 1996. 168 s. ISBN 80-85872-39-0
- [4] ČAČKA, O. *Psychologie vrstev duševního dění osobnosti a jejich autodiagnostika*. 1. vyd. Brno : Doplněk, 1997. 381 s. ISBN 80-85765-70-5.
- [5] DRAPELA, V., J. *Přehled teorií osobnosti*. Překlad Karel Balcar. 1. vyd. Praha : Portál, 1997. 175 s. ISBN 80-7178-134-7.
- [6] FAFEJTA, M. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. 1. vyd. Věrovany : Nakladatelství Jan Piskiewicz, 2004. 159 s. ISBN 80-86768-06-6.
- [7] GEIST, B. *Sociologický slovník*. Praha : Victoria Publishing, 1992. 647 s. ISBN 80-85605-28-7.
- [8] GIDDENS, A. *Sociologie*. Překlad Jan Kačab. 1. vyd. Praha : Argo, 1999. 595 s. ISBN 80-86429-05-9.
- [9] GILLIGAN, C. *Jiným hlasem : o rozdílné psychologii žen a mužů*. Překlad Eva Klimentová. 1. vyd. Praha : Portál, 2001. 191 s. ISBN 80-7178-402-8.
- [10] GOODY, J. *Proměny rodiny v evropské historii : historicko-antropologická esej*. Překlad Petra Diestlerová. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2006. 229 s. ISBN 80-7106-396-7.
- [11] HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha : Portál, 2000. 774 s. ISBN 80-7178-303-X.
- [12] HAYES, N. *Základy sociální psychologie*. Překlad Irena Štěpaníková. 3. vyd. Praha : Portál, 2003. 166 s. ISBN 80-7178-763-9.

- [13] KARSTEN, H. *Ženy – muži : genderové role, jejich původ a vývoj*. Překlad Petr Babka. 1. vyd. Praha : Portál, 2006. 183 s. ISBN 80-7367-145-X.
- [14] KERN, H. aj. *Přehled psychologie*. Překlad Magdalena Machatová. 2. opr.vyd. Praha : Portál, 2000. 296 s. ISBN 80-7178-425-5.
- [15] KRATOCHVÍL, S. *Manželská terapie*. 3. rozš. vyd. Praha : Portál, 2000. 255 s. ISBN 80-7178-332-3.
- [16] MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. 2. vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 2002. 250 s. ISBN 80-86429-05-9.
- [17] MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. 1. vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 2006. 311 s. ISBN 80-86429-58-X.
- [18] NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. 1. vyd. Praha : Academia, 1995. 336 s. ISBN 80-200-0525-0.
- [19] NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*. 2. rozš. vyd. Praha : Academia, 1997. 437 s. ISBN 80-200-0625-7.
- [20] OAKLEY, A. *Pohlaví, gender a společnost*. Překlad Milena Poláčková a Martin Poláček. 1.vyd. Praha : Portál, 2000. 171 s. ISBN 80-7178-403-6
- [21] PLHÁKOVÁ, A. *Učebnice obecné psychologie*. 1.vyd. Praha : Academia, 2004, dotisk 2005. 472 s. ISBN 80-200-1387-3.
- [22] PONĚŠICKÝ, J. *Fenomén mužství a ženství : psychologie ženy a muže, rozdíly a vztahy*. 1. vyd. Praha : Nakladatelství TRION, 2003. 200 s. ISBN 80-7254-350-4
- [23] RENZETTI, C. M., CURRAN, D. J. *Ženy, muži a společnost*. Překlad Petr Pavlík. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2003. 642 s. ISBN 80-246-0525-2.
- [24] ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. 2. přeprac. vyd. Praha : Portál, 2004. 390 s. ISBN 80-7178-829-5.
- [25] SINGLY, Francois de. *Sociologie současné rodiny*. Překlad Stanislav Štech a Ludmila Šašková. 1.vyd. Praha : Portál, 1999. 127 s. ISBN 80-7178-249-1.
- [26] VELKÝ SOCIOLOGICKÝ SLOVNÍK. *1. díl, A-O*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 1996. 747 s. ISBN 80-7184-164-1.

- [27] VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. (ed.). *Aplikovaná sociální psychologie I : člověk a sociální instituce*. 1. vyd. Praha : Portál, 1998. 383 s. ISBN 80-7178-269-6.

Internetové zdroje:

- [28] SLOVNÍČEK POJMŮ. [cit.2007-05-06]. Webové stránky Gender Studies, o.p.s. [cit. 2007-03-02]. Dostupný z WWW:
<<http://www.feminismus.cz/slovnicek.shtml>>.
- [29] BIERZOVÁ, J. Proč ženy pracují více než muži? *SOCIOweb* [online]. 2006, č.1 [cit.2007-05-06]. Dostupný z WWW:
<<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=231&lst=108>>.
- [30] DUDOVÁ, R. Kdo s kým žije, aneb rodiny a jiné způsoby uspořádání soukromého života v ČR. *SOCIOweb* [online]. 2006, č.12 [cit.2007-05-06]. Dostupný z WWW:
<<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=237&lst=111>>.
- [31] FORMANKOVÁ, L. Rovné příležitosti a diskriminace v rodině. *Právní poradenská stránka* [online]. 2006 [cit.2007-05-01]. Dostupný z WWW:
<<http://www.rovneprilezitosti.cz/poradenstvi.php?article=55&PHPSESSID=5061ae4a4849fc7d7e5fefbb132b015e>>.
- [32] HAŠKOVÁ, H. Pracující matky a genderové role ve výsledcích mezinárodního longitudinálního výzkumu. *Gender, rovné příležitosti, výzkum* [online]. 2005, č.1 [cit.2007-05-10]. Dostupný z WWW:
<<http://www.genderonline.cz/view.php?cisloclanku=2005122202>>.
- [33] MAŘÍKOVÁ, H. Pozice muže v současné (nejen) české rodině. In Webové stránky Gender Studies, o.p.s. [online]. 2004 [cit.2007-03-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.feminismus.cz/fulltext.shtml?x=183903>>.
- [34] NÁRODNÍ ZPRÁVA O RODINĚ (zkrácená verze). *Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR* [online]. 2004. [cit.2007-05-03]. Dostupný z WWW:
<http://www.mpsv.cz/files/clanky/900/zprava_zkr.pdf>.
- [35] PONĚŠICKÝ, J. Generová závist a identita. *PSYCHO&SOM* [online]. 2005, č.6 [cit. 2007 -04-28]. Dostupný z WWW:
<http://www.lirtaps.cz/psychosomatika/psomweb2005_6/ponesicky_605.htm>.

SEZNAM PŘÍLOH

P I	Dotazník pro matku a dceru
P II	Otázky do rozhovorů
P III	Kartičky mužských a ženských činností
P IV	Plné znění rozhovorů – rodina Novákova
P V	Plné znění rozhovorů – rodina Šimkova
P VI	Plné znění rozhovorů – rodina Zlámalova
P VII	Tabulky činností – rodina Novákova
P VIII	Tabulky činností – rodina Šimkova
P IX	Tabulky činností – rodina Zlámalova

7. Přes veškerá pozitiva domácí práce bychom se měly snažit do tohoto procesu co nejvíc zahrnout muže. V opačném případě dětem nikdy nemůžeme předat spravedlivý vzor, když doma nevidí pracovat otce.

- a) souhlasím
- b) nesouhlasím

Důvody :

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

8. Často se mluví o nutnosti pomáhat ženě s domácími pracemi, což je jen další stereotypní pohled. Muž má stejnou zodpovědnost za chod rodiny, tedy i za úklid. „Nepomáhá“, ale podílí se.

- a) souhlasím
- b) nesouhlasím

Důvody :

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

9. O dítě má pečovat především matka. Matka je tou, která dítěti nejlépe rozumí a muž se jí v péči nemůže absolutně vyrovnat, natož aby ji mohl zastoupit.

- a) souhlasím
- b) nesouhlasím

Důvody :

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

10. Sociologické výzkumy dokazují, že na výchově dítěte se mají podílet rodiče oba. Nejlepší je se na rodičovské dovolené vystřídat.

- a) souhlasím
- b) nesouhlasím

Důvody :

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

PŘÍLOHA P II : OTÁZKY DO ROZHOVORŮ

Otázky do rozhovoru s matkou

- 1. Představte si situaci, kdy byste viděli muže, jak veze kočárek s miminkem a nese dvě objemné igelitové tašky směrem k místní školce, ze které vyzvedává staršího potomka a vyráží rychle k domovu, aby stihnul navařit a vyprat prádlo, než přijde jeho žena unavená a hladová z práce. Co si o tom muži myslíte? O jeho životní situaci? A co o jeho ženě?**
- 2. Popište prosím, jak by podle Vás mělo vypadat ideální rozdělení mužských a ženských rolí v rodině, domácnosti. Jak by měla fungovat ideální domácnost?**
- 3. A jak by podle Vás měli muž a žena trávit svůj volný čas. Měli by ho trávit společně, každý sám? Měl by mít každý čas sám pro sebe a pro své zájmy nebo by měli hledat zájmy společné?**
- 4. Na začátku rozhovoru jste popsala ideální fungování domácnosti – platí takové rozdělení rolí u Vás v rodině nebo je to pouze „ideál“?**
- 5. Když se podíváte na svou dceru, myslíte, že je v něčem stejná jako Vy, co se týče vedení domácnosti a rozdělení rolí? Myslíte, že má stejné názory na toto téma jako Vy?**
- 6. Chtěla byste, aby měla Vaše dcera domácnost jako Vy, nebo aby si ji zařídila jinak?**
- 7. Jak vnímáte svůj vliv na dceru- jako pozitivní, negativní? Myslíte, že jste ji hodně ovlivnila svými názory na fungování domácnosti a rolí muže a ženy v rodině?**
- 8. Zkuste teď srovnat domácnost svou a domácnost své matky. Jsou tu nějaké stejné prvky? Jsou ve Vaší rodině rozděleny mužské a ženské role stejně jako tomu bylo ve vaší původní rodině? V čem Vás matka ovlivnila?**
- 9. Platí podle Vás tvrzení : jaká matka, taková dcera?**

Otázky do rozhovoru s dcerou :

1. Představte si situaci, kdy byste viděli muže, jak veze kočárek s miminkem a nese dvě objemné igelitové tašky směrem k místní školce, ze které vyzvedává staršího potomka a vyráží rychle k domovu, aby stihnul navařit a vyprat prádlo, než přijde jeho žena unavená a hladová z práce. Co si o tom muži myslíte? O jeho životní situaci? A co o jeho ženě?
2. Popiš prosím, jak by podle tebe mělo vypadat ideální rozdělení mužských a ženských rolí v rodině, domácnosti. Jak by měla fungovat ideální domácnost?
3. A jak by podle tebe měli muž a žena trávit svůj volný čas. Měli by ho trávit společně, každý sám? Měl by mít každý čas sám pro sebe a pro své zájmy nebo by měli hledat zájmy společné?
4. Na začátku rozhovoru jsi popsala ideální fungování domácnosti – platí tohle rozdělení rolí u tebe v rodině nebo je to pouze „ideál“? Vycházela jsi z toho, jak to funguje doma nebo je to tvoje představa o tom, jak by to mělo fungovat v tvé vlastní domácnosti?
5. Když se podíváš na sebe a svou matku, myslíš si, že jsi v něčem stejná jako ona, co se týče vedení domácnosti a rozdělení mužských a ženských rolí? Myslíš, že máte stejné názory na toto téma?
6. Až budeš mít svou vlastní domácnost, chtěla bys, aby fungovala stejně jako teď funguje domácnost tvých rodičů? Nebo bys něco udělala jinak? A co?
7. Jak vnímáš vliv tvé matky na tvé postoje k rolím muže a ženy v rodině? Myslíš, že tě ovlivnila pozitivně, negativně? Cítíš, že tě ovlivnila hodně nebo málo?
8. Zkus se teď zamyslet nad svou rodinou a rodinou tvých prarodičů. Myslíš si, že tvoje matka a babička jsou ve svých rolích v rodině v něčem stejné? A v čem? V čem jsou naopak jiné?
9. Platí podle tebe tvrzení : jaká matka, taková dcera?

Otázky do rozhovoru pro otce :

- 1. Představte si situaci, kdy byste viděli muže, jak veze kočárek s miminkem a nese dvě objemné igelitové tašky směrem k místní školce, ze které vyzvedává staršího potomka a vyráží rychle k domovu, aby stihnul navařit a vyprat prádlo, než přijde jeho žena unavená a hladová z práce. Co si o tom muži myslíte? O jeho životní situaci? A co o jeho ženě?**
- 2. Popište prosím, jak by podle Vás mělo vypadat ideální rozdělení mužských a ženských rolí v rodině, domácnosti. Jak by měla fungovat ideální domácnost?**
- 3. A jak by podle Vás měli muž a žena trávit svůj volný čas. Měli by ho trávit společně, každý sám? Měl by mít každý čas sám pro sebe a pro své zájmy nebo by měli hledat zájmy společné?**
- 4. Jste spokojen s tím, jak funguje Vaše domácnost, jak jsou rozdělené mužské a ženské role v rodině? Chtěl byste ve své rodině něco změnit, co se týče fungování domácnosti?**
- 5. Myslíte si, že Vaše dcera si zařídí svou domácnost přesně tak, jak funguje rozdělení rolí teď u Vás doma? A chtěl byste, aby si ji zařídila podle vašeho vzoru?**
- 6. Jak dalece ji podle Vás v tomto směru ovlivnila její matka? Vidíte už teď, co se týče rolí v domácnosti, nějakou podobnost mezi nimi? A v čem?**
- 7. Když srovnáte svou ženu a svou tchýni – jsou jejich role v rodině podobné? A je nějaká podobnost mezi uspořádáním domácnosti Vaší a domácnosti rodičů Vaší manželky?**
- 8. Platí podle Vás tvrzení : jaká matka, taková dcera?**

Otázky do rozhovoru pro partnera dívky :

- 1. Představte si situaci, kdy byste viděli muže, jak veze kočárek s miminkem a nese dvě objemné igelitové tašky směrem k místní školce, ze které vyzvedává staršího potomka a vyráží rychle k domovu, aby stihnul navařit a vyprat prádlo, než přijde jeho žena unavená a hladová z práce. Co si o tom muži myslíte? O jeho životní situaci? A co o jeho ženě?**
- 2. Popiš prosím, jak by podle tebe mělo vypadat ideální rozdělení mužských a ženských rolí v rodině, domácnosti. Jak by měla fungovat ideální domácnost?**
- 3. A jak by podle tebe měli muž a žena trávit svůj volný čas. Měli by ho trávit společně, každý sám? Měl by mít každý čas sám pro sebe a pro své zájmy nebo by měli hledat zájmy společné?**
- 4. Jsi spokojen s tím, jak funguje domácnost rodičů tvojí partnerky, jak jsou rozdělené mužské a ženské role v rodině? Co se ti na tom líbí a co nelíbí?**
- 5. Chtěl bys, aby tvoje budoucí domácnost fungovala také tak? V čem ano a v čem ne?**
- 6. Myslíš si, že tvá partnerka zařídí vaši domácnost přesně tak, jak funguje teď u ní doma? Myslíš si, že ve vaší budoucí rodině budete mít stejně rozdělené ženské a mužské role jako je to v rodině tvé partnerky?**
- 7. Jak dalece ji podle tebe v tomto směru ovlivnila její matka? Vidíš už teď, co se týče rolí v domácnosti, nějakou podobnost mezi nimi? A v čem?**
- 8. Platí podle tebe tvrzení : jaká matka, taková dcera?**

PŘÍLOHA P III : KARTIČKY ČINNOSTÍ

Respondenti měli za úkol roztrdit následující činnosti na mužské, ženské a společné pro muže i ženy.

Činnosti :

- příprava denních jídel
- vysávání
- utírání prachu
- mytí nádobí
- nakupování
- praní
- žehlení
- starost o děti (např.příprava do školy)
- šití
- drobné opravy v domácnosti
- vedení rozpočtu domácnosti
- finanční zajištění rodiny
- péče o auto (popř. rozhodování o koupi vozu- značce)
- péče o starší členy rodiny- prarodiče (např. doprovod k lékaři)
- péče o zahradu

PŘÍLOHA P IV : PLNÉ ZNĚNÍ ROZHORŮ – RODINA NOVÁKOVA

A. Plné znění rozhovorů s dcerou a matkou

- 1. Představte si situaci, kdy byste viděli muže, jak veze kočárek s miminkem a nese dvě objemné igelitové tašky směrem k místní školce, ze které vyzvedává staršího potomka a vyráží rychle k domovu, aby stihnul navařit a vyprat prádlo, než přijde jeho žena unavená a hladová z práce. Co si o tom muži myslíte? O jeho životní situaci? A co o jeho ženě?**

Dcera: „No...tak, takového muže bych si vážila. Myslela bych si, že se stará o svou rodinu, má rád své děti a ženu a chce se o ně postarat. V naší zemi ale na takovéto situace nejsme zvyklí, takže někteří by to mohli brát- myslím u muže- jako slabost, ale to tak rozhodně není. O ženě bych si myslela, že je velmi zaměstnaná a pokud by to byla každodenní situace, tak bych řekla, že by měla svému muži více pomáhat. Podle mě nezáleží totiž na tom, zda je na rodičovské dovolené žena nebo muž, ale spíše na tom, aby se zapojoval i ten druhý partner- partnerka.“

Matka : „Určitě bych si o tomto muži myslela, že jeho manželka dělá kariéru a on se stará o rodinu a děti. Ona je v práci a vydělává peníze a on je doma a zajišťuje chod domácnosti.... A za to bych ho obdivovala.“

- 2. Popište prosím, jak by podle Vás/tebe mělo vypadat ideální rozdělení mužských a ženských rolí v rodině, domácnosti. Jak by měla fungovat ideální domácnost?**

Dcera : „Ideální? Ideální domácnost neexistuje, ale je možné se jí přiblížit. Ideálně by měla fungovat tak, že každý člen rodiny dělá to, co mu nejvíce jde a co ho baví, ale samozřejmě také to, co je třeba. Role bych nedělila na mužské a ženské – samozřejmě, že pro určité činnosti jsou muži fyzicky disponovaní lépe, stejně tak ženy jsou zdatnější v jiných oblastech. Záleží tedy na domluvě a oba partneři by se měli podílet na domácnosti podobnou mírou - ta je velmi individuální – nemusí to být úplně stejně, ale nemělo by to být taky moc nerovnoměrně.“

Matka : „Podle mého názoru se to nedá popsat. Nic není ideální, ani ideální rozdělení rolí v rodině.“

- 3. A jak by podle Vás/tebe měli muž a žena trávit svůj volný čas. Měli by ho trávit společně, každý sám? Měl by mít každý čas sám pro sebe a pro své zájmy nebo by měli hledat zájmy společné?**

Dcera : „No, myslím, že každý člověk – ať muž nebo žena – by měl mít své vlastní zájmy, kterých by se neměl vzdávat a které může vykonávat i bez partnera. Společný čas s partnerem může člověk trávit samostatnými aktivitami- například každý si zvlášť čte, ale také by partneři měli mít i společné zájmy, které budou vykonávat společně a které zpříjemní jejich společný volný čas, budou je bavit a upevní jejich partnerství.“

Matka : „Myslím, že by mělo platit společně i samostatně. Oba partneři by měli mít své koníčky a zachovat si je po celou dobu manželství, ale měli by mít i společné koníčky, aby mohli trávit volný čas spolu.“

4. Na začátku rozhovoru jste/jsi popsala ideální fungování domácnosti – platí tohle rozdělení rolí u Vás/tebe v rodině nebo je to pouze „ideál“? Vycházela jste/jsi z toho, jak to funguje doma nebo je to Vaše/tvoje představa o tom, jak by to mělo fungovat ve Vaší/v tvé vlastní domácnosti?

Dcera: „To, co jsem popsala...Ideální domácnost je moje představa a ráda bych, aby tak moje domácnost jednou vypadala. Domácnost mých rodičů funguje jinak – hlavní starost o chod domácnosti připadá na matku, otec rodinu zabezpečuje finančně a stará se o zahradu.“

Matka: „Samozřejmě ideální by bylo rozdělení rolí půl na půl – něco muž, něco žena. U nás ale ideální domácnost není – vše je na mě.“

5. Když se podíváš na sebe a svou matku, myslíš si, že jsi v něčem stejná jako ona, co se týče vedení domácnosti a rozdělení mužských a ženských rolí? Myslíš, že máte stejné názory na toto téma?

Otázka pro matku : Když se podíváte na svou dceru, myslíte, že je v něčem stejná jako Vy, co se týče vedení domácnosti a rozdělení rolí? Myslíte, že má stejné názory na toto téma jako Vy?

Dcera : „Určitě máme některé vlastnosti podobné, ale existuje i řada vlastností, resp. postojů, které máme jiné. Pokud se týče vedení domácnosti, tak jsme asi podobné v uklízení – obě máme rády čistotu, řád a pořádek. Ohledně ženských a mužských rolí – obě chápeme rodinu jako základ a to, že pro matku by měly být nejdůležitější děti.“

„A moje matka by si určitě přála, aby se otec daleko víc zapojoval do chodu domácnosti a nevěnoval všechn svuj volný čas svým koníčkům. Na jednu stranu ví, že muži a ženy jsou jiní, na druhou stranu to podle mě vnitřně nechápe. V tomto směru jsem jiná, myslím si, že k tomu přispělo taky to, že jsem byla vychovávána společně s bratrem -ale moje matka vyrůstala se sestrami, takže já více chápu mužské myšlení.“

Matka : „, Já a dcera? Ano, myslím si, že je stejná – obě si myslíme, že se muži mají podílet na chodu domácnosti. Ale dcera je více realističtější a vyžaduje to. Já už jsem se smířila s tím, že ideální domácnost nemám a nebudu mít.“

6. Až budeš mít svou vlastní domácnost, chtěla bys, aby fungovala stejně jako teď funguje domácnost tvých rodičů? Nebo bys něco udělala jinak? A co?

Otázka pro matku : Chtěla byste, aby měla Vaše dcera domácnost jako Vy, nebo aby si ji zařídila jinak?

Dcera : „, Moje vlastní domácnost bude v jedné věci určitě stejná – chtěla bych, aby fungovala na principu lásky a abych vytvořila příjemný domov. V dalších věcech bych ale chtěla, abychom se s partnerem podíleli na chodu domácnosti společně, společně se starali o děti a měli vlastní i společné koníčky a přátele.“

Matka : „, Přála bych si, aby si dcera zařídila domácnost jinak. Především, aby do domácích prací byl zapojen i její partner. Aby nebyla otrokem své domácnosti.“

7. Jak vnímáš vliv tvé matky na tvé postoje k rolím muže a ženy v rodině? Myslíš, že tě ovlivnila pozitivně, negativně? Cítíš, že tě ovlivnila hodně nebo málo?

Otázka pro matku : Jak vnímáte svůj vliv na dceru- jako pozitivní, negativní? Myslíte, že jste ji hodně ovlivnila svými názory na fungování domácnosti a roli muže a ženy v rodině?

Dcera : „ Tak...moje matka mě určitě ovlivnila pozitivně, ale spíše v tom smyslu, že mi umožnila vytvořit si vlastní názor. Vyznáváme podobné kvality a vlastnosti u mužů, názor na soudržnost rodiny a i to, že se oba partneři mají starat o domácnost. Některé věci jsem přejala, ale řadu názorů a postojů máme odlišné.“

Matka : „Myslím si, že můj vliv na dceru je hodně pozitivní. Určitě jsem ji svými názory ovlivnila, ale ne tak, aby neměla svůj vlastní názor. Jsem ráda, že je sama sebou.“

8. Zkus se teď zamyslet nad svou rodinou a rodinou tvých prarodičů. Myslíš si, že tvoje matka a babička jsou ve svých rolích v rodině v něčem stejné? A v čem? V čem jsou naopak jiné?

Otázka pro matku : Zkuste teď srovnat domácnost svou a domácnost své matky. Jsou tu nějaké stejné prvky? Jsou ve Vaší rodině rozděleny mužské a ženské role stejně jako tomu bylo ve vaší původní rodině? V čem Vás matka ovlivnila?

Dcera : „Domácnost mojí matky a babičky jsou podobné – ženy se staraly o domácnost a muži rozvíjeli kariéru a práci. Týkalo se to nejen vedení domácnosti, trávení volného času, ale také rodinných rolí. Myslím si, že moje máma by si pro mě přála rovnoměrnější rozdělení rodinných rolí, a abychom se s partnerem o chod domácnosti a péči o děti více dělili než ona a babička. Také by si přála, abych uměla trávit čas svými koníčky.“

Matka : „Když srovnám svoji a matčinu domácnost, musím uznat, že jsou stejné. K stejným prvkům patří – denně teplá strava, také to, že dělám jako žena vše sama a muže omlouvám. Rozdělení mužských a ženských rolí je stejné jako v mé původní rodině. Matka mě ovlivnila v tom, že jsem převzala stejnou roli ženy v rodině jakou měla ona.“

9. Platí podle tebe/podle Vás tvrzení : „jaká matka, taková dcera“ ?

Dcera : „Částečně platí, částečně ne – záleží, jestli jenom matka vštěpuje dceři svoje myšlenky a postoje nebo nechá prostor pro vytvoření vlastního názoru a není moc dominantní. Samozřejmě, že dcera je také ovlivňována svým otcem a vzájemným rodinným vztahem. V mém případě mám určitě některé vlastnosti své matky, ale mám i vlastnosti svého otce a spíše bych řekla, že jsem názorově nezávislá.“

Matka : „Nemohu říci, že toto tvrzení platí. V životě záleží hodně na výchově, ale také na povaze. Důležitá je podle mě povaha dcery.“

B. Plné znění rozhovorů s otcem a partnerem dívky

- 1. Představte si situaci, kdy byste viděli muže, jak veze kočárek s miminkem a nese dvě objemné igelitové tašky směrem k místní školce, ze které vyzvedává staršího potomka a vyráží rychle k domovu, aby stihnul navařit a vyprat prádlo, než přijde jeho žena unavená a hladová z práce. Co si o tom muži myslíte? O jeho životní situaci? A co o jeho ženě?**

Otec: „Tak vzhledem k tomu, že na mateřskou dovolenou mohou nastoupit i muži, tak první co mě napadá je, že tento muž je na mateřské dovolené. Myslím si, že to je i praktické. Pokud má žena lepší zaměstnání a oba partneři se dohodnou, že si role prohodí a oběma to vyhovuje, je to dobré řešení. O ženě bych se domníval jen to, že má dobré postavení v práci.“

Partner: „Muž asi plní funkci otce na mateřské. Žena je v tomto případě asi víc schopna zabezpečit rodinu po finanční stránce, a proto je to ona, která chodí do práce. Zabezpečit dostatek financí zejména v období, kdy má rodina malé děti není lehké, a rodina se musí přizpůsobit okolnostem, takže za určitých okolností je na mateřské muž. V současné době je to ale spíš výjimka.“

- 2. Popište prosím, jak by podle Vás/tebe mělo vypadat ideální rozdělení mužských a ženských rolí v rodině, domácnosti. Jak by měla fungovat ideální domácnost?**

Otec: „V tomto směru jsem spíše konzervativním zastáncem teorie, že muž je především živitel rodiny. Proto trávím v práci mnohem více času na úkor rodiny. Význam to má podle mě v tom, kde se výdělky partnerů hodně liší. Pokud by mnohem víc vydělávala žena, měl by jí muž nechat více času na práci a sám se více věnovat domácnosti. Ideální rozdělení by mělo být takové, aby si i při každodenní starosti o běžný chod domácnosti každý našel čas na své koníčky. Je dobré, aby se na tom partneři dohodli co nejdříve a vzájemně se doplňovali. Není dobré, když 10 nebo 20 let dělá každý, že mu to tak vyhovuje, a pak si začnou vyčítat, že jim jejich partner nepomáhal a že všechno mělo být jinak. Je dobré, když se určitá nespokojenost s rolí v rodině řeší hned a neodkládá se.“

Partner: „Myslím si, že jsme v současnosti postaveni před systém, proti kterému se nedá efektivně bránit. Tím systémem myslím to, že žena v rodině bývá ve velmi velkém počtu případů mladší než její partner a tím se většinou do pracovního procesu zapojuje s určitým zpožděním oproti partnerovi, který je pak schopen díky větším zkušenostem zajistit pro rodinu lepší příjem v období, kdy jeden z dvojice musí na mateřskou dovolenou. Zároveň taky působí fakt, že muž za ženu není nikdy schopen dítě porodit, co se v pracovním procesu pro ženu stává velkou nevýhodou. Na základě tohoto faktu dochází už od začátku k rozdělení rolí v rodině, aniž bysme s tím mohli něco dělat.“

„Toto rozdělení rolí se může změnit jenom když klesnou nároky na péči o dítě - fyzické nebo finanční. V této době už ale jsou většinou role v domácnosti tak zažitě, že se vlastně nemění. Ale uvidíme co přinese život.“

„Rozdělení rolí v rodině bych popsal asi takto – žena je především matka a pečovatelka, má pro to ve většině případů daleko lepší vlohy než muž, protože je žena víc v kontaktu s dětmi, víc o ně pečuje a věnuje se jim a líp je zná, protože je od začátku s dětmi doma, víc se stará o domácnost a stará se o muže.“

Muž zajišťuje pro rodinu - s dítětem – je zdroj obživy, zajišťuje v rodině těžší práce, které jsou většinou technického typu, a pomáhá v domácnosti a stará se o ženu.“

3. A jak by podle Vás/tebe měli muž a žena trávit svůj volný čas. Měli by ho trávit společně, každý sám? Měl by mít každý čas sám pro sebe a pro své zájmy nebo by měli hledat zájmy společné?

Otec : „Určitě je dobré, aby část svého volného času trávili společně – vytvoří si společné zájmy, a část volného času trávili každý zvlášť. Podle mě jen těžko budou mít oba partneři všechny zájmy společné, shodné koníčky.“

Partner: „Myslím, že každému vyhovuje něco jiného. Mně osobně vyhovují jak zájmy společné, tak vlastní. Každá rodina by měla najít určitý poměr mezi společnými a vlastními zájmy, protože každý by měl mít i čas na vlastní zájmy. Nevyhovuje mi ani jeden z extrémů, takže opravdu nějaký kompromis mezi oběma.“

4. Jste spokojen s tím, jak funguje Vaše domácnost, jak jsou rozdělené mužské a ženské role v rodině? Chtěl byste ve své rodině něco změnit, co se týče fungování domácnosti?

Otázka pro partnera: **Jsi spokojen s tím, jak funguje domácnost rodičů tvojí partnerky, jak jsou rozdělené mužské a ženské role v rodině? Co se ti na tom líbí a co nelíbí?**

Otec: „Musím říct, že s fungováním domácnosti jsem víc spokojen než moje manželka. Manželka totiž vždycky dělala vše pro to, aby bylo doma uklizené, navažené, děti i manžel spokojení a na sebe si neuměla udělat čas. Všímám si, že to neumí ani teď. Když jsou děti spíše mimo domov. Přál bych si, aby se změnila jedna věc – aby dokázala více myslet na sebe.“

Partner: „Já si myslím, že každý je hlavně ovlivněný tím, v jakém prostředí vyrůstal. Protože to moje je odlišné od prostředí partnerky, jde najít body, které se mi například ne zcela zamlouvají...musím ale říct, že takové nacházím i u mých rodičů.“

„Jedná se třeba až o přehnanou péči o děti, která mi z mužského pohledu přijde někdy až nepříjemná. Dál pak až sobecká preference vlastních zájmů ze strany otce, který má spoustu vlastních zájmů, ale matka skoro žádné. Z tohoto pohledu je podle mě vztah ne příliš vyvážený. Protože jsou rodiče spolu už víc jak dvacet let, jsou role v rodině jasně dané.“

Zároveň mi hodně vadí taková uzavřenost rodiny, která se soustředí hlavně na sebe bez nějaké větší interakce, komunikace s okolím.

Co se pozitivních stránek týká, jedná se o slušnost, ochotu a lásku, která v dnešní době není už tak samozřejmá. Zároveň oceňuji, že dokázali vychovat takovou dceru, která se v mnohém liší.“

5. Myslíte si, že Vaše dcera si zařídí svou domácnost přesně tak, jak funguje rozdělení rolí teď u Vás doma? A chtěl byste, aby si ji zařídila podle vašeho vzoru?

Otázka pro partnera: **Myslíš si, že tvá partnerka zařídí vaši domácnost přesně tak, jak funguje teď u ní doma? Myslíš si, že ve vaší budoucí rodině budete mít stejně rozdělené ženské a mužské role jako je to v rodině tvé partnerky?**

Otec : „Tak myslím, že jednotlivé generace se názorově většinou dost liší a myslím si, že je to dobře. Starší jsou přece jen více konzervativní než mladí. Mladí kolem sebe vidí nové možnosti a příležitosti, a proto si podle toho zařídí také svou domácnost. Má dcera by si podle mě měla zařídit svou domácnost podle sebe, z té naší rodiny by si měla přenést do své domácnosti to, o čem si ona myslí, že je dobré.“

Partner : „Ne. Myslím si, že moje partnerka má na svět odlišný pohled než její matka, i přesto, že některé vlastnosti mají společné. Zároveň tím, jak jsme každý jiný, tak předpokládám, že vznikne nějaký mix mezi

tím v čem jsem vyrůstal já a v čem ona. Díky jinému myšlení a pohledu na věc než naši rodiče se budeme schopni zbavit, oprostít od určitých věcí. Co je důležité - Za některými si ale budeme oba stát.“

6. Jak dalece ji podle Vás/tebe v tomto směru ovlivnila její matka? Vidíte už teď, co se týče rolí v domácnosti, nějakou podobnost mezi nimi? A v čem?

Otec: „Mezi manželkou a dcerou jsou významné rozdíly. Manželka je klasická maminka, která uklidí, opere, navaří, pofouká, potěší. Dcera je více zaměřená na budoucí kariéru a předpokládám, že se budou s partnerem více doplňovat v domácích pracích. Ale až čas a zaměstnání obou partnerům ukáže, jestli tomu bude tak i v budoucnu. Podle mě ji ale určitě manželka dala úžasný příklad starosti o rodinu a to, že se na ni může vždy spolehnout, se vším se jí svěžit, ať se stane cokoliv.“

Partner: „Určitě jsou tu návyky, ve kterých byla partnerka ovlivněna matkou, nebo celou rodinou. U některých doufám, že jí zůstanou, u některých zase naopak, že časem odezní. Na druhou stranu v některých názorech a v chování je zase partnerka naprosto odlišná od matky, že se tomu až nechce věřit.“

7. Platí podle Vás/podle tebe tvrzení : „ jaká matka, taková dcera“?

Otec: „U nás toto tvrzení neplatí. Určitě má dcera něco od matky – takový ten dobrý základ, ale jinak je povahově a názorově zcela odlišná.“

Partner: „Ano i ne!, protože vždy záleží na konkrétní situaci. A v té naší je to tak, že v některých věcech je partnerka matce hodně blízká, v některých méně a v některých vůbec, respektive je přesně opačná. Společné rysy se ale najdou nějaké vždy.“

8. Otázka pouze pro otce: Když srovnáte svou ženu a svou tchýni – jsou jejich role v rodině podobné? A je nějaká podobnost mezi uspořádáním domácnosti Vaší a domácnosti rodičů Vaší manželky?

Otec : „Tak to ano. Role manželky a tchýně jsou si velmi podobné. Všechno dobré od babičky převzala – raději říkám babička, protože označení tchýně, které se používá spíše v hanlivém slova smyslu, se k ní nehodí. Podobnost v obou rodinách tedy určitě je – i v rodině „tchýně“ se žena více starala o domácnost a muž především o přísun finančních prostředků.“

9. Otázka pouze pro partnera dívky : Chtěl bys, aby tvoje budoucí domácnost fungovala také tak - jako domácnost rodičů partnerky? V čem ano a v čem ne?

Partner: „Ne nechtěl. Jak jsem už řekl, zájmy mají být jak společné, tak i vlastní, a to v určité míře – ale oba extrémně nejsou vhodné, což je podle mě právě případ této rodiny.“

PŘÍLOHA P V : PLNÉ ZNĚNÍ ROZHovorŮ – RODINA ŠIMKOVA

A. Plné znění rozhovorů s dcerou a matkou

- 1. Představte si situaci, kdy byste viděli muže, jak veze kočárek s miminkem a nese dvě objemné igelitové tašky směrem k místní školce, ze které vyzvedává staršího potomka a vyráží rychle k domovu, aby stihnul navařit a vyprat prádlo, než přijde jeho žena unavená a hladová z práce. Co si o tom muži myslíte? O jeho životní situaci? A co o jeho ženě?**

Dcera: „Tak napadlo by mě, že mu žena buď zemřela nebo je nemocná. Nebo se muž stará o domácnost a děti a matka živí rodinu a je v práci.“

Matka : „Napadají mě dvě možnosti. Buď tohoto muže jeho žena využívá – ochočila si ho, nebo je to naopak a muž to dělá protože ho to baví, ne kvůli ženě.“

- 2. Popište prosím, jak by podle Vás/tebe mělo vypadat ideální rozdělení mužských a ženských rolí v rodině, domácnosti. Jak by měla fungovat ideální domácnost?**

Dcera : „Nejdeálnější rozdělení rolí by bylo rovnocenné. Tedy půl na půl. Něco dělá žena a něco muž. Myslím si ale, že o tom se nám ženám může jen zdát. Rozdělení rolí by tedy mělo být asi takové – k ženským činnostem patří praní, žehlení, šití, úklid domácnosti. Muž by se měl starat o finanční zajištění rodiny a nějaké opravy v domácnosti a technické věci. Je to ale podle mě dáno především tím, že muži nejsou vedeni k tomu, aby dělali jiné činnosti než opravy a zajištění financí.“

Matka : „Podle mého názoru by bylo samozřejmě nejlepší spravedlivé rozdělení činností, které se týkají domácnosti, mezi muže a ženu. Oba by měli zvládat všechny činnosti, které s domácností souvisí. Existuje ale typické dělení činností na mužské a ženské, podle kterého by se žena měla starat spíše o úklid domácnosti a muž o opravy a finance.“

- 3. A jak by podle Vás měli muž a žena trávit svůj volný čas. Měli by ho trávit společně, každý sám? Měl by mít každý čas sám pro sebe a pro své zájmy nebo by měli hledat zájmy společné?**

Dcera : „No, tak určitě by měl každý mít čas sám pro sebe, každý by měl mít své kamarády a zájmy. Ale partneři by měli mít i něco společného. Ideální by bylo trávit nějaký čas každý zvlášť, ale také společně. Teda mít společné známé a společné aktivity.“

Matka : „,Tak záliby, zájmy, potřeby, které byly součástí jejich dřívějšího života, by měly být akceptovány navzájem oběma partnery. V průběhu jejich vztahu by mělo být přihlédnuto také na nově vzniklé situace v rodině – například na praktický chod domácnosti a věci, které je nutné udělat. Myslím si, že partnerský život vyžaduje stejný nebo podobný životní styl a neměla by chybět chuť hledat činnosti, které budou vyhovovat oběma. Protože takové činnosti budou oba partneři obohacovat, důležité je mít společné zážitky a společné přátele. Zájmům, kterým se každý partner věnoval dříve, by se měl věnovat i nadále, k těmto činnostem by oba partneři měli přidat i zájmy a přátele společné.“

4. Na začátku rozhovoru jste/jsi popsala ideální fungování domácnosti – platí tohle rozdělení rolí u Vás/tebe v rodině nebo je to pouze „ideál“? Vycházela jste/jsi z toho, jak to funguje doma nebo je to Vaše/tvoje představa o tom, jak by to mělo fungovat ve Vaší/v tvé vlastní domácnosti?

Dcera: „Tak ideální rozdělení, jak jsem řekla – půl na půl, je jen mým ideálem. U nás v rodině to tak nefunguje. Žena se stará o chod domácnosti, muž o finance a tím to pro něj končí. Otec jako živitel se stará se o finanční stránku a tím pádem nedělá doma v uvozovkách téměř nic. Maximálně zvládne nákupy a technické opravy v bytě.“

Matka: „V naší rodině funguje rozdělení rolí takové, že muž je v roli živitele rodiny. Já sice také pracuju, ale muž přináší do rodiny více financí. Jeho role je tedy spojená jen s tím, že zajišťuje finance, tím plní své závazky vůči rodině. Na mě pak zůstávají všechny činnosti spojené s chodem domácnosti. Ideálem je, aby se oba podíleli na domácnosti, bohužel to tak neplatí.“

5. Když se podíváš na sebe a svou matku, myslíš si, že jsi v něčem stejná jako ona, co se týče vedení domácnosti a rozdělení mužských a ženských rolí? Myslíš, že máte stejné názory na toto téma?

Otázka pro matku : Když se podíváte na svou dceru, myslíte, že je v něčem stejná jako Vy, co se týče vedení domácnosti a rozdělení rolí? Myslíte, že má stejné názory na toto téma jako Vy?

Dcera : „Jsem si jistá tím, že jsme s matkou stejné. Myslím si, že naše názory jsou hodně podobné“

Matka : „Myslím si, že máme s dcerou podobné názory. Především obě vidíme, že rozdělení rolí u nás v rodině není rovnocenné.“

6. Až budeš mít svou vlastní domácnost, chtěla bys, aby fungovala stejně jako teď funguje domácnost tvých rodičů? Nebo bys něco udělala jinak? A co?

Otázka pro matku : Chtěla byste, aby měla Vaše dcera domácnost jako Vy, nebo aby si ji zařídila jinak?

Dcera : „Chtěla bych, aby moje domácnost fungovala podobně jako domácnost mé matky jen v určitých bodech. Líbí se mi především rozdělení volného času u mých rodičů. Mají čas každý na své zájmy a koníčky, ale mají také společné aktivity a přátele. Nelíbí se mi ale to, že většina domácích prací je na matce, chtěla bych, aby se do nic více zapojoval otec. To bych ve své budoucí domácnosti ráda změnila. Nejsem si ale jistá, jestli se mi to podaří.“

Matka : „Chtěla bych, aby si dcera zařídila domácnost jinak v tom, aby se na ní více podílel její muž. Chtěla bych, aby veškerý úklid, vaření nebylo na ní. Co bych chtěla, aby zůstalo stejné, je podíl obou rodičů na výchově dětí. I když bude dcera s dítětem na mateřské dovolené- ideální by sice bylo, kdyby se na dovolené vystřídal se svým partnerem – chtěla bych, aby se oba partneři starali o volný čas dětí, aby se oba zapojovali do života dětí tak, jako tomu bylo u nás. “

- 7. Jak vnímáš vliv tvé matky na tvé postoje k rolím muže a ženy v rodině? Myslíš, že tě ovlivnila pozitivně, negativně? Cítíš, že tě ovlivnila hodně nebo málo?**

Otázka pro matku : Jak vnímáte svůj vliv na dceru- jako pozitivní, negativní? Myslíte, že jste ji hodně ovlivnila svými názory na fungování domácnosti a roli muže a ženy v rodině?

Dcera : „, Určitě mě ovlivnila v tom , že žena by neměla vykonávat všechny domácí práce. Je ale jen názor, protože ve skutečnosti to tak u nás nefunguje. “

Matka : „, Myslím si, že jsem ji pozitivně ovlivnila v přístupu k výchově – jak jsem už řekla, na volném čase a výchově dětí by se měli podílet oba partneři. Doufám, že jsem jí také pozitivně ovlivnila v tom, že by veškeré práce v domácnosti neměla dělat žena. A že si podle toho zařídí svou domácnost. “

- 8. Zkus se teď zamyslet nad svou rodinou a rodinou tvých prarodičů. Myslíš si, že tvoje matka a babička jsou ve svých rolích v rodině v něčem stejné? A v čem? V čem jsou naopak jiné?**

Otázka pro matku : **Zkuste teď srovnat domácnost svou a domácnost své matky. Jsou tu nějaké stejné prvky? Jsou ve Vaší rodině rozděleny mužské a ženské role stejně jako tomu bylo ve vaší původní rodině? V čem Vás matka ovlivnila?**

Dcera : „,Moje babička zastávala snad všechny role v rodině – jak typicky ženské, tak i mužské. Takže uklidila, uvařila, ale zvládla i opravy v domě, technické věci. V tom jsou podle mě s mamkou stejné. Moje matka taky zvládne tyto činnosti.“

Matka : „, Musím říct, že moje matka dělala v domácnosti všechny práce. Myslím si, že jsem stejná v tom, že také zvládnu i činnosti, které jsou spíše mužské – třeba opravy. V naší domácnosti tyto činnosti ale dobrovolně nedělám a nechávám je na muži.“

- 9. Platí podle tebe/podle Vás tvrzení : „jaká matka, taková dcera“ ?**

Dcera : „, Tak to nedokážu jednoznačně říct. Myslím si, že matka má na dceru velký vliv. Především v tom, jak se chová v rodině, jaký vzor v ní dcera vidí. Určitě mají některé vlastnosti, názory podobné, ale svůj význam má podle mě i další život dcery, který prožije mimo svoji původní rodinu. Matka může dceři předat své zkušenosti, ale záleží na ní samotné, jak je využije.“

Matka : „,V něčem platí a v něčem neplatí. Když se podívám na sebe a svou matku vidím určitou podobnost. Čím je člověk starší, tím více vidí podobné rysy, chování, které viděl i u své matky. A jsou to často i věci, o kterých si říkal – taková já nikdy nebudu. Myslím si, že matka dceru vždy ovlivní, ale v jaké míře, to je podle mě hodně individuální.“

B. Plné znění rozhovorů s otcem a partnerem dívky

- 1. Představte si situaci, kdy byste viděli muže, jak veze kočárek s miminkem a nese dvě objemné igelitové tašky směrem k místní školce, ze které vyzvedává staršího potomka a vyráží rychle k domovu, aby stihnul navařit a vyprat prádlo, než přijde jeho žena unavená a hladová z práce. Co si o tom muži myslíte? O jeho životní situaci? A co o jeho ženě?**

Otec: „Řekl bych si, že muž se jednoduše stará o děti. Pomáhá své ženě, která je v práci. Nepřijde mi na tom nic zvláštního, také jsem vyzvedával své děti ve školce.“

Partner: „Myslím si, že muž je v těžké životní situaci a trochu ho lituji. A jeho žena? Buď má hodně práce a je zaneprázdněna nebo je v takové situaci, že jí manžel poslouchá na slovo a ona toho využívá.“

- 2. Popište prosím, jak by podle Vás/tebe mělo vypadat ideální rozdělení mužských a ženských rolí v rodině, domácnosti. Jak by měla fungovat ideální domácnost?**

Otec: „Tak ideální by bylo pochopitelně to, kdyby se oba partneři podíleli na všem podle svých schopností a možností. Důležité je, aby si oba pomáhali a vycházeli vstříc. Je jasné, že žena bude asi lépe vařit než muž, takže se bude starat hlavně o jídlo, muž naopak lépe zvládne opravy v domácnosti, takže tomu by se měl věnovat on. Na výchově dětí by se ale měli podílet oba společně.“

Partner: „Tak muž by se měl postarat hlavně o technické záležitosti, opravy v domácnosti, atd. Žena by se měla starat hlavně o děti. Oba by měli zajišťovat finance pro rodinu.“

- 3. A jak by podle Vás/tebe měli muž a žena trávit svůj volný čas. Měli by ho trávit společně, každý sám? Měl by mít každý čas sám pro sebe a pro své zájmy nebo by měli hledat zájmy společné?**

Otec: „Volný čas by měli oba trávit podle toho, jak jim to nejlépe vyhovuje. Určitě by ale každý měl mít své vlastní zájmy, důležité jsou i zájmy společné. To, jestli v dané chvíli budou trávit volný čas společně nebo každý zvlášť záleží na situaci a náladě partnerů.“

Partner: „Tak asi napůl. Měli by si oba vytvořit zájmy společné, ale každý by měl mít i čas jen pro sebe. Myslím si, že je důležité, aby každý – muž i žena- měli možnost trávit volný čas se svými kamarády, jít třeba na pivo, fotbal a tak. Určitě by se neměli věnovat jen společným činnostem a trávit spolu veškerý čas.“

- 4. Jste spokojen s tím, jak funguje Vaše domácnost, jak jsou rozdělené mužské a ženské role v rodině? Chtěl byste ve své rodině něco změnit, co se týče fungování domácnosti?**

Otázka pro partnera: **Jsi spokojen s tím, jak funguje domácnost rodičů tvjí partnerky, jak jsou rozdělené mužské a ženské role v rodině? Co se ti na tom líbí a co nelíbí?**

Otec: „Já jsem spokojen s tím, jak funguje naše domácnost. Nic bych neměnil.“

Partner: „Jsem spokojen. Nemám nic, co bych mohl této rodině vytknout.“

5. Myslíte si, že Vaše dcera si zařídí svou domácnost přesně tak, jak funguje rozdělení rolí teď u Vás doma? A chtěl byste, aby si ji zařídila podle vašeho vzoru?

Otázka pro partnera: **Myslíš si, že tvá partnerka zařídí vaši domácnost přesně tak, jak funguje teď u ní doma? Myslíš si, že ve vaší budoucí rodině budete mít stejně rozdělené ženské a mužské role jako je to v rodině tvé partnerky?**

Otec : „ Myslím si, že dcera si nejspíš zařídí domácnost stejně jako je tomu u nás. A nemám nic proti tomu. Jsem s fungováním naší domácnosti spokojen, myslím si, že dcera by se mohla držet našeho vzoru.“

Partner : „ Myslím si, že ano. Podle mě se má partnerka inspirovat domácností svých rodičů. Myslím si, že to tak často bývá.“

6. Jak dalece ji podle Vás/tebe v tomto směru ovlivnila její matka? Vidíte už teď, co se týče rolí v domácnosti, nějakou podobnost mezi nimi? A v čem?

Otec: „ Matka a dcera jsou si podle mého názoru v některých věcech podobné, v některých jiné. Myslím si, že mají podobné názory na domácnost a role ženy a muže. Zatím ale nevidím nějakou velkou podobnost mezi nimi. Není to tak, že bych si mohl říct - chová se stejně jako matka.“

Partner: „ Matka moji partnerku určitě ovlivnila. Myslím si, že podobnost mezi nimi určitě je. Myslím si, že mají podobné názory. Podobnost vidím i v tom, že obě dávají svým partnerům docela velký prostor pro jejich vlastní zájmy, koníčky, kamarády.“

7. Platí podle Vás/podle tebe tvrzení : „ jaká matka, taková dcera“?

Otec: „ Myslím si, že s tímto tvrzením jde souhlasit i nesouhlasit. Matka tráví s dětmi většinou více času od mala, takže k nim má asi blíž než otec. V naší rodině mají má žena s dcerou dobrý vztah, rozumí si a myslím si, že se vzájemně ovlivňují. Určitě mají podobné názory a některé vlastnosti, ale jak už jsem řekl- nemůžu jednoznačně říct, že jsou stejné“

Partner: „ Myslím si, že to platí. Dcera určitě převeze něco od své matky. Podle mě se dcera matce často podobá a třeba si to ani neuvědomuje. Ale určitě platí i to, že výjimka potvrzuje pravidlo.“

8. Otázka pouze pro otce: Když srovnáte svou ženu a svou tchýni – jsou jejich role v rodině podobné? A je nějaká podobnost mezi uspořádáním domácnosti Vaší a domácnosti rodičů Vaší manželky?

Otec : „ Ano manželka i její matka jsou podobné. Obě zastávají podle mě stejné role v rodině. Jejich hlavní činností je starost o domácnost a děti.“

9. Otázka pouze pro partnera dívky : Chtěl bys, aby tvoje budoucí domácnost fungovala také tak - jako domácnost rodičů partnerky? V čem ano a v čem ne?

Partner: „ Ano, chtěl bych, aby moje domácnost fungovala stejně. Jsem spokojen s rozdělením rolí v jejich rodině a myslím, že by mi to také tak vyhovovalo. Líbí se mi na tom to, že každý ví, o co se má starat. Matka a otec mají své role přesně rozdělené. Líbí se mi také, jak rodiče tráví volný čas.“

PŘÍLOHA P VI : PLNÉ ZNĚNÍ ROZHovorŮ – RODINA

ZLÁMALOVA

A. Plné znění rozhovorů s dcerou a matkou

- 1. Představte si situaci, kdy byste viděli muže, jak veze kočárek s miminkem a nese dvě objemné igelitové tašky směrem k místní školce, ze které vyzvedává staršího potomka a vyráží rychle k domovu, aby stihnul navařit a vyprat prádlo, než přijde jeho žena unavená a hladová z práce. Co si o tom muži myslíte? O jeho životní situaci? A co o jeho ženě?**

Dcera: „První, co bych si řekla by bylo – chlapče dal ses na vojnu, tak musíš bojovat. Podle mě jde tuto situaci vidět jen málo, já jsem se s ní ještě nesetkala – možná tak ve filmu. V tomto případě si myslím, že muž se sám rozhodl nebo se domluvil s manželkou, že to bude on, kdo bude zastávat tuto roli v domácnosti. Jeho žena bude mít asi takové zaměstnání, které je časově náročné, ale zase bude asi finančně zajišťovat rodinu.“

Matka : „Tak takovou situaci jsem ještě neviděla. Napadá mě to, že muž je asi vdovec nebo žena je nemocná, tak ji musí zastoupit.“

- 2. Popište prosím, jak by podle Vás/tebe mělo vypadat ideální rozdělení mužských a ženských rolí v rodině, domácnosti. Jak by měla fungovat ideální domácnost?**

Dcera : „Tak žena by podle mě měla v domácnosti dělat typicky ženské činnosti jako je praní, žehlení, šití, vaření. Těmito činnostmi bych svého muže netrápila. Ale určitě bych chtěla, aby mi s nimi pomáhal. Muž by měl dělat typicky mužské práce jako jsou opravy. Oba by se určitě měli starat o děti, oba by se měli do rodiny přinášet finance, záležitosti ale na jejich možnostech.“

Matka : „Žena by se měla starat především o malé děti, muž by měl zajišťovat hlavně opravy v domácnosti, vše ostatní by mělo být pro oba společné. Ideální domácnost si představuji jako společnou činnost. Práce související s chodem domácnosti by měli dělat oba partneři dohromady podle jejich času a možností.“

- 3. A jak by podle Vás/tebe měli muž a žena trávit svůj volný čas. Měli by ho trávit společně, každý sám? Měl by mít každý čas sám pro sebe a pro své zájmy nebo by měli hledat zájmy společné?**

Dcera : „Jsem zastáncem toho, že žena a muž by měli trávit čas společně, například jezdit společně na výlety, chodit do kina, divadla. Je ale taky důležité, aby měl každý čas sám pro sebe. Žena například na kosmetiku, kadeřnictví, cvičení, kafe s kamarádkou. Muž zase třeba na nějaké sportovní akce, tréninky nebo pivo s kamarády.“

Matka : „Většinu volného času by měli oba partneři trávit společně, mít společné zájmy a přátele. V menší míře by měl mít každý čas sám pro sebe.“

4. Na začátku rozhovoru jste/jsi popsala ideální fungování domácnosti – platí tohle rozdělení rolí u Vás/tebe v rodině nebo je to pouze „ideál“? Vycházela jste/jsi z toho, jak to funguje doma nebo je to Vaše/tvoje představa o tom, jak by to mělo fungovat ve Vaší/v tvé vlastní domácnosti?

Dcera: „V mé rodině to tak úplně neplatí. U nás je vše hlavně záležitostí žen. Otec sice pomáhá, ale myslím si, že by měl pomáhat víc. To, jak jsem popsala rozdělení rolí je tedy moje představa, jak by to mělo správně fungovat.“

Matka: „To, co jsem popsala, u nás v rodině neplatí. Domácnost u nás není až tak moc společná, starám se o ní hlavně já a dcera. Můj muž sice občas pomůže, ale je to opravdu jen občas.“

5. Když se podíváš na sebe a svou matku, myslíš si, že jsi v něčem stejná jako ona, co se týče vedení domácnosti a rozdělení mužských a ženských rolí? Myslíš, že máte stejné názory na toto téma?

Otázka pro matku : Když se podíváte na svou dceru, myslíte, že je v něčem stejná jako Vy, co se týče vedení domácnosti a rozdělení rolí? Myslíte, že má stejné názory na toto téma jako Vy?

Dcera : „V něčem jsme podobné, v něčem jiné. Určitě se shodneme v tom, že muž by měl ženě v domácnosti více pomáhat. Měl by ženě pomáhat s umýváním nádobí, utíráním prachu, celkově s úklidem.“

Matka : „ Myslím si, že dcera je jiná než já. V něčem bude asi stejná, určitě jsem ji trochu ovlivnila. Stejná bude v tom, že co se týče domácnosti, tak by měla být věcí obou rodičů, partnerů. Snad se jí ale podaří do domácích prací zapojit více jejího muže než mě.“

6. Až budeš mít svou vlastní domácnost, chtěla bys, aby fungovala stejně jako teď funguje domácnost tvých rodičů? Nebo bys něco udělala jinak? A co?

Otázka pro matku : Chtěla byste, aby měla Vaše dcera domácnost jako Vy, nebo aby si ji zařídila jinak?

Dcera : „ Nemůžu to jednoznačně říct. Můžu si teď plánovat jak bude moje domácnost jiná a lepší, ale skutečnost potom bude možná úplně jiná. Určitě bych si ale přála, aby se můj muž více zapojoval do domácích prací, pomáhal mi a taky to, abychom mohli oba společně peníze, finančně přispívat do rozpočtu domácnosti.“

Matka : „ Tak určitě bych chtěla, přála bych si, aby si dcera zařídila domácnost jinak, lépe. Její muž by jí měl více pomáhat než můj muž. “

7. Jak vnímáš vliv tvé matky na tvé postoje k rolím muže a ženy v rodině? Myslíš, že tě ovlivnila pozitivně, negativně? Cítíš, že tě ovlivnila hodně nebo málo?

Otázka pro matku : Jak vnímáte svůj vliv na dceru- jako pozitivní, negativní? Myslíte, že jste ji hodně ovlivnila svými názory na fungování domácnosti a roli muže a ženy v rodině?

Dcera : „ Matka mě určitě ovlivnila. V něčem hodně, v něčem méně. Můžu říct, že mě ovlivnila pozitivně i negativně. Učím se od ní hodně věcí, takže spíš převažují ty pozitivní stránky. Největší přínos je podle mě v tom, že mě vedla a stále vede k tomu, abych se dokázala dobře postarat o domácnost. “

Matka : „ Určitě vnímám svůj vliv na dceru, myslím si, že matka dceru vždy nějak ovlivní. Doufám, že můj vliv byl převážně pozitivní, snad se taky poučila z mých chyb a vyhne se jim. Myslím si, že jsem ji naučila dobře zvládat ženské činnosti v domácnosti, ale taky doufám, že jsem jí navedla k tomu, aby si uvědomila, že tyto činnosti nejsou jen věcí ženy a muž by měl taky pomáhat. “

8. Zkus se teď zamyslet nad svou rodinou a rodinou tvých prarodičů. Myslíš si, že tvoje matka a babička jsou ve svých rolích v rodině v něčem stejné? A v čem? V čem jsou naopak jiné?

Otázka pro matku : Zkuste teď srovnat domácnost svou a domácnost své matky. Jsou tu nějaké stejné prvky? Jsou ve Vaší rodině rozděleny mužské a ženské role stejně jako tomu bylo ve vaší původní rodině? V čem Vás matka ovlivnila?

Dcera : „ Tak nejsem si moc jistá. V některých věcech jsou stejné. Nejvíc asi v tom, že se umí obě dobře postarat o domácnost a děti. Obě asi taky mají muže, který jim jen občas vypomůže a spíš se stará o finanční zajištění rodiny. “

Matka : „ Určitě. Když se podívám na sebe a na svou matku, tak vidím určitou podobnost. Obě zastáváme v rodině hlavně roli matky, pečovatelky o děti, obě se staráme o úklid a chod domácnosti. “

9. Platí podle tebe/podle Vás tvrzení : „jaká matka, taková dcera“ ?

Dcera : „ Nejde říct. Asi platí i neplatí. Určitě má matka na dceru vliv, ale myslím si, že ne zas tak velký, aby se dalo říct – jaká matka, taková dcera. Dcera by od matky měla převzít to, co sama považuje za dobré. “

Matka : „ Jak jsem řekla, když se podívám na sebe a na svou matku, tak vidím určitou podobnost. Podobnost vidím taky u sebe a u své dcery. Obecně si ale myslím, že tvrzení platí je zčásti. Dcera vždy nemusí být jako matka, ale určitě v ní něco z matky je. “

B. Plné znění rozhovorů s otcem a partnerem dívky

- 1. Představte si situaci, kdy byste viděli muže, jak veze kočárek s miminkem a nese dvě objemné igelitové tašky směrem k místní školce, ze které vyzvedává staršího potomka a vyráží rychle k domovu, aby stihnul navařit a vyprat prádlo, než přijde jeho žena unavená a hladová z práce. Co si o tom muži myslíte? O jeho životní situaci? A co o jeho ženě?**

Otec: „O muži si myslím to, že zastupuje svoji ženu. Jeho žena je nejspíš v práci a on zastává v rodině typicky ženskou roli. Žena asi vydělává více peněz než muž, tak situaci vyřešili tak, že otec zůstal doma s dětmi a matka vydělává. Nevidím nic špatného na tom, že muž uvaří a opere. Nemyslím si ale, že by to byla častá situace. Myslím si, že je to spíše výjimka.“

Partner: „Muž se stará o děti a žena pracuje. Nemám nic proti tomu, jestli jim to tak vyhovuje. Muže bych ocenil za to, že to zvládá.“

- 2. Popište prosím, jak by podle Vás/tebe mělo vypadat ideální rozdělení mužských a ženských rolí v rodině, domácnosti. Jak by měla fungovat ideální domácnost?**

Otec: „Ideálem je situace, kdy se oba partneři podílí stejným dílem na chodu domácnosti. Myslím si, že muž by měl zvládnout i typicky ženské práce – jako je vaření, praní, žehlení. Nejsem si jistý tím, jestli by žena zvládla všechny spíše mužské práce jako jsou opravy a technické záležitosti v domácnosti. Každopádně by domácnost neměla být záležitostí jen ženy.“

Partner: „Ideální domácnost by měla fungovat tak, že každý dělá, co umí. Já neumím dobře vařit, tak to by měla dělat žena, naopak žena neumí třeba opravit rozbítý vodovodní kohoutek, tak o to bych se měl starat já jako muž. Důležité je, aby oba partneři poznali, co kdo umí a podle toho si domácnost zařídili. Určitě by to mělo být na základě domluvy.“

- 3. A jak by podle Vás/tebe měli muž a žena trávit svůj volný čas. Měli by ho trávit společně, každý sám? Měl by mít každý čas sám pro sebe a pro své zájmy nebo by měli hledat zájmy společné?**

Otec : „Volný čas by měli oba trávit podle toho, jak jim to nejlépe vyhovuje. Určitě by každý měl mít své vlastní zájmy, důležité jsou i zájmy společné. To, jestli v dané chvíli budou trávit volný čas společně nebo každý zvlášť záleží na situaci a náladě partnerů.“

Partner: „Důležité je obojí. Každý má mít čas na sebe, své vlastní zájmy, ale partneři by měli mít i zájmy společné. Je důležité umět trávit volný čas každý sám i dohromady. Je taky důležité, aby se oba partneři ve svých zájmech podporovali.“

4. Jste spokojen s tím, jak funguje Vaše domácnost, jak jsou rozdělené mužské a ženské role v rodině? Chtěl byste ve své rodině něco změnit, co se týče fungování domácnosti?

Otázka pro partnera: Jsi spokojen s tím, jak funguje domácnost rodičů tvojí partnerky, jak jsou rozdělené mužské a ženské role v rodině? Co se ti na tom líbí a co nelíbí?

Otec : „ Jsem spokojen s fungováním naší domácnosti, nic bych neměnil. Snažím se své ženě pomáhat i s pracemi, které jsou označovány jako typicky ženské – například vaření, úklid. Vždy ale záleží na čase“

Partner : „ Ano, jsem spokojen. Myslím si, že rodina partnerky funguje dobře. Líbí se mi, že otec se snaží matce alespoň částečně pomáhat s pracemi v domácnosti. Přesto si myslím, že domácnost je v této rodině záležitostí hlavně žen – matky a mé partnerky. Jediné, co se mi nelíbí je, že otec nemá v rodině podle mě nějakou výraznou roli. Připadá mi, že na výchově dětí se podílela a podílí především matka. Mohl by se podle mě více zapojovat do chodu domácnosti.“

5. Myslíte si, že Vaše dcera si zařídí svou domácnost přesně tak, jak funguje rozdělení rolí teď u Vás doma? A chtěl byste, aby si ji zařídila podle vašeho vzoru?

Otázka pro partnera: Myslíš si, že tvá partnerka zařídí vaši domácnost přesně tak, jak funguje teď u ní doma? Myslíš si, že ve vaší budoucí rodině budete mít stejně rozdělené ženské a mužské role jako je to v rodině tvé partnerky?

Otec : „Tak to bych nechtěl. Bude to přece domácnost mé dcery a chtěl bych, aby si ji zařídila podle sebe. Ona sama nejlíp ví, co jí nejvíce vyhovuje. Záleží taky na jejím partnerovi, jak si role v rodině rozdělí.“

Partner : „ Myslím si, že má partnerka má svoji hlavu. Sama ví nejlíp, co jí v její rodině vyhovuje a co ne. Určitě už teď ví o věcech, který by ve své budoucí rodině zařídila jinak. V budoucí rodině budeme mít role rozdělené podobně, ale ne stejně.“

6. Jak dalece ji podle Vás/tebe v tomto směru ovlivnila její matka? Vidíte už teď, co se týče rolí v domácnosti, nějakou podobnost mezi nimi? A v čem?

Otec : „Matka dceru podle mě hodně ovlivnila. Myslím si, že ji hlavně naučila tomu, aby byla v budoucnu schopná postarat se o svou vlastní rodinu. Naučila jí samostatnosti. Dcera a matka jsou si podle mě rozhodně podobné. Myslím si, že mají stejné názory. A obě se dokáží dobře postarat o rodinu.“

Partner : „Myslím si, že matka dceru ovlivnila jen z části. Určitě by se našly nějaké podobnosti mezi nimi, asi obě podle mě chtějí, aby role v rodině byly rozděleny rovnocenně. Nemyslím si ale, že by vliv matky byl nějak příliš významný. Myslím, že partnerka má své vlastní názory a vlastní očekávání. “

7. Platí podle Vás/podle tebe tvrzení : „, jaká matka, taková dcera“?

Otec : „ Podle mě záleží na situaci. Jsou situace, kdy vidím, že dcera se chová jak matka, naopak jsou zase situace, kdy vidím, jak jsou obě jiné, odlišné. Je to podle mě ale hodně individuální. “

Partner : „ Tak toto tvrzení platí tak na 70 %. Myslím si, že každá dcera na své matce vidí nějakou chybu, nějakou vlastnost, kterou by nechtěla zdědit. Jde spíš o to, jestli se jí to podaří. Myslím si, že je to hodně individuální.“

8. Otázka pouze pro otce: Když srovnáte svou ženu a svou tchýni – jsou jejich role v rodině podobné? A je nějaká podobnost mezi uspořádáním domácnosti Vaší a domácnosti rodičů Vaší manželky?

Otec : „ Jo. Myslím si, že manželka a tchýně jsou si podobné. Nejsou sice stejné ve všem, ale role v rodině mají podle mě podobné. Především je to to, že se dokáží postarat o domácnost, děti. Jiné je to v tom, že já ženě více pomáhám s domácími pracemi než pomáhal tchán tchýni..“

9. Otázka pouze pro partnera dívky : Chtěl bys, aby tvoje budoucí domácnost fungovala také tak- jako domácnost rodičů partnerky? V čem ano a v čem ne?

Partner: „ Tak to ne, nechtěl bych, aby domácnost fungovala stejně. A to z důvodu, který jsem už řekl – otec má podle mě nevýraznou roli, myslím si, že by se měl víc zapojovat do výchovy dětí, víc se starat o jejich životy. Chtěl bych, aby bylo stejné jen to, že bych své ženě pomáhal s domácími pracemi jako její otec její matce, aby nebylo vše jen na ní.“

PŘÍLIHA P VII : TABULKY ČINNOSTÍ- RODINA NOVÁKOVA

Tab. 1. Rozdělení činností podle matky

ženské činnosti	mužské činnosti	ženské i mužské činnosti
šití	drobné opr. v domácnosti	příprava denních jídel
		vysávání
		vedení rozpočtu domácnosti
		utírání prachu
		nakupování
		praní
		žehlení
		starost o děti
		finanční zajištění
		péče o zahradu
		péče o starší členy rodiny
		péče o auto

Tab. 2. Rozdělení činností podle dcery

ženské činnosti	mužské činnosti	ženské i mužské činnosti
šití	péče o auto	příprava denních jídel
utírání prachu		vysávání
		vedení rozpočtu domácnosti
		nakupování
		praní
		žehlení
		starost o děti
		finanční zajištění
		péče o zahradu
		péče o starší členy rodiny
		mytí nádobí
		drobné opr. v domácnosti

Vysvětlivka : Žlutě jsou označena pole, ve kterých se odpovědi respondentek shodovaly.

Tab. 3. Rozdělení činností podle otce

ženské činnosti	mužské činnosti	ženské i mužské činnosti
příprava denních jídel	drobné opr. v domácnosti	mytí nádobí
praní	péče o auto	utírání prachu
žehlení	finanční zajištění rodiny	nakupování
šití		vysávání
		starost o děti
		péče o zahradu
		vedení rozpočtu
		péče o starší členy rodiny

Tab. 4. Rozdělení činností podle partnera dívky

ženské činnosti	mužské činnosti	ženské i mužské činnosti
praní	drobné opr. v domácnosti	mytí nádobí
šití	péče o auto	utírání prachu
žehlení	finanční zajištění rodiny	nakupování
		vysávání
		starost o děti
		péče o zahradu
		vedení rozpočtu
		péče o starší členy rodiny
		příprava denních jídel

Vysvětlivka : Žlutě jsou označena pole, ve kterých se odpovědi respondentů shodovaly.

PŘÍLOHA P VIII : TABULKY ČINNOSTÍ - RODINA ŠIMKOVA

Tab. 5. Rozdělení činností podle matky

ženské činnosti	mužské činnosti	ženské i mužské činnosti
utírání prachu	drobné opr. v domácnosti	příprava denních jídel
praní	finanční zajištění rodiny	vysávání
žehlení		mytí nádobí
šití		nakupování
		starost o děti
		vedení rozpočtu
		péče o zahradu
		péče o starší členy rodiny
		péče o auto

Tab. 6. Rozdělení činností podle dcery

ženské činnosti	mužské činnosti	ženské i mužské činnosti
utírání prachu	drobné opr. v domácnosti	příprava denních jídel
praní	finanční zajištění rodiny	vysávání
žehlení		mytí nádobí
šití		nakupování
		starost o děti
		vedení rozpočtu
		péče o zahradu
		péče o starší členy rodiny
		péče o auto

Vysvětlivka : Žlutě jsou označena pole, ve kterých se odpovědi respondentek shodovaly.

Tab. 7. Rozdělení činností podle otce

ženské činnosti	mužské činnosti	ženské i mužské činnosti
příprava denních jídel	drobné opr. v domácnosti	finanční zajištění rodiny
praní	péče o auto	vedení rozpočtu domácnosti
žehlení		nakupování
šití		starost o děti
utírání prachu		mytí nádobí
		vysávání
		péče o zahradu
		péče o starší členy rodiny

Tab. 8. Rozdělení činností podle partnera

ženské činnosti	mužské činnosti	ženské i mužské činnosti
starost o děti	drobné opr. v domácnosti	finanční zajištění rodiny
praní	péče o auto	vedení rozpočtu domácnosti
žehlení		nakupování
šití		vysávání
utírání prachu		příprava denních jídel
mytí nádobí		péče o zahradu
		péče o starší členy rodiny

Vysvětlivka : Žlutě jsou označena pole, ve kterých se odpovědi respondentů shodovaly.

PŘÍLOHA P IX : TABULKY ČINNOSTÍ - RODINA ZLÁMALOVA

Tab. 9. Rozdělení činností podle matky

ženské činnosti	mužské činnosti	ženské i mužské činnosti
šití	drobné opr. v domácnosti	příprava denních jídel
praní	vysávání	mytí nádobí
žehlení		nakupování
		péče o starší členy rodiny
		vedení rozpočtu
		péče o auto
		starost o děti
		finanční zajištění rodiny
		péče o zahradu
		utírání prachu

Tab. 10. Rozdělení činností podle dcery

ženské činnosti	mužské činnosti	ženské i mužské činnosti
šití	drobné opr. v domácnosti	příprava denních jídel
praní		mytí nádobí
žehlení		nakupování
vysávání		péče o starší členy rodiny
utírání prachu		vedení rozpočtu
		péče o auto
		starost o děti
		finanční zajištění rodiny
		péče o zahradu

Vysvětlivka : Žlutě jsou označena pole, ve kterých se odpovědi respondentek shodovaly.

Tab. 11. Rozdělení činností podle otce

ženské činnosti	mužské činnosti	ženské i mužské činnosti
praní	drobné opr. v domácnosti	mytí nádobí
šití	péče o auto	utírání prachu
žehlení	finanční zajištění rodiny	nakupování
příprava denních jídel		vysávání
		starost o děti
		péče o zahradu
		vedení rozpočtu
		péče o starší členy rodiny

Tab. 12. Rozdělení činností podle partnera dívky

ženské činnosti	mužské činnosti	ženské i mužské činnosti
praní	drobné opr. v domácnosti	mytí nádobí
šití	péče o auto	utírání prachu
žehlení		nakupování
		vysávání
		starost o děti
		péče o zahradu
		vedení rozpočtu
		péče o starší členy rodiny
		finanční zajištění rodiny
		příprava denních jídel

Vysvětlivka : Žlutě jsou označena pole, ve kterých se odpovědi respondentů shodovaly.